

Nr 155.

Ankom till riksdagens kansli den 23 maj 1928 kl. 10 f. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kommunala flickskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:dra avd.)

I den till riksdagen den 4 januari 1928 avlåtna propositionen angående statsverket tillstånd och behov har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkt 157, föreslagit riksdagen att, i avbidan på proposition angående upprättande av kommunala flickskolor m. m., i riksstaten under åttonde huvudtiteln beräkna dels till statsbidrag till kommunala flickskolor ett ordinarie förslagsanslag å 50,000 kronor, dels ock till tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala flickskolor ett extra förslagsanslag av 8,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en den 24 februari 1928 till riksdagen avlåten proposition nr 116, under åberopande av propositionen bilagt statsrådsprotokoll över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

A. *ej mindre* i riksstaten under åttonde huvudtiteln uppföra ett ordinarie förslagsanslag å 50,000 kronor till statsbidrag till kommunala flickskolor,

än även i fråga om användandet av nämnda anslag

dels godkänna följande allmänna förutsättningar för åtnjutande av statsbidrag från anslaget:

1. Kommunal flickskola skall vara upprättad och underhållen av skolområde, bestående av ett eller flera skoldistrikt, eller, efter Kungl. Maj:ts beprövande, av annan kommunal samfällighet eller förening av flera sådana, samt hava till ändamål att bereda kvinnliga lärjungar tillfälle att inhämta ett högre mått av allmän medborgerlig bildning med hänsyn tagen till den kvinnliga ungdomens egenart och därvid tillika i större eller mindre utsträckning förbereda lärjungarna för praktisk verksamhet, särskilt inom hemmets område.

2. Varje kommunal flickskola skall vara anordnad med såväl sjuårig

som sexårig lärokurs, varvid i fråga om gemensam eller skild undervisning av de båda lärokurserna skola i huvudsak tillämpas de grunder, som departementschefen i statsrådsprotokollet angivit. Den sjuåriga lärokursen skall med avseende på det kunskapsmått, som erfordras för inträde i dess första klass, vara grundad på genomgången fjärde klass i någon av folkskolans huvudformer, och den sexåriga lärokursen skall med avseende på det kunskapsmått, som erfordras för inträde i dess lägsta klass, vara grundad på genomgången högsta klass av sex- eller sjuårig folkskola, anordnad enligt någon av sådan skolas huvudformer, eller ock på sjätte klassen av sjuårig dylik skola, därest lärokursen i sådan skolas sex lägsta klasser kan enligt intyg av statens vederbörande folkskolinspektör anses motsvara lärokursen i sexårig folkskola av nyss angivna former.

3. Vid kommunal flickskola skall, i huvudsaklig enlighet med vad departementschefen i statsrådsprotokollet angivit, träffas särskilda anordningar i syfte att för de lärjungar vid skolan, som hava för avsikt att övergå till första ringen av fyraårigt eller treårigt gymnasium, underlätta dylik övergång.

4. Inom de två högsta klasserna av kommunal flickskola skall undervisningen, i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som departementschefen i statsrådsprotokollet uppdragit, anordnas antingen på både en teoretisk och en praktisk utbildningslinje eller på endera av dessa linjer.

5. Kommunal flickskola skall, vare sig den omfattar både en teoretisk och en praktisk linje eller enbart en av dessa linjer och oavsett om skolans båda lärokurser åtnjuta gemensam eller skild undervisning, hava sammanlagt minst 70 lärjungar.

6. Kommunal flickskola skall stå under skolöverstyrelsens inseende.

7. Varje årsklass skall i de teoretiska undervisningsämnena åtnjuta från föregående och efterföljande årsklass skild undervisning.

8. Vid varje skola skall minst halva antalet av de ordinarie lärarna utgöras av kvinnor.

9. Läsåret skall omfatta trettioåtta veckor, tid för inträdes- och flyttningsprövningar, för påsk- och pingstferier samt för tillfälliga lovdagar däri inräknad.

10. Skolområdet skall för undervisningen tillhandahålla tjänliga och tillräckliga lokaler samt erforderliga och lämpliga skolmöbler och nödig undervisningsmateriell.

11. Statsbidrag till kommunal flickskola må utgå endast under förutsättning att Kungl. Maj:t, med hänsyn tagen till inom skolområdet möjligen redan befintlig kommunal mellanskola, högre folkskola, högre flickskola, högre samskola eller kommunal flickskola, för vilka statsbidrag redan utgår, eller ock allmänt läroverk med tillträde för kvinnliga lärjungar å realskolans stadium, prövar inrättandet av kommunal flickskola med

av skolområdet föreslagen organisation vara för orten behövt och lämpligt.

12. Undervisningen i skolan skall vara avgiftsfri, såvida ej i visst fall på grund av särskilda undantagsförhållanden annorlunda bestämmas i skolans reglemente. Terminsavgifter må dock i intet fall påföras medel-lösa lärjungar.

13. I övrigt skall kommunal flickskola vara organiserad och undervisningen därstädes ordnad i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av departementschefen i statsrådsprotokollet angivits;

dels bestämma,

att lärarpersonalen vid kommunala flickskolor skall åtnjuta följande avlöningsförmåner:

rektor särskilt arvode av 1,200 kronor;

biträdande föreståndarinna särskilt arvode av 300 kronor;

ordinarie manlig ämneslärare, förutom fri bostad och bränsle eller motsvarande ersättning, icke understigande 500 kronor, 3,300 kronor, vartill kunna komma tre ålderstillägg, vart och ett å 400 kronor, att utgå efter respektive 5, 10 och 15 år;

ordinarie kvinnlig ämneslärare, förutom fri bostad och bränsle eller motsvarande ersättning, icke understigande 350 kronor, 2,800 kronor, vartill kunna komma tre ålderstillägg, vart och ett å 300 kronor, att utgå efter respektive 5, 10 och 15 år;

extra ordinarie eller vikarierande manlig ämneslärare med full tjänstgöring arvode av 2,900 kronor;

extra ordinarie eller vikarierande kvinnlig ämneslärare med full tjänstgöring arvode av 2,600 kronor;

vikarierande rektor särskilt arvode av 600 kronor;

vikarie för biträdande föreståndarinna särskilt arvode av 300 kronor;

manlig timlärare i teoretiskt undervisningsämne: 105 kronor för varje veckotimme;

kvinnlig timlärare i teoretiskt undervisningsämne: 95 kronor för varje veckotimme;

manlig timlärare i teckning, i musik, i gymnastik med lek och idrott: 90 kronor för varje veckotimme;

kvinnlig timlärare i teckning, i musik, i gymnastik med lek och idrott: 85 kronor för varje veckotimme;

timlärare i annat praktiskt undervisningsämne än teckning: 80 kronor för varje veckotimme;

att i avseende å uppflyttning i högre lönegrad skall i tillämpliga delar gälla vad angående lärares vid kommunala mellanskolor uppflyttning i högre lönegrad är stadgat;

dels förklara hinder för Kungl. Maj:t icke möta att fastställa de närmare villkor och utfärda de närmare bestämmelser, vilka, i anslutning till

vad departementschefen i statsrådsprotokollet anfört och i huvudsaklig överensstämmelse med vad som i motsvarande hänseende gäller för de kommunala mellanskolorna, må för sagda avlöningsförmånens åtnjutande bära stadgas, ävensom de närmare föreskrifter, vilka för tillämpning av omförmälda villkor och bestämmelser eller i övrigt kunna anses erforderliga;

dels föreskriva, att ifråga om utgående av statsbidrag till kommunala flickskolor skola, förutom vad angår själva organisationen och därmed sammanhängande eller likartade spørsmål, gälla följande grunder:

I.

Statsbidrag till fullständig kommunal flickskola, vilken av Kungl. Maj:t blivit erkänd såsom sådan, utgår på följande sätt:

a) till skola med teoretisk och praktisk linje eller enbart teoretisk linje med 20,400 kronor för år och till skola med enbart praktisk linje med 16,800 kronor för år;

samt därutöver:

b) till skola med fristående sexårig lärokurs med både teoretisk och praktisk linje eller enbart teoretisk linje med 2,800 kronor för år för varje årsklass i lärokursen, som i de teoretiska undervisningsämnena åtnjuter från den sjuåriga lärokursen skild undervisning;

c) till skola med fristående sexårig lärokurs med enbart praktisk linje med 2,800 kronor för år för var och en av de fyra lägsta årsklasserna i sådan lärokurs samt med 1,400 kronor för år för var och en av de två högsta årsklasserna i lärokursen, i båda fallen under förutsättning att ifrågakommande klass i de teoretiska ämnena åtnjuter från den sjuåriga lärokursen skild undervisning;

d) till parallellavdelning av årsklass inom den sjuåriga lärokursens fem lägsta och inom den sexåriga lärokursens fyra lägsta klasser med 2,800 kronor för år, dock att sådant bidrag må utgå till högst så stort antal parallella klassavdelningar, som uppkommer med iakttagande därav, att vid läsårets början minst 30 lärjungar komma på varje sådan avdelning inom årsklassen, innan ny klassavdelning upprättas inom densamma;

e) till parallellavdelning av årsklass inom de två högsta klasserna, med iakttagande av den i d) angivna begränsningen, med 2,800 kronor för år för parallellavdelning inom den teoretiska linjen och med 1,400 kronor för år för parallellavdelning inom den praktiska linjen;

f) till undervisning i praktiska undervisningsämnen utom teckning med 75 kronor för läsår och veckotimme, under villkor att vid läsårets början vid undervisningen i dylikt tillvalt ämne antalet lärjungar i varje lärjungegrupp inom viss klass icke understiger 5 samt att minst 15 lärjungar komma på sådan lärjungegrupp, innan ny grupp för ämnet upprättas.

Härförutom skola till varje kommunal flickskola utgå följande bidrag:

g) för varje manlig ordinarie ämneslärare: 500 kronor;

h) för varje manlig extra ordinarie eller vikarierande ämneslärare med full tjänstgöring: 300 kronor;

i) för rektor: två tredjedelar av det för ifrågavarande befattningshavare stadgade särskilda arvodet; för biträdande föreståndarinna: det till henne utgående särskilda arvodet;

j) för varje ordinarie ämneslärare: ett belopp, motsvarande de läraren tillkommande ålderstillägg;

k) för varje lärare, som vikarierar för ordinarie eller extra ordinarie ämneslärare: om tjänstledigheten förorsakas av styrkt sjukdom, det belopp, som utöver vad den tjänstledige läraren av sin avlöning avstått, erfordras till arvode åt vikarien, och, om tjänstledigheten förorsakas av offentligt uppdrag, bestridande av befattning i statens tjänst eller tjänstgöring hos riksdagen, dess utskott eller revisorer, det belopp, som Kungl. Maj:t för det särskilda fallet bestämmer;

l) för lärare, som vikarierar för lärare, vilken uppehåller tillfälligtvis ledig lärarbefattning men erhållit tjänstledighet på grund av styrkt sjukdom: det belopp, som, utöver vad den tjänstledige läraren av sin avlöning avstått, erfordras till arvode åt vikarien; samt

m) för lärare, som vikarierar för lärare, vilken till förekommande av smittofara av vederbörande myndighet förbjudits att tjänstgöra, det belopp, som erfordras till arvode åt vikarien, dock icke för längre tid än högst sex månader.

II.

Till skolområde, vilket enligt plan, som av Kungl. Maj:t godkännes, upprättar kommunal flickskola genom successivt uppbyggande med en eller flera klasser av sådan skola, skall, under den tid, som erfordras för skolans utbyggande till fullständig kommunal flickskola, och utan hinder därav att skolan icke omfattar sju årsklasser, statsbidrag, med tillämpning i övrigt av de här ovan under I b)—m) stadgade grunder och med de i fråga om de två högsta årsklasserna av praktisk linje där angivna undantag, beräknas till 2,800 kronor för varje årsklass eller avdelning av årsklass, under villkor:

a) att skolan i medeltal har minst 10 lärjungar i varje årsklass,

b) att skolan fortsättningsvis uppbygges år för år i oavbruten följd,

c) att vid skolan finnas lika många ordinarie lärare som antalet årsklasser i skolan, dock att vid skola med enbart praktisk linje endast sex ordinarie lärare behöva anställas och att av dem den sjätte läraren behöver tillsättas först vid sjunde klassens upprättande, samt att rektor förordnas vid den nya organisationens påbörjande, ävensom

d) att skolan i övrigt i tillämpliga delar är anordnad i enlighet med de för kommunal flickskola gällande föreskrifter.

III.

För utbekommande av statsbidrag enligt här ovan under I och II givna stadganden böra hinder ej möta därav:

a) att ny skola, parallellavdelning eller lärartjänst, för vilken statsbidrag kan utgå, först under kalenderåret inrättats eller under kalenderåret upphört, i vilka fall skolan äger bekomma statsbidrag i förhållande till den del av läsåret, undervisningen pågått, eller

b) att under kalenderåret statsunderstödd skola i vederbörlig ordning ombildats till kommunal flickskola, i vilket fall statsbidrag skall utgå för vardera skolan i förhållande till den del av läsåret, som undervisningen pågått enligt de för de särskilda skolarterna stadgade grunder, eller

c) att undervisningen enligt vederbörligt medgivande avkortats på grund av rådande smittosam sjukdom bland människor eller husdjur, i vilken händelse statsbidrag skall utgå med samma belopp, som om undervisningen bedrivits i eljest bestämd omfattning, eller

d) att lärare till förekommande av smittofara av vederbörande myndighet förbjudits att tjänstgöra, i vilken händelse statsbidrag, förutom till vikaries avlönande, varom här ovan under I omförmäles, skall utgå till avlönande av den från tjänstgöring avstängde läraren med oavkortat belopp, dock icke för längre tid än högst sex månader;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i fråga om tillämpningen av de under I—III angivna grunder utfärda de närmare föreskrifter, vilka, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet anfört, kunna befinnas erforderliga.

B. besluta,

att lärarpersonalen vid kommunala flickskolor skall vara delaktig i statens pensionsanstalt, med iakttagande i tillämpliga delar av vad angående delaktighet i denna anstalt är stadgat i fråga om lärare vid kommunala mellanskolor, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare bestämmelser som på grund härav befinnas erforderliga; samt

att därest på grund av inrättandet av kommunal flickskola statsunderstödd enskild högre flickskola på orten upphör med sin verksamhet och på den grund vid den senare skolan anställd ämneslärarinna med full tjänstgöring går förlustig sin anställning, hon må, under förutsättning att hon vid början av skolans avveckling uppnått en ålder av 50 år samt vunnit sådan anställning, som nu angivits, vid statsunderstödd enskild läroanstalt före den 1 mars 1928, intill dess hon fyller 60 år, av statsmedel åtnjuta en årlig ersättning uppgående till två tredjedelar av den avlöning hon i enlighet med gällande bestämmelser vid entledigandet åtnjöt från skolan, tillfällig löneförbättring och eventuellt utgående dyrtidstillägg däri inberäknade, samt för tiden därefter en årlig pension till samma belopp, som skulle tillkommit henne, därest hon intill uppnåendet av sist-

nämnda ålder varit i tjänst vid statsunderstödd enskild flickskola; skolan vad nu sagts äga tillämpning beträffande lärarinnor vid sådana skolor, vilkas avveckling påbörjats inom tio år, räknat från den 1 januari 1929.

C. *dels* medgiva, att tillfällig löneförbättring må för tiden 1 juli 1928—30 juni 1929 utgå till lärarpersonalen vid kommunala flickskolor med följande belopp:

till ordinarie manlig ämneslärare med 600 kronor;

till ordinarie kvinnlig ämneslärare med 500 kronor; samt

till extra ordinarie ämneslärare och timlärare med belopp, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med de i sådant hänseende för motsvarande lärare vid kommunala mellanskolor nu gällande grunder bestämmer;

dels ock för ändamålet anvisa för budgetåret 1928—1929 ett extra förslagsanslag av 8,000 kronor.

Beträffande utredningen hänvisar utskottet till åberopade statsrådsprotokoll.

I samband härmed har utskottet till behandling förehått

dels en inom första kammaren av herr C. *Lindhagen* väckt motion (I: 285), däri hemställts, att lärare vid kommunal flickskola må av riksdagen medgivas rätt att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig tjänstgöring vid privat läroverk eller eventuellt åtminstone vid statsunderstött privat läroverk;

dels en inom första kammaren av fröken *Kerstin Hesselgren* väckt motion (I: 286), däri hemställts, att vid kommunal flickskola av större omfattning med kvinnlig rektor må efter skolöverstyrelsens prövning anställas biträdande föreståndare, manlig eller kvinnlig;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Kerstin Hesselgren* (I: 287) och den andra inom andra kammaren av herr O. *Holmdahl* (II: 459), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte under förutsättning av bifall till berörda proposition i övrigt besluta

dels upprättande av ordinarie befattningar även för lärare i övningsämnen och praktiska ämnen vid de kommunala flickskolorna,

dels utfärdande av kompetensbestämmelser för vid nämnda skolor anställda lärare i övningsämnen och praktiska ämnen,

dels att vad i kungl. propositionen föreslås angående viss ersättning till vid högre flickskola anställd ämneslärarinna med full tjänstgöring, vilken på grund av inrättandet av kommunal flickskola å orten går förlustig sin anställning, skall äga tillämpning även på övningslärarinna, vilkens tjänstgöring haft sådan omfattning, att den kan sägas hava utgjort vederbörandes väsentliga sysselsättning;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr G. *Möller* m. fl. (I: 288) och den andra inom andra kammaren av

herr *P. A. Hansson* i Stockholm m. fl. (II: 461), i vilka motioner hemställts, att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 116;

dels en inom första kammaren av herr *J. Pålsson* väckt motion (I: 289), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta,

1) att, därest den kommunala flickskolan godtages av riksdagen, det uttryckligen måtte i villkoren för statsunderstöd fastslås

dels att skolan skall stå öppen för lärjungar från landsbygden på samma villkor som gälla i fråga om de allmänna läroverken,

dels ock, att om lärjungeavgifter skola upptagas, desamma skola utgå med samma belopp för lärjunge, oberoende hemorten;

2) att kommunal flickskola ej må inrättas utan riksdagens samtycke;

3) att sådan skola för att komma i åtnjutande av statsunderstöd skall i medeltal hava minst 15 lärjungar i varje årsklass;

dels ock en inom första kammaren av herrar *K. Sandegård* och *N. S. Norling* väckt motion (I: 290), vari hemställts, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 116, i vad den avser ett fastställande av de av departementschefen föreslagna villkor och bestämmelser i fråga om lärarnes tjänstgöringsskyldighet vid de kommunala flickskolorna, måtte besluta, att för ämneslärare med full tjänstgöring stadgas en tjänstgöringsskyldighet av 24 till 30 veckotimmar.

Beträffande de av motionärerna till stöd för förslagen anförda skälen får utskottet hänvisa till vederbörande motioner.

Frågan om upprättandet av kommunala flickskolor har uppstått i samband med spörsmålet om ordnandet av den högre flickundervisningen. I sitt i ämnet avgivna utlåtande hade skolkommissionen tänkt sig, att staten skulle i allra största utsträckning åtaga sig ansvaret för den kvinnliga ungdomens högre skolbildning dels därigenom att de allmänna läroverken skulle utom i vissa undantagsfall öppnas även för flickor, dels ock därigenom att för flickor upprättades statliga läroanstalter, såväl gymnasier och realskolor som rena flickskolor, de sistnämnda organiserade enligt någon av de tre av kommissionen föreslagna typer, som benämndes A-, B- och C-typen och av vilka A-typen avsåg en sexårig skola, byggd på folkskolans sjätte klass, B-typen en från samrealskolans tredje klass utgrenad treårig flickskollinje och C-typen en för flickor avsedd ettårig påbyggnad på samrealskolans högsta klass.

I de utlåtanden, som avgåvos över skolkommissionens förslag, möttes desamma av åtskillig kritik, vilken riktades dels mot den föreslagna starka inskränkningen i den privata skolverksamheten, dels mot den av kommissionen förordade vidsträckta användningen av samundervisning. Det framhölls därvid, att läroverkens öppnande för flickor medförde en olämplig dragning från de för flickornas behov särskilt anpassade skolorna. Från många håll påyrkade man, att de högre flickskolorna skulle fort-

farande få verka under i väsentliga delar oförändrade former, medan det från andra håll förordades, att vid sidan av statsflickskolor skulle få finnas såväl enskilda som kommunala flickskolor.

Tanken på ett kommunalt flickskoleväsen upptogs sedermera av skolöverstyrelsen i dess utlåtande över skolkommissionens betänkande. I det statsrådsprotokoll, som åtföljde Kungl. Maj:ts till 1927 års riksdag framlagda proposition angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. berörde föredragande departementschefen även denna fråga. Departementschefen anförde därvid:

»Förslaget syntes mig ur flera synpunkter värt att tagas i övervägande. Dess realiserande skulle onekligen undanröja vissa olägenheter, som vore förbundna med den nuvarande flickskolororganisationen. Jag fann uppslaget hava det värde, att en ytterligare utredning i frågan borde äga rum.

Då emellertid förslag i detta avseende blivit framställt, ansåg jag mig böra påpeka, att om en organisation med kommunala flickskolor komme till stånd, densamma i stor utsträckning måste bliva överensstämmande med de kommunala mellanskolornas. Ifrågavarande skolor borde alltså bygga på genomgången sexårig folkskola, och kommunen skulle ansvara för skolans bestånd samt besluta om dess ekonomiska förhållanden. I fråga om lärarpersonalens anställning, avlöningsförmåner m. m. borde i huvudsak gälla vad i sådant hänseende vore stadgat för kommunal mellanskola, varvid dock borde övervägas, huruvida ej särskilda bestämmelser för tryggande av ett visst antal kvinnliga lärare vore erforderliga. För inträde i skolan skulle som antytts förutsättas kunskaper, motsvarande dem, som inhämtades i någon av folkskolans huvudformer. Skolan borde omfatta fem eller sex årsklasser, och statsbidrag borde utgå med samma belopp och efter i huvudsak samma grunder som nu gällde i fråga om kommunal mellanskola.»

Vid behandlingen av förenämnda förslag angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. väcktes inom båda kamrarna två likalydande motioner (I: 254 och II: 417), i vilka frågan om upprättande av kommunala flickskolor ånyo bragtes på tal.

Motionärerna påpekade, att de ansåge sig icke böra ifrågasätta, att staten upprättade läroanstalter av samma typ som den nuvarande privata flickskolan. Däremot syntes det under vissa betingelser lämpligt, att staten lämnade sin medverkan till att offentliga läroanstalter med väsentligen samma bildningsmål komme till stånd. Den ändamålsenligaste formen härför vore den i propositionen om det högre skolväsendets omorganisation anvisade, ekonomisk samverkan mellan stat och kommun vid anordnande av kommunala flickskolor. I väsentlig anslutning till den principiella ståndpunkt departementschefen intagit till denna fråga syntes dylik läroanstalt kunna organiseras såsom en femårig skola, byggande på den sexklassiga folkskolans sjätte klass. Med hänsyn till vad under ut-

redningsarbetet framkommit kunde en så organiserad flickskola väntas leda fram till i huvudsak det bildningsmål, som realskolan avsåge att bringa, och den nuvarande flickskolan tillkommande friheten från avgångsexamen kunde upprätthållas. Därest den privata flickskolan efter hand ersattes med läroanstalter av denna typ, skulle tre var för sig betydelsefulla förmåner uppnås. Bottenskoleprincipen skulle kunna vinna tillämpning även på detta undervisningsområde. Vidare skulle terminsavgifterna komma att bortfalla eller i varje fall avsevärt begränsas. Och slutligen skulle lärarpersonalen erhålla en rättsligt tryggad ställning.

En granskning av de författningsbestämmelser, fortforo motionärerna, som nu gällde i fråga om den kommunala mellanskolan, gäve vid handen, att desamma i all huvudsak kunde tillämpas även på den kommunala flickskolan. De enda punkter, där avvikelser borde ske, vore följande. Biträdande föreståndarinna syntes icke erforderlig i det fall, att rektorsbefattningen hade kvinnlig innehavare. Då skolan skulle omfatta fem årsklasser, syntes minimiantalet lärjungar böra fastställas till 40 mot mellanskolans 32 och av samma anledning statsbidraget utgå med 14,000 kronor (mellanskolan 11,200 kronor). Jämväl syntes det skäligen, att det särskilda understödet till undervisning i huslig ekonomi kunde utgå med 1,000 kronor för år (mellanskolan 600 kronor).

Å andra sidan, påpekade motionärerna, borde icke lämnas alldeles obegränsad rätt att anordna skolor av här ifrågavarande typ. Redan i fråga om den kommunala mellanskolan vore för närvarande stadgat, att om en eller flera kommunala mellanskolor funnes inom ett skolområde, det skulle bero av Kungl. Maj:ts avgörande, huruvida statsunderstöd finge utgå till flera sådana skolor inom området. Då det gällde upprättande av kommunal flickskola, bleve det nödvändigt att beakta förefintliga utbildningsmöjligheter dels inom ortens allmänna statsläroverk, dels inom eventuellt redan existerande kommunala mellanskolor. Och understödandet av kommunal flickskola borde städse förbindas med en motsvarande begränsning i de statsunderstödda flickskolornas antal inom vederbörande stad. I motsatt fall skulle uppenbarligen det allmännas utgifter för här förevarande undervisningsändamål löpa risk att över hövan växa.

Motionärerna hemställde, att anslag för understöd åt kommunala flickskolor måtte upptagas i riksstaten för budgetåret 1927—1928.

Vid samma riksdag väcktes jämväl inom första kammaren en motion (nr 252), med vilken en inom andra kammaren väckt motion (nr 399) överensstämde i avseende på innebörden, vilka motioner väl ej direkt avsågo den kommunala flickskolan men vilka på grund av i dem gjorda uttalanden i viss mån beröra denna skolas ställning i skolsystemet.

I den förstnämnda motionen yrkades — med utgångspunkt från det i nysberörda proposition framlagda förslaget om upprättande av högre läroverk för flickor, omfattande realskola och gymnasium — att högre

läroverk för flickor i första hand måtte omfatta en högre flickskola, så nära som möjligt överensstämmande med de nuvarande högre flickskolorna, och ett därmed förbundet gymnasium samt därjämte, där skäl därtill föreläge, en realskola, ävensom att de högre läroverk, som komme att av staten upprättas, skulle anknyta till folkskolan på samma sätt som de allmänna läroverken, vare sig den treåriga eller den fyraåriga grundskolan komme till användning.

Den inom andra kammaren väckta motionen påyrkade skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om nytt förslag till nästkommande års riksdag med samma innebörd som i förstberörda motion angivits.

I den skrivelse, varmed riksdagen för Kungl. Maj:t anmälde sina beslut i anledning av förutnämnda proposition, berörde riksdagen först de yrkanden, som gjorts i nämnda motioner, och yttrade därom följande.

Även om riksdagen funne vissa skäl tala för inrättande vid flickläroverken av särskilda linjer, som i avseende å undervisningens allmänna planläggning och inriktning närmast överensstämde med den nuvarande högre flickskolan, hade detta spörsmål kommit i ett väsentligt förändrat läge genom det förslag om inrättande av särskilda kommunala flickskolor, som underställts riksdagens omprövning. Vid bedömandet av nu föreliggande spörsmål syntes man knappast kunna underlåta att taga hänsyn till dess reella sammanhang med frågan om anordnandet av ett kommunalt flickskoleväsen, och riksdagen förutsatte därför, att motionerna i nu avhandlade hänseende komme under bedömande i samband med utarbetande av det förslag till anordnande av kommunala flickskolor, om vars framläggande för 1928 års riksdag riksdagen i det följande komme att göra hemställan. Under sådana förhållanden ansåge sig riksdagen icke nu böra bifalla motionerna i fråga.

Beträffande de motionsvis gjorda yrkandena om upprättande av kommunala flickskolor yttrade riksdagen i huvudsak följande.

Riksdagen ansåge, att den kvinnliga ungdomens högre undervisning i vida större utsträckning än för närvarande kunde äga rum i läroanstalter av samskolenatur, men härav följde ingalunda, att riksdagen ansåge ifrågavarande behov genom denna anordning vara i erforderlig mån tillgodosett. Vid sidan av de studiemål, som realskol- och studentexamina representerade, komme, säger riksdagen, säkerligen för flickornas vidkommande även för framtiden att fortbestå de mera allmänna bildningsmål, som i vårt land av ålder företräts av de högre flickskolorna. Hittills hade den härpå inriktade undervisningen varit så gott som uteslutande överlämnad åt privatläroverken. Riksdagen utginge ifrån att behovet av särskilt för flickor avsedda läroanstalter komme att fortfarande tillgodoses, utan att staten övertog hela kostnaden härför.

Det kunde emellertid enligt riksdagens mening icke bestridas, att vissa betydande olägenheter vore förbundna med den hittills förefintliga ord-

ningen i avseende på den speciella flickundervisningen. Departementschefen hade i sitt yttrande till statsrådsprotokollet pekat på detta förhållande och jämväl angivit en anordning, som skulle i väsentlig mån undanröja ifrågavarande olägenheter, nämligen inrättandet av kommunala flickskolor — en tanke, som ju upptagits även i de förut omnämnda motionerna.

Riksdagen funne de sålunda framkomna förslagen synnerligen beaktansvärda. Särskilda fördelar ansåge riksdagen den kommunala flickskolan erbjuda därutinnan, att densamma skulle väsentligt medverka till ett nedbringande av kostnaderna för den kvinnliga ungdomens utbildning och därigenom bidra att göra nämnda skolform tillgänglig även för flickor ur ekonomiskt svagare hem.

Mot en tillämpning i huvudsak av de allmänna grundlinjer för den kommunala flickskolans organisation m. m., som angivits såväl av departementschefen som av motionärerna, hade riksdagen intet att erinra. Härvid ville riksdagen emellertid framhålla, att, i anslutning till vad riksdagen beslutit beträffande kommunala mellanskolor, såsom villkor för utgående av statsbidrag till kommunal flickskola borde stadgas, att lärjungantalet i skolan skulle uppgå till minst 10 i medeltal för varje klass. Riksdagen ansåge sig emellertid icke böra nu fatta definitivt beslut om dylika läroanstalters inrättande och anslå medel för ändamålet. Där emot syntes det riksdagen lämpligt att hos Kungl. Maj:t hemställa om framläggande för 1928 års riksdag av förslag om inrättandet av kommunala flickskolor.

I enlighet härmed beslöt riksdagen anhålla, bland annat, det Kungl. Maj:t täcktes till 1928 års riksdag, med beaktande av de synpunkter riksdagen anfört och efter verkställd utredning, framlägga förslag om inrättande av kommunala flickskolor.

Med anledning härav anbefalldes Kungl. Maj:t vissa för ändamålet tillkallade sakkunniga — de s. k. 1927 års skolsakkunniga — att till Kungl. Maj:t inkomma med utredning och förslag om inrättandet av kommunala flickskolor.

Efter det de sakkunniga sedermera avgivit sitt betänkande i ämnet, hava över detsamma utlåtanden inhämtats av vederbörande myndigheter och intresserade sammanslutningar.

På de sakkunnigas förslag bygger Kungl. Maj:t den nu föreliggande framställningen.

Vid granskning av Kungl. Maj:ts förslag har utskottet ansett sig böra följa den uppdelning av ämnet, som departementschefen i statsrådsprotokollet låtit komma till uttryck.

A. Yttre och inre organisation.

1. Den kommunala flickskolans mål.

De sakkunniga hava angivit den kommunala flickskolans ändamål vara att bereda kvinnliga lärjungar, som genomgått folkskola, anordnad enligt någon av denna skolas A- eller B-former och omfattande minst sexårig lärokurs, eller på annat sätt vunnit motsvarande kunskaper, tillfälle att inhämta ett högre mått av allmän medborgerlig bildning med hänsyn tagen till den kvinnliga ungdomens egenart och att därvid tillika i större eller mindre utsträckning förbereda lärjungarna för praktisk verksamhet, särskilt inom hemmets område.

Departementschefen.

Departementschefen erinrar, hurusom den högre flickskolan erbjöde den kvinnliga ungdomen en efter dess anlag och studiehåg lämpad obruten studiegång, vilken, på samma gång den gäve flickorna en god allmänbildning som grundval för olika arbetsuppgifter ute i samhället, även tillgodosåge kraven på deras utbildning för hemmets särskilda behov och vilken i de olika skolklasserna lämpligt avpassas med hänsyn till deras fysiska och psykiska utveckling.

Vidare framhåller departementschefen, att när riksdagen avsett, att den kommunala flickskolan skulle hava till uppgift att tillvarataga den bildningstyp, som den högre flickskolan hos oss av ålder företrätt, det uppenbarligen vore fråga om upprättande av en skolform, som i väsentliga avseenden hade ett annat mål än realskolan.

Skulle man verkligen lyckas åstadkomma en skolform, som utgäve sig för att hava övertagit den hittillsvarande flickskolans uppgifter men vars huvudsakliga mål i verkligheten sammanföle med realskolans, då låge den faran nära, att en dylik skolform genom den förebildliga betydelse, den lätteligen kunde få, komme att leda till den nuvarande flickskolans försvinnande. Då departementschefen hölle före, att detta skulle vara en bestämd förlust för vårt undervisningsväsen, hade han ansett det vara av vikt att från början klargöra olikheten mellan den kommunala flickskolans och realskolans mål.

Den formulering de sakkunniga givit åt den kommunala flickskolans bildningsmål funne departementschefen riktig och lämplig.

Departementschefen anser sig alltså böra förorda, att under benämningen kommunala flickskolor upprättas för flickor avsedda läroanstalter med det allmänna bildningsmål, som i vårt land hittills företräts av de högre flickskolorna och med en organisation och ställning, för vilka han i det följande säger sig vilja närmare redogöra.

Motioner. I ovanberörda motioner I:288 och II:461 göres gällande, att 1927 års riksdags beslut innebar, att den kommunala flickskolan såsom allmän bildningsskola borde leda till ett mål, som i huvudsak motsvarade det genom realexamen vitsordade.

Utskottets yttrande. Genom det beslut, som 1927 års riksdag fattat angående öppnandet för flickor av de hittills endast för gossar avsedda allmänna läroverken, har den kvinnliga ungdomens behov av högre undervisning blivit från det allmännas sida enligt utskottets mening till fullo tillgodosett, i vad avser denna ungdoms teoretiska utbildning till det studiemål, realskoleexamen och studentexamen representera. Riksdagen betonade emellertid 1927, att för flickornas vidkommande även komme att för framtiden fortbestå de mera allmänna bildningsmål, som i vårt land av ålder företräts av de privata högre flickskolorna. En organisation av den kommunala flickskolan, vilken skulle hava i stort sett enahanda studiemål som de allmänna statsläroverken eller som på ett eller annat sätt skulle förbereda flickorna till inträde på en skolgång med detta mål, skulle enligt utskottets mening medföra på många orter en menlig dualism, föga ägnad att motsvara de olika krav, man från det allmännas sida bör uppställa på den kvinnliga ungdomens högre undervisning. Då departementschefen nu hävdar önskvärdheten av att upprätthålla åtskillnaden mellan de allmänna läroverkens studiemål — företrädda i realskole- och studentexamen — och det bildningsmål, som den privata högre flickskolan representerar, anser sig utskottet böra helt ansluta sig till denna åskådning. Den kommunala flickskolans allmänna uppgift bör enligt utskottets mening vara att i den utsträckning, förhållandena medgiva, tillgodose den speciella kvinnliga skolutbildning, som varit och är den privata högre flickskolans huvuduppgift.

Då fråga nu föreligger om ett mera direkt stödande från det allmännas sida av en ny skolform för den kvinnliga ungdomens behov, vill utskottet vidare betona den fördel, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle vara förenad med denna skolform i likhet med den privata högre flickskolan därigenom, att densamma genom en långsammare och för flickorna mera lämpad skolgång skulle giva dem såväl en god allmän bildning såsom grundval för olika arbetsuppgifter i samhället som även en utbildning för hemmets särskilda behov. Då det bör vara ett allmänt samhällsintresse att stödja strävandena till underlättande av en dylik utbildningsväg för den kvinnliga ungdomen och det föreliggande förslaget synes utskottet i möjligaste utsträckning taga sikte på detta mål, har utskottet, som icke kunnat ansluta sig till det betraktelsesätt, som gjorts gällande i ovanberörda motioner I:288 och II:461, ansett sig böra förordad upprättande av kommunala flickskolor i huvudsaklig överensstämmelse med vad Kungl. Maj:ts förslag innebär och utskottet i det följande kommer att angiva.

2. Anknytning till folkskolan och antal klasser.

De skolsakkunniga hava föreslagit att kommunal flickskola skall utgöra en överbyggnad till den egentliga folkskolan samt, efter Kungl. Maj:ts bestämmande i varje särskilt fall, omfatta sex eller ock fem ettåriga klasser.

Departementschefen.

Departementschefen erinrar till en början om sitt ovan återgivna anförande till det statsrådsprotokoll, som åtföljde Kungl. Maj:ts proposition till 1927 års riksdag angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. och framhåller, att han gjorde detta uttalande under förutsättning, att den då ifrågavarande reformen komme att verkställas i huvudsak efter av honom i samma anförande närmare angivna allmänna riktlinjer. Nu hade emellertid denna fråga inträtt i ett nytt läge, sedan genom riksdagens beslut väsentliga ändringar vidtagits i de av Kungl. Maj:t på hans tillstyrkande framlagda förslagen. Till dylika ändringar hörde framför allt de av riksdagen beslutade anordningarna för flickors tillträde till de allmänna läroverken, vare sig anordningarna avsåge vissa redan förefintliga läroverks förändring till samläroverk eller inrättande av helt nya för flickor avsedda allmänna läroverk. De beslut riksdagen fattat i dessa avseenden komme att medföra — framhåller departementschefen — att den såväl av Kungl. Maj:t som av riksdagen hävdade, för reformen grundläggande principen att å varje läroverksort tillfälle i skäligen utsträckning borde beredas till omedelbar övergång från folkskolans sjätte klass till läroverket, komme, vad flickorna beträffar, att under den närmaste tiden vinna tillämpning i en högst väsentligt vidgad utsträckning. Ett system med dubbla anknytningsmöjligheter borde under sådana förhållanden kunna tillämpas jämväl ifråga om den kommunala flickskolan, utan att syftet med den beslutade reformen eller möjligheten att uppnå detsamma i något hänseende rubbades. Departementschefen tänkte sig då närmast att saken skulle kunna ordnas i stort sett på samma sätt som vid åtskilliga allmänna läroverk, till vilka enligt riksdagsbeslutet flickor skulle äga tillträde, nämligen så, att skolan skulle anknyta icke blott till folkskolans högsta klass utan även till dess fjärde. Såsom skäl för en dylik anordning hade med rätta framhållits, att det därigenom skulle bliva väsentligen lättare för skolan att förverkliga den bildningstyp, som den nuvarande flickskolan företrädde. Genom en anknytning till folkskolans fjärde klass vunnas även den fördelen att studietiden, för närvarande 11 år (3 år i folkskola och 8 år i flickskola), icke skulle komma att förlängas för de flickor, som från denna klass inträdde i flickskolan. Departementschefen erinrade vidare om att enligt beslut av 1927 års riksdag de privata högre flickskolorna skulle bygga lägst på folkskolans fjärde klass.

Departementschefens förord för att en anknnytning till folkskolans fjärde klass anordnades jämväl vid de kommunala flickskolorna, skedde emellertid under den bestämda förutsättningen, att vid varje sådan skulle tillika anordningar träffas, som möjliggjorde en omedelbar övergång till skolan från avslutad folkskola.

I nära samband med frågan om den kommunala flickskolans anknnytning till folkskolan står — framhåller departementschefen vidare — frågan om *antalet klasser* i skolan. I de yttranden över de sakkunnigas förslag, i vilka påyrkats en anknnytning även till folkskolans fjärde klass, hade framhållits såsom en bestämd vinst av en dylik anknnytning, att möjlighet därigenom skulle vinnas att göra skolan sjuårig, en anordning som ansåges i hög grad önskvärd, för att skolan skulle i fullt tillfredsställande utsträckning kunna både i fråga om mål och arbetssätt motsvara den nuvarande högre flickskolan. De sålunda framförda synpunkterna finner departementschefen riktiga. En sexårig skola, byggd på fjärde folkskoleklassen, skulle otvivelaktigt bliva en så svag skolform, att den icke kunde övertaga den nuvarande högre flickskolans uppgifter.

Vad åter beträffar antalet klasser i den kommunala flickskolan, i de fall då denna skola i sin första klass utginge från det kunskapsmått, som fullständigt genomgången folkskola meddelade, hade de sakkunniga föreslagit en alternativ anordning med sex eller fem klasser, varvid det skulle ankomma på vederbörande kommunala myndighet att vid uppgörande av förslag till reglemente för skolan avgöra, vilken av de båda organisationsformerna som ansåges i det särskilda fallet önskvärd.

Då det nu gällde att åstadkomma en skolform, vars studiemål skulle motsvara icke realskolans utan den nuvarande högre flickskolans, finner departementschefen konsekvensen bjuda att helt övergiva tanken på upprättande av den femklassiga skolan. Därmed skulle också hela organisationsfrågan vinna i förenkling: i den mån skolan byggde på fyraårig grundskola, bleve lärokursen sjuårig; i den mån den åter vilade på avslutad folkskola, komme den att bliva sexårig.

Det hade anförts till förmån för en femklassig skola, att studietiden medelst en sådan bleve förkortad med ett år. Men lika litet som man velat, när det gällt det allmänna läroverket, tillgripa utvägen att genom en beskärning av läroverket förkorta studietiden, enär sådant icke ansetts kunna ske utan menliga följder för läroverkets arbetsresultat, lika litet ansåge departementschefen, att man borde i fråga om flickskolan anlita en dylik för uppnåendet av skolans syfte hinderlig utväg.

Det hade från visst håll uttalats den farhågan, att om flickskolan bleve sexårig, den ringa tidsskillnaden i flickskolans och det allmänna läroverkets studiegång skulle välla vad man kallat »en osund sugning till studentexamen». Mot detta kunde emellertid anmärkas att samma tidsskillnad —

ett år — redan länge existerat i den nuvarande åttaklassiga flickskolans och det allmänna läroverkets lärogång utan att hava på något mera oroande sätt föranlett de kvinnliga lärjungarna att föredraga gymnasievägen framför flickskolevägen.

Med hänsyn till vad sålunda anförts anser departementschefen, att *flickskolans anknnytning till folkskolan bör ordnas på följande sätt:*

1) Vid varje kommunal flickskola skall upprättas såväl sjuårig som sexårig lärokurs. De båda lärokurserna skola upprättas antingen såsom var för sig *fristående* eller såsom med varandra *förenade*.

2) Då lärokurserna anordnas såsom fristående, skall den sjuåriga lärokursens lägsta klass anknyta till folkskolans fjärde klass och den sexåriga kursens lägsta klass till den sexåriga folkskolans högsta. Då lärokurserna äro förenade, skola lärjungar, som genomgått folkskolans fjärde klass, kunna vinna inträde i den sjuåriga lärokursens första klass, samt lärjungar, som genomgått folkskolans högsta klass, i andra klassen av samma lärokurs, vilken klass således kommer att tillika utgöra den sexåriga lärokursens lägsta klass.

3) De båda lärokurserna skola, om de äro fristående, i regel undervisas var för sig; dock skola i vissa fall de båda kursernas lärjungar sammanföras till gemensam undervisning.

4) Då de båda lärokurserna äro förenade, skola lärjungarna i regel åtnjuta gemensam undervisning. Dock skall för de lärjungar, som från folkskolans högsta klass vinna inträde i den sjuåriga lärokursens andra klass, i viss utsträckning anordnas skild undervisning. Enär lärokurserna i den sjuåriga flickskolans första klass, om man bortser från ämnet tyska, upptaga det väsentliga av kursinnehållet för folkskolans femte och sjätte klasser, synes den skilda undervisningen kunna inskränkas till nämnda ämne. Denna undervisning, som skall förläggas till skolans ordinarie undervisningstid, skall omfatta en lärokurs, motsvarande den kurs i ämnet, som meddelas i de två första årsklasserna av den sjuåriga lärokursen.

5) Den sjuåriga och den sexåriga lärokursen skola upprättas såsom *förenade* i alla de fall, då icke antalet lärjungar i den sjuåriga lärokursens andra klass, med tillämpning av de för uppdelning av årsklass i parallellavdelningar gällande bestämmelser, under två läsår i följd gjort uppdelning av sagda klass på två eller flera parallellavdelningar erforderlig. I sistnämnda fall skola de båda lärokurserna från och med därpå följande läsår och så länge förutsättningar härför äro för handen vara upprättade såsom *fristående*.

Önskar skolområde i annan ordning än nu sagts vid sidan av den sjuåriga lärokursen anordna fristående sexårig lärokurs, skall framställning därom göras hos Kungl. Maj:t, som i varje särskilt fall fattar beslut.

Motioner. I ovanberörda motioner I: 288 och II: 461 göres gällande, att den kommunala flickskolans anknötning till sjätte folkskoleklassen — och uteslutande till denna — utgjorde en av huvudpunkterna i 1927 års principbeslut. Då departementschefen i propositionen till 1927 års riksdag talat om »den för reformen grundläggande principen att å varje läroverksort tillfälle i skälig utsträckning borde beredas till omedelbar övergång från folkskolans sjätte klass till läroverket», avsågo enligt motionärernas mening dessa ord icke att fastslå någon för reformen i dess helhet grundläggande princip, utan hänförde sig allenast till vad departementschefen den gången betecknade såsom »en grundläggande synpunkt» icke för reformen utan uteslutande för omläggningen av de gamla läroverken. När det åter gällde nybildningar, hade i 1927 års proposition uttryckligen hävdats, att »tungt vägande skäl föreligga för att dessa läroverk anknyta till sjätte folkskoleklassen». Även denna grundsats hade otvetydigt godtagits av riksdagen. De kommunala flickskolor, som nu väntades kunna uppstå genom privatläroverkens ombildning, vore enligt motionärernas mening ur det allmännas synpunkt lika utpräglade nybildningar som de realskolor, vilka framginge genom statens övertagande av kommunala mellanskolor. Då Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag, i vad det gäller flickskolans anknötning till folkskolan och skolkursens längd, på alla väsentliga punkter strede mot det principbeslut 1927 års riksdag fattat, yrka motionärerna, att förslaget i denna del icke måtte vinna riksdagens godkännande.

Utskottets
yttrande.

Utskottet har icke kunnat finna, att åt 1927 års riksdags beslut rörande anknötningen till folkskolan bör givas den tolkning, som innefattas i nyssberörda motioner. Fastmer anser utskottet, att i nämnda riksdags beslut inrymmes full likställdhet mellan 4-årig och 6-årig folkskolekurs såsom grundval för den högre skolan. Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag utgår också från de båda linjernas likaberättigande, och utskottet vill i detta avseende ansluta sig till den av departementschefen härutinnan hävdade uppfattningen. Vid granskning i övrigt av vad departementschefen anfört såväl i fråga om antalet klasser i den föreslagna kommunala flickskolan som beträffande sättet för denna skolforms anknötning till folkskolan har utskottet icke funnit något att erinra i annat avseende än att utskottet i Kungl. Maj:ts hemställan under A 2 ansett sig böra för vinnande av enkelhet förorda en mindre jämkning. Utskottet, som sålunda icke kunnat dela den uppfattning, som härutinnan göres gällande i motionerna I: 288 och II: 461, tillstyrker alltså Kungl. Maj:ts förslag i nu förevarande del.

3. Linjedifferentiering.

De skolsakkunnigas förslag innebär en viss linjedifferentiering i de ifrågasatta kommunala flickskolorna. Enligt deras förslag skulle inom de två högsta klasserna av sexårig flickskola samt inom den högsta klassen av femårig flickskola undervisningen kunna anordnas antingen på både en teoretisk och en praktisk utbildningslinje eller på endera av dessa linjer.

Departementschefen.

I nämnda klasser skulle undervisning meddelas i följande för den teoretiska och den praktiska linjen gemensamma ämnen, nämligen modersmålet, historia med samhällslära, ett främmande språk samt det ena året hälsolära och det andra året ekonomilära ävensom kristendom. Nu angivna ämnen skulle bilda en fast kärna inom de båda linjerna. Därjämte skulle lärjungarna å den teoretiska linjen deltaga i undervisningen i tre fritt valda teoretiska ämnen och lärjungarna å den praktiska linjen i två av ämnena sömnad, vävning, hushållsgöromål, barnavård och trädgårdsskötsel eller samtliga de å undervisningsplanen upptagna handelsämnena. Bestämelse om skolas organisation med avseende på undervisningens fördelning på olika linjer skulle lämnas i skolans reglemente. Det skulle ankomma på vederbörande kommunala myndighet att avgiva förslag, huruvida skola borde utrustas med både teoretisk och praktisk linje eller endast med endera av dessa linjer samt tillika, då praktisk linje förekomme, angiva, i vilka av de på undervisningsplanen uppförda praktiska undervisningsämnena undervisning ansåges böra förekomma vid skolan.

Med hänsyn till de kostnader, som upprättandet av en praktisk linje måste komma att medföra, kunde det, enligt de sakkunnigas mening, svårligen ifrågasättas att på varje plats, där praktisk linje förekomme, undervisning skulle å densamma meddelas i samtliga de praktiska ämnen, som finnas å undervisningsplanen upptagna. Å andra sidan borde det med hänsyn till det val av ämnen, som borde stå lärjungarna öppet, stadgas, att undervisning å praktisk linje skulle anordnas i minst tre av de å planen upptagna praktiskt husliga ämnena eller i två av dessa ämnen jämte samtliga de på samma plan upptagna handelsämnena.

Departementschefen finner de sakkunnigas förslag stå i överensstämmelse med de avsikter, som föranlett riksdagen att begära en utredning rörande en liknande differentiering vid realskolan och skänker den framkomna differentieringstanken sin anslutning.

Med den frihet för vederbörande kommun att på grund av förhandenvärande erfarenheter och förhållanden bestämma sig för den ena eller andra gruppen av de praktiska ämnen, som föreslagits, ansåg departementschefen den ifrågasatta organisationen även öppna möjligheter till försök. För sin del ansluter han sig därför i princip till det av de sakkunniga framlagda förslaget om undervisningens differentiering på särskilda linjer.

Departementschefen betonar vidare, att det icke här vore fråga om någon fackutbildning i egentlig mening eller någon specialkurs för en viss levnadsbana utan endast fråga om att anordna skolan så, att den vid sidan av sitt allmänbildande syfte finge ett praktiskt inslag. Dess kurser vore, liksom den högre privata flickskolans och även i övervägande grad real-skolans, i främsta rummet inriktade på de många olika uppgifter ute i det praktiska livet, framför allt i hemmet, där icke en starkt specialiserad utan mera allmänt lagd teoretisk-praktisk utbildning vore av nöden, där det alltså icke kunde bliva fråga om några formellt fastslagna behörighetsvillkor.

Ytterligare framhåller departementschefen, hurusom det enligt hans mening vore av synnerligen stor betydelse, att då det gällde en sådan skolform, som här vore i fråga, de kommunala myndigheternas bestämmanderätt bleve behörigen tillgodosedd. Detta hade också varit en ledande synpunkt för de sakkunniga. Nu har av skolöverstyrelsen m. fl., som yttrat sig över de sakkunnigas förslag, ifrågasatts den förändringen i detsamma, att vid varje skola borde finnas en teoretisk linje och att det i övrigt skulle bero av Kungl. Maj:ts beslut, huruvida en praktisk linje därjämte skulle upprättas. Vid övervägande av detta spörsmål säger sig departementschefen hava funnit, att det borde stå vederbörande kommun öppet att bestämma sig för om den önskade en enbart teoretisk eller en enbart praktisk linje eller båda dessa linjer och i sådant hänseende avgiva förslag. Endast om saken ordnades på detta sätt, kunde kommunen anses äga tillräcklig rörelsefrihet.

Det hade anmärkts — framhåller departementschefen — att den föreslagna praktiska linjen upptog både för många och i vissa avseenden även olämpliga ämnen, vilka skulle komma att tillskynda kommunerna allt för dryga kostnader. Vid en sådan anmärkning borde man emellertid ej förbise, att det enligt förslaget skulle i första hand bliva beroende av vederbörande kommuns önskan, vilka av de på undervisningsplanen upptagna praktiska ämnena den ansåge lämpa sig för sin skola. Vid ett dylikt avgörande komme givetvis kommunen att taga hänsyn till de förutsättningar, som orten kunde erbjuda — t. ex. i fråga om ämnet barnavård förefintligheten av ett barnhem eller dylikt — och de där förhandenvarande förhållandenas inverkan på den ekonomiska sidan av företaget. Då så vore, betraktade departementschefen det som en fördel, att undervisningsplanen upptog så många olika praktiska ämnen av lämpligt slag som möjligt, när den därigenom erbjöde kommunerna ett mycket rikare urval och lämnade mycket allsidigare råd och anvisningar. Ur nu angivna synpunkter borde även ämnena barnavård och trädgårdsskötsel, angående vilka från vissa håll betänkligheter uttalats, mycket väl försvara sin plats på undervisningsplanen. Däremot funne departementschefen de av de sakkunniga föreslagna handelsämnena hava i de föreslagna undervisnings-

planerna erhållit en allt för yrkesmässig läggning för att stå i god överensstämmelse med skolans studieuppgift i övrigt. Han anser sig för den skull icke böra ansluta sig till vad de sakkunniga i detta avseende föreslagit.

I ovanberörda motioner I: 288 och II: 461 framhålles, att, då riksdagen krävt en särskild utredning om praktiska utbildningslinjer, alla skäl föreläge att tills vidare uppskjuta åtgärder för motsvarande grundsatsers tillämpning inom flickskolan. Motionärerna säga sig ej kunna giva sin anslutning till andra förslag än sådana, där undervisningen anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med vad i den hittillsvarande skolan skett, dock med stärkande av ämnena kvinnlig slöjd och hushållsgöromål, eventuellt därigenom att tillfälle till valfria tilläggskurser i dessa ämnen bereddes.

Motioner.

Rörande det framlagda förslaget om linjedifferentiering i den föreslagna nya skolformen har utskottet ej kunnat undgå att uppmärksamma, hurusom vissa betänkligheter uttalats från de i ärendet hörda myndigheternas sida i fråga om den praktiska utbildningslinjens ändamålsenlighet och berättigande. Förslaget förutsätter emellertid, att det skulle ankomma på vederbörande kommunala myndighet att bestämma såväl beträffande eventuell linjeuppdelning som i fråga om de olika grupper av praktiska ämnen, som borde på olika orter komma till användning. Vid sådant förhållande och då den ifrågasatta organisationen är ägnad att i förevarande avseenden öppna möjligheter till olika försöksanordningar, vilka kunna vara av värde för ett fortsatt bedömande av frågan om ungdomens praktiska utbildning, har utskottet om ock med någon tvekan velat förorda vad i nu berörda avseenden föreslagits.

Utskottets yttrande.

4. Arbetets yttre och inre anordning.

De anvisningar och bestämmelser om undervisning och uppfostran, vilka innefattas i de sakkunnigas förslag, hava till huvudsyfte att vid flickskolans undervisnings- och uppfostringsarbete bringa i tillämpning vissa under den senare tidens pedagogiska utveckling gjorda rön och framkomna betydelsefullare uppslag.

Departementschefen.

Vad beträffar lärostoffets läggning och undervisningsarbetets inre anordning, hade de sakkunniga sökt att i fråga om den kommunala flickskolan bringa i tillämpning vad såväl i statsrådsprotokollet vid avlåtande till 1927 års riksdag av proposition angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. som av riksdagen i dess skrivelse i anledning av samma proposition framhållits som eftersträvansvärt i fråga om samling i skolarbetet och begränsning av det samtidigt inhämtade lärostoffet. På samma

gång hade de sakkunniga sökt bereda större utrymme och möjlighet för ett arbete, där önskvärd hänsyn kunde tagas till lärjungarnas individuella läggning och självverksamhet. Därvid hade de sakkunniga ansett sig kunna med fördel taga till utgångspunkt vissa av 1927 års riksdag framlagda grundlinjer för arbetet å gymnasiet. Med tillämpning av dessa hade de sakkunniga föreslagit, att de teoretiska undervisningsämnena skulle för varje lärjunge i de två högsta klasserna begränsas till en grupp fasta ämnen jämte ett visst antal fritt tillvalda ämnen. Vad de sakkunniga sålunda föreslagit hade vunnit principiellt understöd från så gott som samtliga dem, som yttrat sig över det föreliggande förslaget.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle den fasta kärnan av ämnen omfatta ämnena kristendom, modersmålet, historia, ett främmande språk samt det ena året hälsolära, det andra året ekonomilära. Till dessa ämnen skulle varje lärjunge vara skyldig att tillvälja, på den teoretiska linjen ytterligare tre ämnen och på den praktiska vissa grupper praktiska ämnen. I de över förslaget avgivna yttrandena hade bland annat uttalats den meningen, att det borde stå lärjunge fritt att utöver de tre obligatoriska tillvalsämnena ytterligare tillvälja ett eller annat ämne. Departementschefen har förklarat sig icke hava något annat att erinra mot den sålunda föreslagna anordningen än att dylikt utsträckt tillval borde medgivas lärjunge först sedan lärarkollegiet med hänsyn till lärjungens studieläggning samt hennes andliga och kroppsliga utrustning funne sig kunna lämna sitt medgivande.

Det hade — framhåller departementschefen vidare — förmenats, att det skulle bidra till att förebygga splittring i arbetet, ifall vissa av de på de sakkunnigas undervisningsplan upptagna ämnena sammanfördes med varandra till ett enda ämne, så att t. ex. hälsolära alltid förenades med biologi, ekonomilära med historia och samhällslära o. s. v. Då emellertid departementschefen ansåge det i hög grad önskvärt, att varje kvinna på det åldersstadium det här gällde erhöle en grundlig insikt såväl i personlig som i bostads- och samhällshygien samt därtill finge genomgå en teoretisk och praktisk kurs i hemsjukvård och olycksfalls behandling, kunde han icke se annat än att denna angelägenhet bäst befrämjades däri-genom att ämnet hälsolära gjordes obligatoriskt och icke förbundnes med ämnet biologi.

Vad nu sagts om ämnet hälsolära gällde — menar departementschefen — i stort sett även det föreslagna ämnet ekonomilära. I likhet med de sakkunniga hölle han för önskvärt, att *alla* flickor erhöle någon kunskap i de allmänaste ekonomiska lagarna. Man finge icke glömma, att en högst betydande del av vårt folks årliga inkomstbelopp i själva verket förvaltades av landets husmödrar.

Olika meningar hade yttrats i fråga om kristendomsämnet förekomst på undervisningsplanen. De sakkunniga hade tänkt sig, att detta ämne

skulle vara obligatoriskt på det sätt, att lärjungarna på det differentierade stadiet skulle under en timme i veckan deltaga i en undervisning i ämnet, som bedrivs huvudsakligen i form av föreläsningar, diskussioner och samtal rörande betydelsefullare religiöst-sedliga frågor. Därjämte skulle ämnet med två timmar i veckan ingå bland de ämnen, som på förut angivet sätt skulle kunna tillväljas. Mot detta förslag hade anmärkningar framställts, i det man ansett, att man med blott en veckotimmens obligatorisk undervisning ej skulle kunna nå det syftemål, man ville vinna med kristendomsundervisningen på ifrågavarande stadium. Utan att i övrigt hava något att anmärka mot det läroinnehåll de sakkunniga föreslagit skola ingå i kristendomsämnet, kunde departementschefen icke undertrycka den farhågan, att den av de sakkunniga åt ämnet tillmätta tiden vore väl knapp. Han ansåge fördenskull, att ämnet borde upptagas såsom obligatoriskt med två veckotimmar i varje klass även på det differentierade stadiet. Under sådana förhållanden skulle ämnet givetvis ej ingå bland de s. k. tillvalsämnena.

Beträffande lämpligheten att såsom tillvalsämne medtaga ämnet psykologi ansåge departementschefen det vara välbetäckt, att de kvinnliga lärjungarna finge, om de så önskade, stifta bekantskap med det högre själslivets psykologi med särskilt beaktande av sådana företeelser inom hemlivet, samhällslivet och det allmänna kulturlivet, som med hänsyn till den kvinnliga ungdomens ställning och uppgifter kunde påkalla psykologisk belysning. Han ville därför livligt tillstyrka det av de sakkunniga föreslagna upptagandet av ämnet psykologi på flickskolans läroplan.

För befrämjande av lärjungarnas utveckling hade föreslagits en ledighet av 15 dagar för idrott och annan friluftsverksamhet. Departementschefen ansåge, att antalet dagar för detta ändamål icke borde inskränkas.

Ehuru utskottet ej anser förutsättningarna för genomförandet av den föreslagna anordningen för flickskolans två högsta klasser i detta fall vara fullt analoga med vad fallet är vid gymnasierna, har utskottet dock på de grunder, som departementschefen anfört, ansett sig kunna tillstyrka förslaget.

Utskottets
yttrande.

Utskottet har härjämte velat giva uttryck åt vissa betänkligheter beträffande den av departementschefen angivna utökningen av antalet läroämnen genom införande å undervisningsplanen av nya fristående ämnen. Med hänsyn till den praktiska betydelsen av vissa av de nya ämnena har utskottet emellertid funnit ett upptagande på läroplanen av dessa ämnen kunna försvaras.

Vad departementschefen anfört i fråga om skolarbetets yttre och inre anordning, innefattar emellertid allmänt avfattade grundlinjer, beträffande vilka det är förenat med vissa svårigheter för utskottet att fälla något mera bestämt omdöme. Utskottet förutsätter, att, innan stadga och

reglementariska föreskrifter varda av Kungl Maj:t för den nya skolformen utfärdade, de under förevarande avdelning berörda spörsmål bliva underkastade en förnyad omprövning och att vid skolformens genomförande sådana anordningar i avseende å undervisningsarbetet träffas, vilka taga alla hänsyn till en ändamålsenlig undervisnings krav och tillika äro ägnade att främja det allmänna bildningsmål, denna skolform är avsedd att företräda.

5. Anknytning till gymnasiet.

Departementschefen.

Olika meningar hava gjorts gällande angående möjligheten och lämpligheten att anordna en anknytning mellan den kommunala flickskolan och det allmänna läroverket, särskilt gymnasiet.

Sålunda hava de sakkunniga ställt sig principiellt avvisande till en sådan tanke och därvid letts av den uppfattningen, att en skolform med ett sådant syfte som den högre flickskolans krävde, att undervisningen redan från början i möjligaste mån inställdes på att tjäna detta syfte.

Av dem, som yttrat sig över det föreliggande förslaget, har flertalet givit uttryck åt önskvärdheten av att anknytningsmöjligheter på ett eller annat sätt kommit till stånd mellan flickskolan och gymnasiet, på samma gång som de betonat, att sådana anordningar icke finge förrycka skolans arbete eller undanskymma dess huvudändamål.

Departementschefen har förklarat sig finna de skäl, som blivit anförda för anordnande av en anknytning mellan flickskolan och gymnasiet, innehålla åtskilligt behjärtansvärt. För bedömande av denna fråga anser han det emellertid vara av betydelse att skilja mellan ett mera generellt och ett mera individuellt sätt att ordna anknytningen i fråga. Med det förra avser departementschefen en anordning, som går ut på att — oavsett om flera eller färre lärjungar ha för avsikt att övergå från den ena skolformen till den andra — lärokurserna i den ena skolan för *samtliga* lärjungar i en viss klass läggas så, att de svara mot kurserna i en viss klass i den andra. Vid ett individuellt anknytningsförfarande åter erhålla de olika klassernas kurser den läggning, som påkallas av den ifrågavarande skolformens eget slutmål, och blott för de lärjungar, som ha för avsikt att övergå till en annan skola, träffas vissa lämpliga anpassningsanordningar i fråga om lärokurserna.

Av de skäl, som i statsrådsprotokollet blivit anförda, finner sig departementschefen förhindrad förorda, att *generella* anordningar vidtagas för att åstadkomma anknytning mellan flickskolan och gymnasiet. Då man torde vara berättigad att antaga, att det stora flertalet lärjungar i flickskolorna kommer att fortsätta sin väg till flickskolans slut och det sålunda endast bleve ett mindretal, som överginge till gymnasiet, syntes flickskolans kurser böra få sin allmänna läggning bestämd av vad som krävdes för uppnåendet av flickskolans eget mål. Vid sidan härav borde

emellertid enligt departementschefens mening för de flickor, som önskade övergå till gymnasiet, utan större svårighet lämpliga *individuella* övergångsanordningar kunna läggas till rätta. Han hade tänkt sig dessa på följande sätt. De flickor som hade för avsikt att från fjärde klassen i flickskolans sexåriga lärokurs, respektive femte klassen i dess sjuåriga övergå till det fyraåriga gymnasiet första ring, skulle vid flyttningen till nämnda fjärde, respektive femte klass giva detta till känna för skolans rektor, som då hade att sörja för att i de undervisningsämnen, i vilka en omläggning erfordrades för att vinna anknytning till gymnasiet begynnelsekurser, en sådan omläggning komme till stånd i samband med den ordinarie undervisningen i ämnet. Gällde det t. ex. ämnet matematik, syntes saken kunna ordnas så, att de tilläggskurser eller i övrigt ändrade kurser, som erfordrades för de flickor, vilka ämnade övergå till gymnasiet, genomginges under någon viss därför anslagen del av de ordinarie matematiktimmarna. För de flickor, som från femte klassen i sexårig lärokurs, respektive från sjätte klassen i sjuårig önskade övergå till det treåriga gymnasiet första ring, borde möjlighet till omedelbar övergång kunna åvägbringas så mycket lättare, som enligt det föreliggande förslaget en ganska stor frihet i fråga om ämnesval skulle äga rum i nämnda klass. Nu ifrågasvarande flickor skulle anmäla vid flyttningen till femte respektive sjätte klassen hos skolans rektor sin avsikt att övergå till gymnasiet, varefter rektor skulle lämna dem nödiga anvisningar och råd angående de ämnen och kurser, som de för sitt syfte hade att välja, samt vidtaga de åtgärder i övrigt, som kunde underlätta nämnda övergång.

Ordnades anknytningen mellan flickskolan och gymnasiet på detta sätt, komme — framhåller departementschefen — för de flickor, som önskade övergå från flickskolan till gymnasiet, vägen härför att underlättas, på samma gång som skolans normala lärogång bleve obruten för den del av skolans lärjungar, som önskade fullständigt genomgå flickskolan och alltså söka uppnå flickskolans eget studiemål.

Av vad departementschefen yttrat angående det allmänna förhållandet emellan flickskolan och realskolan liksom ock av vad han andragit emot en generell anknytning till annan skola, framginge, att han funne sig böra bestämt motsätta sig tanken på tillrättaläggandet av någon vare sig individuell eller generell anknytning från flickskolans sida till *realskolan*.

I ovanberörda motioner I: 288 och II: 461 ägnas en ingående kritik av vad departementschefen anfört och föreslagit i fråga om den kommunala flickskolans förhållande och ställning till gymnasiet, därvid göres gällande, hurusom den ifrågasatta nya skolformen skulle genom förslaget komma att intaga en alltför isolerad ställning i vårt undervisningsväsen samt att den nu föreslagna ordningen skulle komma att äventyra den kommunala flickskolans hela intellektuella och pedagogiska standard.

Motioner.

Utskottets
yttrande.

I anslutning till den allmänna uppfattning, som utskottet i det föregående gjort gällande i fråga om det bildningsmål den kommunala flickskolan är avsedd att företräda, måste utskottet för sin del uttala sin anslutning till det betraktelsesätt, som nu från departementschefens sida kommit till uttryck i fråga om denna skolforms ställning till gymnasiet. Utskottet har visserligen uppmärksammat, hurusom åtskilliga i ärendet hörda myndigheter och korporationer uttalat sig för anordnande av särskilda övergångar från den kommunala flickskolan till gymnasiet. Utan att vilja på något sätt underkänna de skäl, som anförts till förmån för en dylik anknytning, har utskottet dock ej kunnat finna annat än att genom vad departementschefen uttalat och förordat i fråga om lämpliga individuella övergångsordningar de önskemål, som i detta hänseende framkommit, synas kunna bliva i erforderlig utsträckning tillgodosedda. Då utskottet följaktligen finner den kommunala flickskolans anknytning till gymnasiet vara i förslaget på ett fullt tillfredsställande sätt möjliggjord och några ytterligare anordningar i detta syfte ägnade att förrycka den nya skolformens bildningsmål, vill utskottet, som icke kan dela den i ovanberörda motioner framförda åskådningen i dessa stycken, förordat bifall till Kungl. Maj:t förslag i nu förevarande del.

6. Skolans ledning och arbetskrafter.

För den nu föreslagna nya kommunala flickskolan har den kommunala mellanskolan tjänat som förebild i bland annat ekonomiskt-administrativt hänseende. De bestämmelser i fråga om ledningen av flickskolorna och dessa skolors lärarkrafter, som föreslagits, äro därför i allt väsentligt överensstämmande med dem, som gälla för de kommunala mellanskolorna. I vissa fall åter hava avvikelser ifrågasatts, som ansetts behövliga och lämpliga. De spörsmål, som i statsrådsprotokollet närmare beröras, gälla 1) styrelse, 2) lärarkrafter, 3) behörighet till ordinarie lärartjänst, 4) rektors och lärares tillsättning samt 5) undervisningsskyldighet.

1. Styrelse. För varje skola skulle finnas en styrelse, vilken skulle bestå av minst fyra valda ledamöter samt dessutom av skolans rektor och biträdande föreståndarinna, därest sådan är anställd vid skolan. I styrelsen skulle finnas minst två kvinnliga ledamöter. Av suppleanterna skulle minst en vara kvinnlig.

Utskottets
yttrande.

Mot förslaget i denna del har utskottet intet att erinra.

2. Lärar-
krafter.
Departement-
chefen.

I fråga om lärarkrafter hade de sakkunniga föreslagit, att vid kommunal flickskola skulle vara anställda: vid sexårig skola rektor och minst fem ordinarie ämneslärare samt vid femårig skola rektor och minst

fyra ordinarie ämneslärare. I den mån så erfordras, skulle dessutom vara anställda extra ordinarie lärare ävensom nödigt antal timlärare. Som lärare skulle kunna anställas såväl kvinnor som män, dock att vid varje skola antalet kvinnliga lärare skulle utgöra minst två tredjedelar av hela antalet lärare.

De sakkunnigas förslag rörande antalet ordinarie ämneslärare utgick emellertid ifrån den förutsättningen, att rektor icke såsom vid kommunal mellanskola nödvändigtvis skulle förordnas bland de vid samma skola anställda ordinarie ämneslärarna utan kunna utses bland lärare från andra skolor och andra skolformer, varigenom rektorsbefattningarna, liksom vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter, skulle bliva fristående tjänster.

Departementschefen säger sig emellertid icke för närvarande kunna biträda sistnämnda förslag utan anser överensstämmelse med förhållandena vid de kommunala mellanskolorna tillsvidare böra iakttagas i fråga om rektors tillsättning; följderna av den sålunda ändrade förutsättningen bleve givetvis, att skolorna till ersättning för den bortfallna, fristående rektorsbefattningen skulle erhålla en ordinarie ämneslärartjänst. På grund härav och med hänsyn till den omständigheten, att varje skola skulle omfatta sjuårig lärokurs, komme behovet av ordinarie lärare att i regel uppgå till minst sju.

Vad därefter angår de sakkunnigas förslag, att vid varje skola antalet kvinnliga lärare skulle utgöra minst två tredjedelar av hela antalet lärare, har departementschefen i stället förordat, att minst hälften av ordinarie antalet lärare skall utgöras av kvinnor.

Beträffande det från ett håll framkomna önskemålet, att vid större skolor skulle anställas ett biträde, biträdande rektor eller föreståndarinna, även i de fall, då skolan hade kvinnlig rektor, finner departementschefen frågan om en dylik anordning kunna tills vidare anstå, enär det ännu vore omöjligt att bedöma, huruvida skolor av detta slag komme att bliva av större omfattning.

Från flera håll hade — erinrar departementschefen — erinringar blivit framställda mot de sakkunnigas förslag, att lärare i praktiska ämnen och övningsämnen — med visst partiellt undantag, nämligen vid förening av sådant ämne med teoretiska ämnen i ledig tjänst — icke skulle kunna anställas som ordinarie lärare med därav följande pensionsrätt m. m. utan endast som timlärare. Departementschefen framhåller, att han skulle ansett synnerligen önskvärt, om ordinarie anställning kunnat beredas nämnda lärare, men finner denna fråga förknippad med så många och svårlösta spörsmål, att han för närvarande måste avstå från att tillstyrka ett beslut i sådan riktning. Särskilt framhåller han, att frågan om dessa lärares ställning i varje fall så nära sammanhängde med motsvarande spörsmål

vid andra kommunala skolformer, att dess lösgörande från dessa icke vore tillrådligt.

Emellertid kunde icke förnekas — fortsätter departementschefen — att ställningen bleve särskilt svårartad för de lärarinnor i dylika ämnen, som vid högre flickskolors ombildning till kommunala flickskolor nödgades utbyta sin ordinarie befattning mot anställning som timlärare. För att såvitt möjligt mildra svårigheterna i detta hänseende kunde man tänka sig åtgärder av olika slag, exempelvis framställning i särskilt ömmande fall till riksdagen i fråga om sådan lärarinnas pensionering m. m. eller frivilligt inskridande från kommunernas sida.

Motioner. Beträffande biträdande rektor har nu motionsvis (I: 286) föreslagits, att vid kommunal flickskola av större omfattning med kvinnlig rektor skulle efter skolöverstyrelsens prövning kunna anställas biträdande föreståndare, manlig eller kvinnlig.

Vidare har i fråga om lärare i övningsämnen och praktiska ämnen vid den nya skolformen i motionerna I: 287 och II: 459 föreslagits, bland annat, att ordinarie befattningar i dessa ämnen måtte upprättas.

Utskottets
yttrande.

Vad först beträffar frågan om antalet ordinarie ämneslärare vid kommunal flickskola, innebär Kungl. Maj:ts förslag, att antalet sådana lärare skulle i regel uppgå till minst sju. Då utskottet — att döma av de propositionen bilagda förslagen till timplaner — ej kunnat finna, att vid mindre skolor med gemensam undervisning sju ordinarie ämneslärare alltid med säkerhet kunna påräkna att erhålla full föreskriven tjänstgöringskyldighet, har utskottet funnit försiktigheten bjuda att begränsa nämnda antal till minst sex.

I fråga om proportionen mellan antalet manliga och kvinnliga lärare vid kommunal flickskola tillstyrker utskottet förslaget i denna del.

Vad angår anställande av biträdande rektor eller föreståndarinna även i de fall, då skolan hade kvinnlig rektor, anser departementschefen frågan härom kunna tills vidare anstå; motionsvis har emellertid förslag om dylikt biträde framlagts. Då utskottet anser, att behovet av en dylik anordning lämpligen bör prövas först sedan någon erfarenhet rörande den nya skolformen vunnits, har utskottet funnit sig, med avstyrkande av motionen I: 286, böra ansluta sig till vad departementschefen härutinnan uttalat.

Beträffande benämningen för lärare i andra ämnen än läroämnen har utskottet ansett sig böra förorda en jämkning i överensstämmelse med vad i dessa hänseenden för andra skolformer för närvarande är gällande.

Frågan om ordinarie anställning för lärare i övningsämnen anser utskottet vara ett spørsmål, vilket synes vara förtjänt av närmare uppmärksamhet. Såsom framgår av statsrådsprotokollet, framhåller departements-

chefen som synnerligen önskvärt, att ordinarie anställning kunde beredas dessa lärare; även utskottet finner starka skäl tala för en dylik anordning, särskilt med hänsyn till de lärarinnor i dessa ämnen, vilka vid högre flickskolors ombildning till kommunala flickskolor skulle förlora sin förutvarande ordinarie befattning. Då emellertid frågan härom ej nu befinner sig i det läge, att utskottet anser sig kunna göra något mera bestämt uttalande i saken, måste utskottet inskränka sig till att framhålla önskvärdheten av att en utredning härutinnan må komma till stånd och att resultatet av denna utredning med det snaraste må föreläggas riksdagen. I anledning av vad i motionen I: 287 i dess nu berörda del föreslagits, vill utskottet alltså hemställa, att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning i fråga om beredande av ordinarie anställning åt lärare i övningsämnen vid kommunala flickskolor samt med det snaraste för riksdagen framlägga det förslag, vartill sagda utredning må giva anledning.

Det förslag till bestämmelser rörande behörighet till ordinarie ämneslärartjänst vid kommunal flickskola, som framlagts av de sakkunniga, skiljer sig endast i ett par avseenden från de i sådant hänseende för kommunala mellanskolor gällande föreskrifterna.

3. Behörighet till ordinarie lärartjänst. Departementschefen.

I fråga om de sakkunnigas förslag rörande behörighet till ordinarie ämneslärartjänst, har anmärkts, att medgivandet av dylik kompetens åt sökande, som ej avlagt vederbörlig akademisk examen med åtföljande provår eller genomgått högre lärarinneseminarium, vore för de kommunala flickskolornas vidkommande varken behövt eller ändamålsenligt.

Vid detta spörsmåls bedömande vore det emellertid — framhåller departementschefen — enligt hans mening lämpligt att något mera betrakta de kommunala mellanskolornas kompetensfråga i dess historiska utveckling, som visade, att den behörighet, vilken medgivits vid sidan av de normala studievägarna, kommit till stånd icke uteslutande på grund av brist på lärare under den tidigare delen av skolornas tillvaro. Dessa skolor hade nämligen i regeln vuxit fram ur enskilda läroanstalter och högre folkskolor, vid vilkas övergång till kommunala mellanskolor det varit av vikt att kunna vid dem behålla förtjänta, ehuru ej formellt kompetenta, lärare, som varit förtrogna med deras förhållanden och därför i stånd att verksamt biträda vid deras inlemmande i den nya skolformen. Med tiden hade man kunnat förfara allt strängare med sökande av denna art, men kvar stode dock det faktum, att åtskilliga av dessa lärare varit av verkligt värde för skolornas utveckling. Härtill komme, att då den kommunala mellanskolan byggde omedelbart på avslutad folkskola, det måste anses värdefullt att bland mellanskolans lärare finnas även sådana, som ägde en personligen vunnen erfarenhet av folkskolans arbete, efter vars resultat mellanskolan hade att anpassa sitt begynnelsearbete. Erfarenhe-

ten hade också visat, att den möjlighet till ett friare urval av lärare, som härigenom stått öppen, i stort sett varit till nytta.

På enahanda sätt borde enligt departementschefens mening förfaras med de kommunala flickskolorna och detta så mycket hellre som vid de nuvarande högre flickskolorna funnes ett ej ringa antal lärarinnor med liknande, ofullständig kompetens, vilka vid dessa skolors ombildning till kommunala icke utan vidare borde avvisas.

Skulle i vissa avsenden en revision av dessa förhållanden visa sig påkallad, borde en sådan lämpligen verkställas i samband med en liknande revision av bestämmelserna för de kommunala mellanskolorna.

Vad därefter angår den omständigheten, att de sakkunniga icke föreslagit några kompetensvillkor för befattningar i praktiska ämnen och övningsämnen, hade de sakkunniga även i detta hänseende följt stadgan för de kommunala mellanskolorna. Departementschefen håller före, att då några ordinarie befattningar icke kunnat föreslås för dessa ämnen, man tills vidare borde hava tillräcklig garanti för att ifrågavarande lärare ägde erforderlig kompetens i den av de sakkunniga föreslagna bestämmelsen, att skolstyrelsen skulle vara skyldig ställa sig till efterrättelse de erinringar, till vilka skolöverstyrelsen kunde finna sig föranlåten med hänsyn till lärarnas lämplighet och kompetens.

Motion. I motionerna I: 287 och II: 459 har bland annat föreslagits, att kompetensbestämmelser måtte utfärdas för de vid de kommunala flickskolorna anställda lärarna i övningsämnen och praktiska ämnen.

Utskottets
yttrande.

Vad beträffar frågan om kompetensvillkor för erhållande av ordinarie ämneslärartjänst vill utskottet, som ej funnit något att erinra mot vad departementschefen härutinnan anför, framhålla följande. I fråga om åtkomsten av dylik tjänst vid kommunal mellanskola utgöra för närvarande enligt stadgan såväl akademisk examen jämte provår som genomgång av högre lärarinneseminarium likaberättigade kvalifikationsgrunder. Så skulle nu även vara fallet beträffande de ordinarie ämneslärartjänsterna vid kommunal flickskola. Vid de kommunala mellanskolorna har emellertid, såsom erfarenheten visat, utvecklingen lett därhän, att vid konkurrensen om tjänster de akademiska meriterna i regel ansetts överväga och att till följd härav utsikterna för de seminarieutbildade lärarinnorna att erhålla dessa befattningar i samma mån minskats. Enligt utskottets mening vore det icke önskvärt, att en motsvarande utveckling komme att äga rum på den kommunala flickskolans område. Det bör nämligen erinras därom, att den höga pedagogiska standard, som med rätta tillerkännes den högre flickskolan, är till en väsentlig del att tillskriva den insats, som inom denna skola gjorts av de från högre lärarinneseminarium utbildade lärarinnorna. Kungl. Maj:ts av utskottet i stort sett tillstyrkta förslag beträffande de kommunala flickskolorna avser att låta

denna nya skolform i avseende å bildningsmål och arbetsformer övertaga den högre flickskolans roll, och det vore därför enligt utskottets mening av betydelse för den nya skolformens utformande och vidare utveckling, om den finge, på samma sätt som den högre flickskolan hittills, tillgodogöra sig den värdefulla pedagogiska insats, som representeras av just de seminarieutbildade lärarinnorna. Utskottet vill därför framhålla angelägenheten av att, då det gäller att vid tillsättande av ordinarie ämneslärartjänster vid de kommunala flickskolorna väga seminarieutbildningen mot de akademiska meriterna, så tillses, att den vid högre lärarinneseminarium erhållna utbildningen icke under alla förhållanden skjutes åt sidan till förmån för en akademisk examen utan att all den hänsyn, som en befattning vid denna skolform kräver, tages till de vid lärarinneseminariet förvärvade reella lärarmeriterna.

I fråga om kompetensvillkor för befattningar i övningsämnen anser utskottet, att under en viss övergångstid, innan ännu dessa befattningar äro ordinarie tjänster, en tillfyllestgörande garanti kan ligga i de föreskrifter, skolöverstyrelsen för olika fall kan tänkas komma att utfärda. Utskottet har emellertid i det föregående förordat en utredning rörande inrättande av ordinarie befattningar i dessa ämnen, och skulle dylika anordningar kunna träffas, synes det utskottet uppenbart, att bestämda kompetensföreskrifter böra även för dessa tjänster uppställas. Utskottet vill alltså tillstyrka, att den av utskottet förut förordade utredningen även må i sig inrymma en prövning rörande de kompetensvillkor, vilka lämpligen böra ifrågakomma för dessa tjänster.

Beträffande formen för tillsättning av rektor föreslår departementschefen, att vad som gäller i fråga om tillsättning av rektorstjänst vid kommunal mellanskola må gälla även beträffande sådan tjänst vid kommunal flickskola, d. v. s. att till rektor skall av skolöverstyrelsen, efter förslag av skolans styrelse, för en tid av högst fem år i sänder förordnas en av skolans ordinarie lärare.

4. Tillsättning av rektor och ordinarie lärare. Departementschefen.

Angående de ordinarie ämneslärarnas tillsättning innebär förslaget vissa avvikelser från vad i dessa hänseenden gäller för de kommunala mellanskolorna.

Utskottet, som i likhet med departementschefen finner de nuvarande formerna för rektors anställande vid kommunal mellanskola vara mindre tillfredsställande, anser sig dock för närvarande kunna ansluta sig till vad som anförts i fråga om tillsättning av rektor och ordinarie lärare vid kommunal flickskola.

Utskottets yttrande.

Särskilt med hänsyn till flickskolornas större omfattning hade de sakkunniga föreslagit, att undervisningsskyldigheten för rektor skulle, i likhet med vad förhållandet hittills varit vid realskolorna och torde komma att förbli vid femåriga sådana läroanstalter, bestämmas till två vecko-

5. Undervisningsskyldighet. Departementschefen.

timmar mindre än vid de kommunala mellanskolorna, varjämte den för kvinnlig rektor skulle ytterligare reduceras med två veckotimmar. I enlighet härmed skulle manlig rektor åläggas en undervisningstid av 18 till 20 timmar i veckan och kvinnlig en motsvarande tid av 16 till 18 timmar. För ordinarie manlig ämneslärare skulle föreskrivas en undervisningsskyldighet av 24 till 28 veckotimmar liksom vid de kommunala mellanskolorna, men i olikhet med förhållandena vid dessa skulle kvinnlig ämneslärare åläggas ett lägre timantal, nämligen 22 till 26 liksom vid realskolorna.

Departementschefen anser, att vid de kommunala flickskolorna såväl manlig som kvinnlig rektor borde åläggas en undervisningsskyldighet av 18—20 veckotimmar samt såväl manlig som kvinnlig ämneslärare en undervisningsskyldighet av 24 till 28 veckotimmar.

Angående biträdande föreståndarinnan, vilkens motsvarighet vid statsamskola (första lärarinnan) enligt riksdagens uttalade mening skulle få sig ålagd en undervisningsskyldighet av 22—24 timmar i veckan mot övriga lärarinnors 24—28 timmar, hade de sakkunniga föreslagit, att hon skulle kunna få en nedsättning med högst tre timmar i veckan i den för ämneslärarinna vid kommunal flickskola föreslagna undervisningsskyldigheten. Då nämnda reduceringar vore ungefär likvärdiga, förklarar sig departementschefen icke hava häremot, liksom i fråga om de sakkunnigas förslag om undervisningsskyldighet i övrigt, något att erinra.

Motion. I ovanberörda motion I: 290 har föreslagits en höjning av maximitalet för undervisningsskyldighet per vecka för ordinarie ämneslärare till 30 veckotimmar. Motionärerna beröra frågan om lektionstimmarnas längd — 45 minuter — och framhålla, att en eventuell utsträckning av tjänstgöringstiden för lärarna vid de kommunala flickskolorna icke kunde undgå att återverka även ifråga om statsläroverken och de kommunala mellanskolorna.

Utskottets yttrande. Ifråga om undervisningsskyldigheten för rektor och ämneslärare saknar utskottet anledning till erinran mot vad härutinnan föreslagits, till följd varav utskottet ej kunnat förorda nyssberörda, motionsvis framförda yrkande.

Beträffande undervisningsskyldigheten för biträdande föreståndarinnan anser utskottet sig böra uttala sig för en mindre jämkning i förslaget i så måtto, att utskottet föreslår, att i detta avseende bör gälla vad som är föreskrivet för motsvarande befattningshavare (första lärarinna) vid statsamskola, d. v. s. en undervisningsskyldighet av 22—24 veckotimmar.

B. Ekonomiska förhållanden.

Departementschefen erinrar till en början, hurusom han i det yttrande till det statsrådsprotokoll över ecklesiastikärenden, som i utdrag var bifogat propositionen i skolfrågan till 1927 års riksdag, gjorde beträffande den ifrågasatta kommunala flickskolans ekonomi det uttalandet, att vederbörande kommun borde ansvara för skolans bestånd samt besluta om dess ekonomiska förhållanden. Vidare borde i fråga om lärarpersonalens anställning, avlöningsförmåner m. m. i huvudsak gälla vad i sådant hänseende vore stadgat för kommunal mellanskola. Statsbidrag borde utgå med samma belopp och efter i huvudsak samma grunder som nu gällde rörande kommunal mellanskola. Även i de motioner till 1927 års riksdag, i vilka tanken på inrättandet av kommunala flickskolor framfördes, hade framhållits, att de för den kommunala mellanskolan gällande författningsbestämmelserna i all huvudsak kunde tillämpas även på den kommunala flickskolan. De enda punkter, där enligt motionärernas mening avvikelser borde ske, voro följande. Biträdande föreståndarinna syntes icke erforderlig i det fall, att rektorsbefattningen hade kvinnlig innehavare. Då skolan skulle omfatta fem årsklasser, syntes minimiantalet lärjungar böra fastställas till 40 mot mellanskolans 32 och av samma anledning statsbidraget utgå med 14,000 kronor (till mellanskolan med 11,200 kronor). Jämväl syntes det skäligt, att det särskilda understödet till undervisning i huslig ekonomi kunde utgå med 1,000 kronor för år (mellanskolan 600 kronor).

Riksdagen förklarade sig intet hava att erinra mot en tillämpning i huvudsak av de allmänna grundlinjer för den kommunala flickskolans organisation m. m., som angivits såväl av departementschefen som av motionärerna.

Vid utarbetandet av det förslag rörande inrättande av kommunala flickskolor, som avgivits av de sakkunniga, hade dessa beträffande nu ifrågavarande skolors ekonomiska förhållanden också i det hela tagit de för kommunala mellanskolorna givna bestämmelserna till ledning.

1. Terminsavgifter.

De sakkunniga hade i sitt förslag till stadga för den kommunala flickskolan i fråga om dylik skolas ekonomiska förhållanden infört samma bestämmelser som nu funnes i stadgan för kommunala mellanskolor. Sålunda hade föreslagits, att undervisningen skulle vara avgiftsfri, såvida ej i visst fall på grund av särskilda undantagsförhållanden annorlunda

bestämdes i skolans reglemente, varvid dock terminsavgifter i intet fall skulle få påföras medellösa lärjungar. Departementschefen anser det riktigast, att de i stadgorna för de kommunala mellanskolorna och de högre folkskolorna förefintliga bestämmelserna i fråga om undervisningens avgiftsfrihet även måtte komma att principiellt gälla den kommunala flickskolan.

Motion. I ovanberörda motion I:289 har föreslagits, att i villkoren för statsunderstöd för kommunal flickskola måtte fastslås bland annat, att, om lärjungeavgifter skulle upptagas, desamma skulle utgå med samma belopp för lärjunge, oberoende av hemorten.

Utskottets yttrande. Mot vad Kungl. Maj:t i nu berörda hänseende föreslagit har utskottet intet att erinra.

Vad angår det i nämnda motion framställda förslaget, utgår utskottet från, att den kommunala flickskolan liksom de allmänna statsläroverken skall stå öppen för lärjungar oberoende av deras hemorter; en särskild föreskrift i detta hänseende kommer utskottet i det följande att förorda. Vid sådant förhållande finner utskottet uppenbart, att någon skillnad i avseende å beloppen av terminsavgifterna ej bör göras mellan olika elever på grund av deras olika hemorter, och tillstyrker förty ovanberörda motion i denna del.

2. Avlöning.

1. Avlöningsbelopp. Departementschefen. Kungl. Maj:ts förslag i vad det avser lärarnas avlöning innebär, att de föreslagna lönesatserna för ordinarie ämneslärare och för extra ordinarie eller vikarierande ämneslärare med full tjänstgöring skola överensstamma med de för dylika lärare vid kommunala mellanskolor gällande, d. v. s. för ordinarie ämneslärare: 3,300 kronor för manlig och 2,800 kronor för kvinnlig lärare, vartill kunna komma tre ålderstillägg efter respektive fem, tio och femton år, vart och ett å 400 kronor för manlig och 300 kronor för kvinnlig lärare, samt för extra ordinarie eller vikarierande ämneslärare med full tjänstgöring: 2,900 kronor för manlig och 2,600 kronor för kvinnlig lärare.

Även för timplärare i teoretiska undervisningsämnen innebär förslaget samma arvoden som de för sådana lärare vid kommunala mellanskolor fastställda, d. v. s. 105 kronor för veckotimme för manlig och 95 kronor för veckotimme för kvinnlig timplärare.

För timplärare i teckning, i musik och i gymnastik föreslås samma arvoden som vid de kommunala mellanskolorna, 90 kronor för manlig och 85 kronor för kvinnlig lärare för veckotimme samt för övriga praktiska ämnen utom teckning 80 kronor för veckotimme eller samma grundbelopp, som utgår till lärarinna i husligt arbete vid yrkesbestämd högre folkskola.

Vad beträffar avlöningen för rektor vid kommunal flickskola innebär förslaget, att densamma bestämmes efter samma grunder som avlöningen för rektor vid kommunal mellanskola. Med hänsyn särskilt till det större antalet klasser i dylik skola föreslås dock att det särskilda rektorsarvodet fastställs till 1,200 kronor för år mot 1,000 kronor vid kommunal mellanskola. I överensstämmelse härmed föreslås vikarierande rektors arvode utgå med 600 och arvodet för biträdande föreståndarinna med 300 kronor.

I fråga om avlöningarna för ämneslärare ävensom i fråga om timlärararvodena har utskottet intet att erinra mot vad Kungl. Maj:ts härutinnan föreslagit.

Utskottets
yttrande.

Vad däremot beträffar de föreslagna särskilda arvodena till rektor, vikarierande rektor och biträdande föreståndarinna, saknar utskottet anledning att härutinnan föreslå högre arvoden än vad i motsvarande hänseenden för närvarande är fastställt vid de kommunala mellanskolorna, d. v. s. 1,000 kronor till rektor, 500 kronor till vikarierande rektor och 200 kronor till biträdande föreståndarinna.

I fråga om övriga avlöningsbestämmelser framhåller departementschefen, att frågan om rätt för lärare vid statlig eller kommunal läroanstalt att för uppflyttning i högre lönegrad räkna sig till godo föregående tjänstgöring vid statsunderstödd enskild läroanstalt måste göras till föremål för en mera ingående och omfattande utredning, innan den kan vinna sin lösning. Då lärarinna vid kommunal flickskola skulle äga förmån av fri bostad med bränsle eller ersättning därför, skulle det näppeligen behöva inträffa, att en ämneslärarinna vid privat flickskola med lön i högsta lönegraden och med den i gällande författning stadgade kontanta minimiavlöningen och den av statsmedel utgående tillfälliga löneförbättringen vid övergång till kommunal flickskola skall behöva lida någon löneminskning, även om hon vid sistnämnda skola uppbär lön i lägsta lönegraden. Kungl. Maj:ts förslag innebär, att i avseende å uppflyttning i högre lönegrad skulle i tillämpliga delar gälla vad angående lärares vid kommunala mellanskolor uppflyttning i högre lönegrad vore stadgat.

2. Övriga
avlöningsbe-
stämmelser.
Departement-
schefen.

I övrigt skulle avlöningsbestämmelserna, efter vad departementschefen framhåller, få samma lydelse som motsvarande bestämmelser i löneförfattningen för kommunala mellanskolor.

I ovanberörda motion I:285 har föreslagits, att lärare vid kommunal flickskola måtte erhålla rätt att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig tjänstgöring vid privat läroverk eller eventuellt åtminstone vid statsunderstött privat läroverk.

Motion.

Utskottets
yttrande.

I fråga om övriga avlöningsbestämmelser saknar utskottet anledning att förorda ändring i vad härutinnan föreslagits eller alltså att dessa skola i huvudsak ansluta sig till de för de kommunala mellanskolorna gällande.

Vad särskilt beträffar det i berörda motion framförda yrkandet angående rätt för lärare vid kommunal flickskola att för löneuppflyttning tillgodoräkna sig föregående tjänstgöring vid privatläroverk, innefattas denna fråga i det mera generella spörsmål, som departementschefen ansett böra göras till föremål för en ingående och omfattande utredning. Med hänsyn till vad i detta hänseende i statsrådsprotokollet anförts, anser sig utskottet icke kunna förorda det i motionen framlagda förslaget.

3. Pensione-
ring.
Departement-
schefen.

I fråga om lärarnas pensionering hade de sakkunniga utgått från att kommunala flickskolornas lärare skulle beträffande såväl egen pension som familjepension bliva helt och hållet likställda med lärare vid kommunala mellanskolor d. v. s. äga pensionsrätt i statens pensionsanstalt. Därjämte hade de sakkunniga föreslagit, att sådan lärare i praktiskt undervisningsämne eller övningsämne, som hade en undervisning av minst 20 undervisningstimmar i veckan, efter särskild reglering måtte kunna beredas fastare ställning och därmed även pension.

Även departementschefen anser, att lärarpersonalen vid de kommunala flickskolorna bör i likhet med lärarna vid de kommunala mellanskolorna vara inordnad i statens pensionsanstalt. De grunder för pensionsfrågans ordnande, vilka därvid synts böra följas, finnas angivna i en av statens pensionsanstalt efter anmodan utarbetad promemoria, vilken som bilaga åtföljer statsrådsprotokollet. Mot vad i promemorian anförts säger sig departementschefen icke hava någon erinran att göra, och därest förslaget i detta hänseende vunne riksdagens gillande, borde Kungl. Maj:t erhålla bemyndigande att utfärda de närmare bestämmelser, som på grund härav befinnas erforderliga.

Departementschefen tillstyrker också den av de sakkunniga föreslagna åtgärden om införande av bestämmelser om reglering av tjänst för beredande åt vissa lärare av fastare ställning i rättsligt och ekonomiskt hänseende jämte pensionsrätt i statens pensionsanstalt.

Utskottets
yttrande.

Mot förslaget i nu förevarande del har utskottet intet att erinra. ,

3. Statsbidrag.

Departement-
schefen.

Även i fråga om statsbidrag till kommunala flickskolor hade de sakkunniga i sitt förslag i allt väsentligt följt de bestämmelser, som gällde för de kommunala mellanskolorna. Enligt förslaget skulle alltså skolområde, som underhölle kommunal flickskola, för bestridande av kostna-

derna härför erhålla bidrag av statsmedel dels till skolan och till parallellavdelning av årsklass och dels för lärare i enlighet med vissa närmare bestämmelser.

Departementschefen har i statsrådsprotokollet ansett sig böra skilja mellan två olika fall, statsbidrag till fullständigt organiserad skola och till skola under upprättande.

a. Statsbidrag till fullständigt organiserad skola.

Departementschefen erinrar till en början om att en av grundtankarna i förslaget om upprättande av kommunala flickskolor hade varit, att dessa skolor i ekonomiskt avseende skulle intaga samma ställning som de kommunala mellanskolorna. Även för dessa nya skolor borde alltså en ekonomisk samverkan mellan staten och vederbörande kommun äga rum, varvid dock kommunen hade att bära ansvaret för skolans bestånd och besluta om dess ekonomiska förhållanden. Givet vore också, att staten här som i liknande fall hade att tillse, att vissa villkor beträffande såväl skolans lärare, deras kompetens och avlöning som skolans lokaler och utrustning i övrigt m. m. bleve uppfyllda.

De sakkunniga hade beträffande statsbidrag till fullständigt organiserad skola sökt att i möjligaste mån följa de för de kommunala mellanskolorna gällande bestämmelserna. Departementschefen gillar till fullo denna ståndpunkt och anser, att man, endast då så vore nödvändigt med hänsyn till skolornas olika yttre och inre organisation, borde frångå nämnda för mellanskolorna gällande bestämmelser.

Av 1927 års riksdag hade — erinrar departementschefen — föreskrivits, att statsbidrag till kommunal mellanskola skulle utgå under villkor, att skolan i sina fyra årsklasser hade sammanlagt minst 40 lärjungar. I överensstämmelse härmed och med hänsyn därtill att kommunala flickskolan, i varje fall, skulle omfatta sju ettåriga klasser, anser departementschefen, att dylik skola bör hava minst 70 lärjungar för att komma i åtnjutande av statsbidrag. Vid skola, där konstant behov av parallellavdelningar i andra klassen av den sjuåriga lärokursen uppkommit, skulle upprättas en fristående till folkskolans sjätte klass anknyttande sexårig lärokurs. Att för denna lärokurs föreskriva visst minimiantal lärjungar anser departementschefen ej vara erforderligt. Då emellertid undervisningsplanerna för de båda högsta klasserna i den sjuåriga och i den sexåriga lärokursen i det hela borde vara lika, borde det föreskrivas, att vid skola, där antalet lärjungar i de två lärokurserna inom viss sådan klass tillsammans ej överstege 30, statsbidrag för uppdelning av dylik klass i klassavdelningar ej skulle utgå.

Beträffande åter frågan om rätt för skoldistrikt att även i annat fall än som här ovan nämnts vid sidan av den sjuåriga lärokursen anordna en

fristående sexårig lärokurs och att därför i vanlig ordning erhålla statsbidrag, borde det bliva beroende på Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall.

I fråga om rätt för skola att erhålla statsbidrag till upprättande av parallellavdelning tillstyrker departementschefen ett av de sakkunniga framställt förslag, enligt vilket ny sådan avdelning skulle få upprättas, om vid läsårets början minst 30 lärjungar komma på varje förutvarande avdelning inom årsklassen.

I fråga om statsbidragets storlek erinrar departementschefen, att för fyraårig kommunal mellanskola utginge ett årligt grundanslag om 11,200 kronor samt dessutom 2,800 kronor för varje vid skolan anordnad parallellavdelning. Ett på samma sätt beräknat grundanslag till kommunal flickskola skulle utgöra 16,800 kronor för sexårig skola och 14,000 kronor för femårig skola. För sjuårig skola borde anslaget bli $7 \times 2,800$ kronor eller 19,600 kronor. Emellertid hade de sakkunniga med hänsyn till den tilltänkta organisationen av undervisningen i de två högsta klasserna i sexårig skola och högsta klassen i femårig skola föreslagit en höjning av de så beräknade beloppen med 400 kronor för var och en av dessa klasser. Departementschefen finner det nödvändigt, att man på denna punkt något avveke från vad som nu vore stadgat för de kommunala mellanskolorna och hemställde alltså, att statsbidrag till sjuårig kommunal flickskola med teoretisk linje måste utgå med 20,400 kronor ($7 \times 2,800 + 2 \times 400$). Om skolan omfattade även en fristående sexårig lärokurs eller om parallellavdelning av årsklass i enlighet med givna bestämmelser vore inrättad, borde därutöver statsbidrag för varje klassavdelning utöver sju utgå med ett belopp av 2,800 kronor för år.

Då emellertid enligt förslaget kommunal flickskola inom de två högsta klasserna skulle kunna omfatta enbart praktisk linje och då inom denna linje undervisning ej skulle meddelas i alla teoretiska ämnen utan endast i de s. k. fasta ämnena med omkring 14 timmar i veckan, borde statsbidrag för sådan skola enligt departementschefens mening ej utgå med nyss nämnda belopp. Statsbidraget till skola med enbart praktisk linje borde bestämmas till $5 \times 2,800 + 2 \times 1,400 = 16,800$ kronor. I överensstämmelse härmed borde tydligen statsbidraget till sådan parallellavdelning inom de två högsta klasserna, som påkallades endast med hänsyn till behovet av uppdelning av undervisningen i de för de båda linjerna gemensamma teoretiska undervisningsämnena, utgå med 1,400 kronor för år.

Vidare innebär förslaget, att understöd till undervisning i praktiska undervisningsämnena utom teckning vid kommunal flickskola må utgå med 75 kronor för läsår och veckotimme, under villkor att vid läsårets början vid undervisningen i dylikt tillvalt ämne antalet lärjungar i varje lärjungegrupp inom viss klass icke understiger 5 samt att minst 15 lärjungar komma på sådan lärjungegrupp, innan ny grupp för ämnet upprättas.

Vad angår statsbidrag till läraravlöningen vid kommunala mellanskolor, erinrar departementschefen om de härutinnan gällande bestämmelserna, enligt vilka följande bidrag utgå

- a) för varje manlig ämneslärare: 500 kronor;
- b) för varje manlig extra ordinarie eller vikarierande ämneslärare med full tjänstgöring: 300 kronor;
- c) för rektor: två tredjedelar av det för honom stadgade särskilda arvodet; för biträdande föreståndarinna: det till henne utgående särskilda arvodet;
- d) för varje ordinarie ämneslärare: ett belopp, motsvarande de läraren tillkommande åldertillägg;
- e) för varje lärare, som vikarierar för ordinarie eller extra ordinarie ämneslärare: om tjänstledigheten förorsakas av styrkt sjukdom, det belopp, som utöver vad den tjänstledige läraren av sin avlöning avstått, erfordras till arvode åt vikarien, och om tjänstledigheten förorsakas av offentligt uppdrag, bestridande av befattning i statens tjänst eller tjänstgöring hos riksdagen, dess utskott eller revisorer, det belopp, som Kungl. Maj:t för det särskilda fallet bestämmer;

f) för lärare, som vikarierar för lärare, vilken uppehåller tillfälligtvis ledig lärarbefattning men erhållit tjänstledighet på grund av styrkt sjukdom: det belopp, som, utöver vad den tjänstledige läraren av sin avlöning avstått, erfordras till arvode åt vikarien; samt

g) för lärare, som vikarierar för lärare, vilken till förekommande av smittofara av vederbörande myndighet förbjudits att tjänstgöra, det belopp, som erfordras till arvode åt vikarien, dock icke för längre tid än högst sex månader.

De sakkunniga hade i det hela följt dessa bestämmelser. Departementschefen säger sig sakna anledning att för de kommunala flickskolorna i nu berörda avseende föreslå någon ändring i de för mellanskolorna gällande föreskrifterna.

Slutligen berör departementschefen ett under frågans behandling uppkommet förslag, att de av riksdagen fastställda villkoren för statsbidrags utgående borde inrymma en bestämmelse av innebörd, att den kommunala flickskolan bleve tillgänglig även för lärjungar hemmahörande utanför den eller de kommuner, vilka utgöra skolans huvudmän. Då någon sådan föreskrift icke funnes beträffande de kommunala mellanskolorna och, enligt vad erfarenheten givit vid handen, ej heller visat sig av behovet påkallad, anser departementschefen det ej behövt att särskild föreskrift härom utfärdades beträffande nu ifrågakvarande skolor.

I ovanberörda motion I: 289 har föreslagits, att i villkoren för statsunderstöd måtte fastslås, bland annat, *dels att* kommunal flickskola för att komma i åtnjutande av statsunderstöd skall i medeltal hava minst 15

Motion.

lärjungar i varje årsklass, *dels ock* att skolan skall stå öppen för lärjungar från landsbygden på samma villkor, som gälla i fråga om de allmänna läroverken.

Utskottets
yttrande.

De föreslagna grunderna för statsbidrags utgående överensstämman i stort sett med vad som av riksdagen bestämts i motsvarande avseenden för de kommunala mellanskolornas vidkommande, och utskottet har vid prövning av förslaget olika delar ej funnit anledning till erinran mot vad Kungl. Maj:t härutinnan ifrågasatt.

Kungl. Maj:ts förslag innebär villkor om ett elevantal av minst 70 för åtkomst av statsunderstöd, under det däremot i ovanberörda motion yrkas ändring i nämnda villkor därhän, att elevantalet skall utgöra minst 15 i varje klass, d. v. s. för den sjuåriga skolan 105. Utskottet har väl uppmärksammat, hurusom Kungl. Maj:ts förslag ansluter sig till vad i motsvarande hänseende av 1927 års riksdag beslöts för den kommunala mellanskolans vidkommande, men utskottet har dock funnit skäl föreligga för en jämkning av förslaget därhän, att villkoret om statsbidrag göres beroende av ett antal av i medeltal minst 12 elever i varje klass, d. v. s. sammanlagt minst 84 elever i skolan i dess helhet. I fråga om det i samma motion väckta förslaget om inrymmande i villkoren för statsunderstöd av en bestämmelse därom, att skolan skall stå öppen för lärjungar från landsbygden på samma villkor, som gälla i fråga om de allmänna läroverken, finner utskottet en särskild föreskrift om att skolan skall stå öppen för elever, oberoende av deras hemorter, vara av omständigheterna motiverad; och tillstyrker utskottet, att en bestämmelse härom införes bland villkoren för statsbidrags utgående.

b. Statsbidrag till skola under upprättande.

Departementschefen.

Särskild uppmärksamhet anser departementschefen tillvägagångssättet för upprättandet av kommunal flickskola påkalla. Två olika fall kunde här komma i betraktande. Antingen kunde en kommunal flickskola nyupprättas från grunden eller ock uppstå på det sättet, att en förutvarande privat högre flickskola eller möjligen skola av annat slag — i sällsynta fall måhända en kommunal mellanskola — ombildades till kommunal flickskola.

Kungl. Maj:ts förslag i nu förevarande avseende innebär i huvudsak följande:

Till skolområde, som i vederbörlig ordning upprättar kommunal flickskola genom successivt uppbyggande med en eller flera klasser av sådan skola, utgår under den tid, som erfordras för skolans uppbyggande till fullständig kommunal flickskola, statsbidrag med 2,800 kronor om året för varje årsklass, därvid skall tillämpas i övrigt de för statsbidrags utgående stadgade grunderna samt iakttagas följande villkor:

- a) att skolan i medeltal har minst 10 lärjungar i varje årsklass,
- b) att upprättandet av klasserna försiggår år efter år i oavbruten följd.
- c) att rektor tillsättes vid upprättande av första klassen och att med viss angiven begränsning vid skolan skola finnas lika många ordinarie lärare som antalet årsklasser i skolan, samt
- d) att skolan i övrigt i tillämpliga delar är anordnad i enlighet med de för kommunal flickskola gällande föreskrifter.

I detta sammanhang erinrar departementschefen om vad av 1927 års riksdag beslöts i fråga om åtgärder för sådana lärarinnor, som på grund av privata högre flickskolors avveckling i samband med samrealskolors upprättande förlorade sin anställning. Departementschefen finner motsvarande bestämmelser erforderliga för de lärarinnor vid enskilda högre flickskolor, som på grund av kommunal flickskolas inrättande på orten gå förlustiga sin befattning, därvid dock nu föreslås, att bestämmelsen skall äga giltighet under viss övergångstid. Departementschefen uttalar sig emellertid för att lärarinnorna vid en ombildad högre flickskola i möjligaste mån må överflyttas till den kommunala flickskolan.

I ovanberörda motion I: 289 har föreslagits, att i villkoren för statsunderstöd till kommunal flickskola måtte bland annat föreskrivas, att sådan skola ej må inrättas utan riksdagens samtycke.

Motioner.

Vidare har i ovannämnda motioner I: 287 och II: 452 hemställts, bland annat, att Kungl. Maj:ts förslag i fråga om åtgärder för sådana ämneslärarinnor, som på grund av högre flickskolas ombildning till kommunal flickskola skulle förlora sin anställning, även måtte få äga tillämpning på övningslärarinna, vilkens tjänstgöring haft sådan omfattning, att den kunde sägas hava utgjort vederbörandes väsentliga sysselsättning.

Utskottet har vid prövning av Kungl. Maj:ts förslag i nu förevarande del ansett sig böra tillstyrka vad härutinnan föreslagits, dock med den jämkning, som föranledes av utskottets ovan uttalade uppfattning rörande antalet ordinarie lärare vid kommunal flickskola.

Utskottets
yttrande.

I fråga om det i nyssberörda motion I: 289 väckta förslaget, att kommunal flickskola ej må kunna inrättas utan riksdagens samtycke, vill utskottet framhålla, att, då en motsvarande föreskrift saknas beträffande andra med den kommunala flickskolan i nu förevarande avseende likställda skolformer, anledning icke synes föreligga att för den kommunala flickskolans vidkommande uppställa ett dylikt villkor. Utskottet avstyrker förty motionen i dess nu angivna del.

Vad angår det i motionerna I: 287 och II: 459 framställda yrkandet, anser sig utskottet, i saknad av närmare utredning i ämnet, icke kunna förorda detsamma.

4. Kostnadsberäkning.

Departementschefen.

Den utredning och det förslag rörande inrättandet av kommunala flickskolor, som avgivits av 1927 års skolsakkunniga, innehåller även kostnadsberäkningar för sådana skolor.

Beträffande de av de sakkunniga framlagda kostnadsberäkningarna framhåller departementschefen, att de sakkunniga utgått från att skolan från början skulle ha till sitt förfogande utom skollokaler även erforderlig möbelutrustning, bibliotek och undervisningsmateriell. Även med hänsyn härtill syntes dock de av de sakkunniga i respektive stater upptagna anslagen till bibliotek och undervisningsmateriell väl knappt tilltagna, medan å andra sidan jämförelsevis måttliga terminsavgifter beräknades komma att utgå.

Emellertid har departementschefen på en del punkter beträffande ifrågavarande skolors organisation och avlöningsförhållanden ansett sig böra avvika från de sakkunnigas förslag och framlägger för den skull en av honom uppgjord kostnadsberäkning, som visserligen i stort sett utgår från samma grunder, som de sakkunniga använt för sina beräkningar, men som på samma gång tager hänsyn till det förslag till löne- och statsbidragsbestämmelser, som av honom framlägges.

I likhet med de sakkunniga har departementschefen uppställt några exempel på utgifts- och inkomststater för kommunala flickskolor av olika typer. Dessa exempel åtfölja såsom bilagor statsrådsprotokollet.

På grundvalen av en av de sakkunniga uppgjord jämförande tablå över kostnaderna för olika slags skolor har departementschefen låtit uppgöra en motsvarande jämförelse mellan kostnaderna för en 8-klassig flickskola, en kommunal mellanskola och en kommunal flickskola med förenad sju-årig och sexårig lärokurs samt med teoretisk och praktisk linje. Även denna tablå åtföljer som bilaga statsrådsprotokollet.

Då årskostnaden, särskilt för läraravlöningen, för nu ifrågavarande skolor vore beroende av flera omständigheter, som ej på förhand kunde beräknas och som kunde växla år från år, säger departementschefen det givetvis vara omöjligt att framlägga någon exakt kostnadsberäkning. Han har räknat med dels att skolorna, i likhet med vad nu vore fallet vid våra högre flickskolor, komme att använda huvudsakligen kvinnliga lärarkrafter, dels att ungefär hälften av det största möjliga antalet ålders-tillägg utginge. Något bidrag till bestridande av kostnaden för vikariatsarvoden hade ej medtagits.

Enligt de anförda exemplen på stater för kommunala flickskolor skulle årskostnaderna för de olika skoltyperna uppgå till följande belopp:

Översikt av kostnaderna för kommunala flickskolor av olika typer.

S k o l f o r m	Skola med fristående 7-åriga och 6-åriga läro- kurser	Skola med förenad 7-årig och 6-årig läro- kurs
<i>Skola med teoretisk och praktisk linje.</i>		
Statsbidrag	47,000	30,150
Terminsavgifter	7,800	5,700
Kommunalt anslag	22,625	19,132
Summa kronor	77,425	54,982
<i>Skola med enbart teoretisk linje.</i>		
Statsbidrag	42,000	28,162
Terminsavgifter	7,600	5,500
Kommunalt anslag	20,625	18,675
Summa kronor	70,225	52,337
<i>Skola med enbart praktisk linje.</i>		
Statsbidrag	—	26,250
Terminsavgifter	—	5,500
Kommunalt anslag	—	16,452
Summa kronor	—	48,202

Anm. 1. Tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg för lärarna äro ej medräknade.

2. Då skola med fristående 7-åriga och 6-åriga lärokurser alltid torde komma att omfatta teoretisk linje, synes en beräkning av kostnaderna för dylik skola med enbart praktisk linje sakna betydelse.

Departementschefen framhåller vidare, att man nu, lika litet som vid de kommunala mellanskolornas tillkomst, hade några hållpunkter för att kunna beräkna, hur många skolor av nu ifrågasatt organisation som kunde komma att inrättas under de närmaste åren. Det syntes emellertid angeläget, att den nya skolformen måste kunna komma till utförande redan från början av läsåret 1928—1929, i fall det på en eller annan ort skulle finnas förutsättningar därför. Räknade man med fullständigt upprättande av två sjuåriga skolor, en med både teoretisk och praktisk linje samt en med enbart teoretisk linje, skulle det erfordras ett anslag för ändamålet av omkring 58,000 kronor. Då det emellertid ej vore sannolikt, att vare sig ålderstillägg eller undervisning i praktiska ämnen redan från början kunde förekomma i den omfattning, som i nämnda exempel angivits, borde ett förslagsanslag å 50,000 kronor för budgetåret 1928—1929 vara tillfyllest. Samma belopp borde även vara tillräckligt, om man utginge från att i stället för en eller båda av de nämnda fullständiga skolorna ett antal

skolor successivt upprättades. Kungl. Maj:ts förslag innebär nu äskande av ett dylikt anslag av riksdagen.

Därjämte har föreslagits ett extra förslagsanslag å 8,000 kronor för beredande av tillfällig löneförbättring åt lärare vid kommunala flickskolor att utgå efter samma grunder som för lärare vid kommunala mellanskolor.

Motioner. I ovanberörda motioner I:288 och II:461 ägnas en ingående kritik åt de utav departementschefen framlagda kostnadsberäkningarna och göres gällande, att den föreslagna skolformen måste komma att pålägga såväl stat som kommun avsevärda kostnader, beträffande vilka dock Kungl. Maj:t underlåtit att framlägga erforderliga beräkningar.

Utskottets yttrande. Lika med departementschefen håller utskottet före, att några hållpunkter icke givas för att kunna beräkna, hur många skolor av det slag, som nu föreslås, kunna komma att inrättas under de närmaste åren. En kostnadsberäkning i detta hänseende kan därför icke exakt givas utan måste i större eller mindre grad grundas på sannolikhetskalkyler.

Emellertid har utskottet uppmärksammat den kritik, som i fråga om förslagets ekonomiska innebörd framkommit i ovanberörda motioner, och fördenskull i vederbörlig ordning låtit från skolöverstyrelsen inhämta yttrande med anledning av de i motionerna framlagda kostnadsberäkningarna. Utskottet hänvisar till detta yttrande, vilket såsom bilaga åtföljer detta utlåtande.

Vidare har utskottet låtit genom tillkallade experter inom utskottet uppgöra vissa beräkningar rörande de ekonomiska konsekvenserna av ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Förslagets ekonomiska innebörd för statsverket torde framgå av omstående översiktstabla.

I avseende å denna tabla anföra bemälda experter följande:

För att få en uppfattning om vad statens kostnader ungefärligen skulle belöpa sig till, om kommunala flickskolor upprättas i hela den utsträckning och på det sätt, som å ena sidan kan anses motsvara rimliga krav på högre undervisning för flickor under i det hela samma villkor som för gossar men å andra sidan ej medför onödiga kostnader för stat och kommun, ha vi på grundvalen av tabell 1 gjort en ny sammanställning i tabell 2. I sistnämnda tabell äro medtagna alla de städer, där nu statsunderstödda högre flickskolor finnas med undantag av dels de 11 städer, (Enköping etc.), i vilka enligt uttalande av 1927 års riksdag högre flickskolor förutsättas bliva obehövlige, dels av Norrköping och Lund, vilka hava kommunala mellanskolor och äro föreslagna att få högre flickläroverk. Därvid ha vi utgått från att 4 högre flickskolor i Stockholm ombildas till 2 kommunala flickskolor och att 2 högre flickskolor i var och en av städerna Göteborg, Malmö, Hälsingborg, Uppsala, Jönköping och Örebro ombildas till 1 kommunal flickskola i var och en av dessa städer samt att i de övriga städerna där befintliga flickskolor ombildas till kommunala. Ökningen i statsbidrag för en dylik ombildning skulle uppgå till

över 2,000 kronor för de skolor, som inrätta dylik linje. Då det är omöjligt att nu beräkna, i vilken omfattning dylik linje kan komma att upprättas eller vilken kostnadsökning den i varje fall kan medföra, hava vi ej kunnat taga hänsyn härtill.

2) I likhet med det i kungl. propositionen anförda exemplet ha vi räknat med hälften av antalet möjliga ålderstillägg. I en framtid torde man få räkna med i medeltal minst 2 ålderstillägg (i stället för 1 $\frac{1}{2}$) för varje ordinarie lärare.

3) Förhållandet mellan antalet manliga och kvinnliga lärare är i stort sett detsamma som i det ovan anförda exemplet i kungl. propositionen, d. v. s. 2 manliga mot 6 kvinnliga lärare; vid de större skolorna dock 5 manliga mot 9 å 10 kvinnliga. Statens kostnad för en ordinarie manlig lärare kan i medeltal beräknas till 1,012 kronor högre än för kvinnlig. Vid samtliga skolor är räknat med kvinnlig rektor. Om i något fall manlig rektor anställs, ökas kostnaden med 405 kronor om året för dylik skola. Om $\frac{1}{3}$ av här ifrågasatt 36 skolor finge manlig rektor, ökades kostnaden i sin helhet med 4,860 kronor.

Upprättas åter 5-åriga skolor i enlighet med de nyss anförda principerna, skulle statsbidraget till de ombildade skolorna *minskas* med 96,364 kronor, om ej en sjätte årsklass inrättades vid någon av dessa skolor, men *ökas* med 93,636 kronor (190,000—96,364), om sjätte årsklass inrättas till ett antal, som motsvarar 70 % av antalet klassavdelningar i 5:te klassen. Läggas härtill den ökade kostnaden för 22 lärare i vardera av 2 klasser vid motsvarande folkskolor, d. v. s. 133,254 kronor, blir hela kostnadsökningen 226,890 kronor.

Frånräknas slutligen härifrån det statsbidrag, 340,262 kronor, som nu utgått till de 11 skolor (Enköping etc.), vilka ifrågasättas till indragning, skulle statens nuvarande kostnader för flickskoleväsendet genom upprättande av 5-åriga kommunala flickskolor, delvis med en sjätte årskurs, i ovan antydd omfattning *minskas* med 113,372 kronor (340,262—226,890).

Då såsom förut är nämnt, inrättandet av 7-åriga skolor med enbart teoretisk linje i här tänkt omfattning skulle medföra en kostnadsökning av 252,388 kronor, skulle alltså alternativet med 7-åriga skolor för staten bliva 365,760 kronor dyrare än med 5-åriga med delvis 6:te årsklass.»

Genom vad sålunda anförts och framkommit torde de beräkningar föreliggande, vilka i förevarande hänseende synts möjliga att verkställa. Utskottet har härav dessutom yttermera stärkts i den uppfattningen, att några exakta beräkningar rörande statens blivande kostnader för denna skolform icke kunna göras, alldenstund en dylik beräkning måste grundas på omständigheter, om vilka säker kännedom icke kan anses för närvarande föreliggande.

Utskottet har följaktligen icke funnit i stort sett något vara att erinra mot vad departementschefen under förevarande avdelning anför; liksom utskottet tillstyrker de anslag, som för kommunala flickskolor nu av Kungl Maj:t föreslås för nästkommande budgetår.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet

I att riksdagen må

A. *ej mindre* i riksstaten under åttonde huvudtiteln uppföra ett ordinarie förslagsanslag å 50,000 kronor till statsbidrag till kommunala flickskolor,

än även i fråga om användandet av nämnda anslag

a) godkänna följande allmänna förutsättningar för åtnjutande av statsbidrag från anslaget:

1. Kommunal flickskola skall vara upprättad och underhållen av skolområde, bestående av ett eller flera skoldistrikt, eller, efter Kungl. Maj:ts beprövande, av annan kommunal samfällighet eller förening av flera sådana, samt hava till ändamål att bereda kvinnliga lärjungar tillfälle att inhämta ett högre mått av allmän medborgerlig bildning med hänsyn tagen till den kvinnliga ungdomens egenart och därvid tillika i större eller mindre utsträckning förbereda lärjungarna för praktisk verksamhet, särskilt inom hemmets område.

2. Varje kommunal flickskola skall vara anordnad med såväl sjuårig som sexårig lärokurs, varvid i fråga om gemensam eller skild undervisning av de båda lärokurserna skola i huvudsak tillämpas de grunder, som departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 24 februari 1928 angivit. Den sjuåriga lärokursen skall med avseende på det kunskapsmått, som erfordras för inträde i dess första klass, vara grundad på genomgången fjärde klass i någon av folkskolans huvudformer, och den sexåriga lärokursen skall med avseende på det kunskapsmått, som erfordras för inträde i dess lägsta klass, vara grundad på genomgången sjätte klass av sex- eller sjuårig folkskola, anordnad enligt någon av sådan skolas huvudformer.

3. Vid kommunal flickskola skola, i huvudsaklig enhet med vad departementschefen i samma statsrådsprotokoll angivit, träffas särskilda anordningar i syfte att för de lärjungar vid skolan, som hava för avsikt att övergå till första ringen av fyraårigt eller treårigt gymnasium, underlätta dylik övergång.

4. Inom de två högsta klasserna av kommunal flickskola skall undervisningen, i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som departementschefen i statsrådsprotokollet uppdragit, anordnas antingen på både en teoretisk och en praktisk utbildningslinje eller på endera av dessa linjer.

5. Kommunal flickskola skall, vare sig den omfattar både en teoretisk och en praktisk linje eller enbart en av

dessa linjer och oavsett om skolans båda lärokurser åtnjuta gemensam eller skild undervisning, hava sammanlagt minst 84 lärjungar.

6. Kommunal flickskola skall stå under skolöverstyrelsens inseende.

7. Varje årsklass skall i de teoretiska undervisningsämnena åtnjuta från föregående och efterföljande årsklass skild undervisning.

8. Vid varje skola skall minst halva antalet av de ordinarie lärarna utgöras av kvinnor.

9. Lsåret skall omfatta trettioåtta veckor, tid för inträdes- och flyttningsprövningar, för påsk- och pingstferier samt för tillfälliga lovdagar däri inräknad.

10. Skolområdet skall för undervisningen tillhandahålla tjänliga och tillräckliga lokaler samt erforderliga och lämpliga skolmöbler och nödig undervisningsmateriell.

11. Statsbidrag till kommunal flickskola må utgå endast under förutsättning att Kungl. Maj:t, med hänsyn tagen till inom skolområdet möjligen redan befintlig kommunal mellanskola, högre folkskola, högre flickskola, högre samskola eller kommunal flickskola, för vilka statsbidrag redan utgår, eller ock allmänt läroverk med tillträde för kvinnliga lärjungar å realskolans stadium, prövar inrättandet av kommunal flickskola med av skolområdet föreslagen organisation vara för orten behövt och lämpligt.

12. Undervisningen i skolan, som skall stå öppen för elever oberoende av deras hemorter, skall vara avgiftsfri, såvida ej i visst fall på grund av särskilda undantagsförhållanden annorlunda bestämmes i skolans reglemente. Terminsavgifter må dock i intet fall bestämmas till olika belopp för elever allt efter deras olika hemorter, ej heller påföras medellösa lärjungar.

13. I övrigt skall kommunal flickskola vara organiserad och undervisningen därstädes ordnad i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som departementschefen i statsrådsprotokollet angivit och utskottet i det föregående förordat;

b) bestämma,

1. lärarpersonalen vid kommunala flickskolor skall åtnjuta följande avlöningsförmåner:

rektor särskilt arvode av 1,000 kronor;

biträdande föreståndarinnan särskilt arvode av 200 kronor;

ordinarie manlig ämneslärare, förutom fri bostad och bränsle eller motsvarande ersättning, icke understigande 500 kronor, 3,300 kronor, vartill kunna komma tre ålders-tillägg, vart och ett å 400 kronor, att utgå efter respektive 5, 10 och 15 år;

ordinarie kvinnlig ämneslärare, förutom fri bostad och bränsle eller motsvarande ersättning, icke understigande 350 kronor, 2,800 kronor, vartill kunna komma tre ålders-tillägg, vart och ett å 300 kronor, att utgå efter respektive 5, 10 och 15 år;

extra ordinarie eller vikarierande manlig ämneslärare med full tjänstgöring arvode av 2,900 kronor;

extra ordinarie eller vikarierande kvinnlig ämneslärare med full tjänstgöring arvode av 2,600 kronor;

vikarierande rektor särskilt arvode av 500 kronor;

vikarie för biträdande föreståndarinna särskilt arvode av 200 kronor;

manlig timlärare i läroämne: 105 kronor för varje veckotimme;

kvinnlig timlärare i läroämne: 95 kronor för varje veckotimme;

manlig timlärare i teckning, i musik, i gymnastik med lek och idrott: 90 kronor för varje veckotimme;

kvinnlig timlärare i teckning, i musik, i gymnastik med lek och idrott: 85 kronor för varje veckotimme;

timlärare i annat övningsämne: 80 kronor för varje veckotimme;

2. i avseende å uppflyttning i högre lönegrad skall i tillämpliga delar gälla vad angående lärares vid kommunala mellanskolor uppflyttning i högre lönegrad är stadgat;

e) förklara hinder för Kungl. Maj:t icke möta att fastställa de närmare villkor och utfärda de närmare bestämmelser, vilka, i anslutning till vad departementschefen i statsrådsprotokollet anført och utskottet ovan angivit samt i huvudsaklig överensstämmelse med vad som i motsvarande hänseende gäller för de kommunala mellanskolorna, må för sagda avlöningsförmånens åtnjutande böra stadgas, ävensom de närmare föreskrifter, vilka för tillämpning av omförmälda villkor och bestämmelser eller i övrigt kunna anses erforderliga;

d) föreskriva, att i fråga om utgående av statsbidrag till kommunala flickskolor skola, förutom vad angår själva

organisationen och därmed sammanhängande eller likartade spörsmål, gälla följande grunder:

I.

Statsbidrag till fullständig kommunal flickskola, vilken av Kungl. Maj:t blivit erkänd såsom sådan, utgår på följande sätt:

a) till skola med teoretisk och praktisk linje eller enbart teoretisk linje med 20,400 kronor för år och till skola med enbart praktisk linje med 16,800 kronor för år;

samt därutöver:

b) till skola med fristående sexårig lärokurs med både teoretisk och praktisk linje eller enbart teoretisk linje med 2,800 kronor för år för varje årsklass i lärokursen, som i de teoretiska undervisningsämnena åtnjuter från den sjuåriga lärokursen skild undervisning;

c) till skola med fristående sexårig lärokurs med enbart praktisk linje med 2,800 kronor för år för var och en av de fyra lägsta årsklasserna i sådan lärokurs samt med 1,400 kronor för år för var och en av de två högsta årsklasserna i lärokursen, i båda fallen under förutsättning att ifrågakommande klass i de teoretiska ämnena åtnjuter från den sjuåriga lärokursen skild undervisning;

d) till parallellavdelning av årsklass inom den sjuåriga lärokursens fem lägsta och inom den sexåriga lärokursens fyra lägsta klasser med 2,800 kronor för år, dock att sådant bidrag må utgå till högst så stort antal parallella klassavdelningar, som uppkommer med iakttagande därav, att vid läsårets början minst 30 lärjungar komma på varje sådan avdelning inom årsklassen, innan ny klassavdelning upprättas inom densamma;

e) till parallellavdelning av årsklass inom de två högsta klasserna, med iakttagande av den i d) angivna begränsningen, med 2,800 kronor för år för parallellavdelning inom den teoretiska linjen och med 1,400 kronor för år för parallellavdelning inom den praktiska linjen;

f) till undervisning i ämnena hushållsgöromål, kvinnlig slöjd, barnavård och trädgårdsskötsel med 75 kronor för läsår och veckotimme, under villkor att vid läsårets början vid undervisningen i dylikt tillvalt ämne antalet lärjungar i varje lärjungegrupp inom viss klass icke understiger 5 samt att minst 15 lärjungar komma på sådan lärjungegrupp, innan ny grupp för ämnet upprättas.

Härförutom skola till varje kommunal flickskola utgå följande bidrag:

g) för varje manlig ordinarie ämneslärare: 500 kronor;

h) för varje manlig extra ordinarie eller vikarierande ämneslärare med full tjänstgöring: 300 kronor;

i) för rektor: två tredjedelar av det för ifrågavarande befattningshavare stadgade särskilda arvodet; för biträdande föreståndarinna: det till henne utgående särskilda arvodet;

j) för varje ordinarie ämneslärare: ett belopp, motsvarande de läraren tillkommande ålderstillägg;

k) för varje lärare, som vikarierar för ordinarie eller extra ordinarie ämneslärare: om tjänstledigheten förorsakas av styrkt sjukdom, det belopp, som utöver vad den tjänstledige läraren av sin avlöning avstått, erfordras till arvode åt vikarien, och, om tjänstledigheten förorsakas av offentligt uppdrag, bestridande av befattning i statens tjänst eller tjänstgöring hos riksdagen, dess utskott eller revisorer, det belopp, som Kungl. Maj:t för det särskilda fallet bestämmer;

l) för lärare, som vikarierar för lärare, vilken uppehåller tillfälligtvis ledig lärarbefattning men erhållit tjänstledighet på grund av styrkt sjukdom: det belopp, som, utöver vad den tjänstledige läraren av sin avlöning avstått, erfordras till arvode åt vikarien; samt

m) för lärare, som vikarierar för lärare, vilken till förekommande av smittofara av vederbörande myndighet förbjudits att tjänstgöra, det belopp, som erfordras till arvode åt vikarien, dock icke för längre tid än högst sex månader.

II.

Till skolområde, vilket enligt plan, som av Kungl. Maj:t godkännes, upprättar kommunal flickskola genom successivt uppbyggande med en eller flera klasser av sådan skola, skall, under den tid, som erfordras för skolans utbyggande till fullständig kommunal flickskola, och utan hinder därav att skolan icke omfattar sju årsklasser, statsbidrag, med tillämpning i övrigt av de här ovan under I b)—m) stadgade grunder och med de i fråga om de två högsta årsklasserna av praktisk linje där angivna undantag, beräknas till 2,800 kronor för varje årsklass eller avdelning av årsklass, under villkor:

a) att skolan i medeltal har minst 12 lärjungar i varje årsklass,

b) att skolan fortsättningsvis uppbygges år för år i oavbruten följd,

c) att vid skolan finnas ordinarie lärare till ett antal, som med en understiger antalet årsklasser i skolan, dock att vid skola med enbart praktisk linje endast fem ordinarie lärare behöva anställas och att av dem den femte läraren behöver tillsättas först vid sjunde klassens upprättande, samt att rektor förordnas vid den nya organisationens påbörjande, ävensom

d) att skolan i övrigt i tillämpliga delar är anordnad i enlighet med de för kommunal flickskola gällande föreskrifter.

III.

För utbekommande av statsbidrag enligt här ovan under I och II givna stadganden böra hinder ej möta därav:

a) att ny skola, parallellavdelning eller lärartjänst, för vilken statsbidrag kan utgå, först under kalenderåret inrättats eller under kalenderåret upphört, i vilka fall skolan äger bekomma statsbidrag i förhållande till den del av läsåret, undervisningen pågått, eller

b) att under kalenderåret statsunderstödd skola i vederbörlig ordning ombildats till kommunal flickskola, i vilket fall statsbidrag skall utgå för vardera skolan i förhållande till den del av läsåret, som undervisningen pågått enligt de för de särskilda skolorna stadgade grunder, eller

c) att undervisningen enligt vederbörligt medgivande avkortats på grund av rådande smittosam sjukdom bland människor eller husdjur, i vilken händelse statsbidrag skall utgå med samma belopp, som om undervisningen bedrivits i eljest bestämd omfattning, eller

d) att lärare till förekommande av smittofara av vederbörande myndighet förbjudits att tjänstgöra, i vilken händelse statsbidrag, förutom till vikaries avlönande, varom här ovan under I förmäles, skall utgå till avlönande av den från tjänstgöring avstängde läraren med oavkortat belopp, dock icke för längre tid än högst sex månader;

e) bemyndiga Kungl. Maj:t att i fråga om tillämpningen av de under I—III angivna grunder utfärda de närmare föreskrifter, vilka, i huvudsaklig överensstäm-

melse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet anfört och utskottet ovan angivit, kunna befinnas erforderliga.

B. besluta,

a) att lärarpersonalen vid kommunala flickskolor skall vara delaktig i statens pensionsanstalt, med iakttagande i tillämpliga delar av vad angående delaktighet i denna anstalt är stadgat i fråga om lärare vid kommunala mellanskolor, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare bestämmelser som på grund härav befinnas erforderliga; samt

b) att, därest på grund av inrättandet av kommunal flickskola statsunderstödd enskild högre flickskola på orten upphör med sin verksamhet och på den grund vid den senare skolan anställd ämneslärarinna med full tjänstgöring går förlustig sin anställning, hon må, under förutsättning att hon vid början av skolans avveckling uppnått en ålder av 50 år samt vunnit sådan anställning, som nu angivits, vid statsunderstödd enskild läroanstalt före den 1 mars 1928, intill dess hon fyller 60 år, av statsmedel åtnjuta en årlig ersättning uppgående till två tredjedelar av den avlöning hon i enlighet med gällande bestämmelser vid entledigandet åtnjöt från skolan, tillfällig löneförbättring och eventuellt utgående dyrtidstillägg däri inberäknade, samt för tiden därefter en årlig pension till samma belopp, som skulle tillkommit henne, därest hon intill uppnåendet av sistnämnda ålder varit i tjänst vid statsunderstödd enskild flickskola; skolande vad nu sagts äga tillämpning beträffande lärarinnor vid sådana skolor, vilkas avveckling påbörjats inom tio år, räknat från den 1 januari 1929.

C. a) medgiva, att tillfällig löneförbättring må för tiden 1 juli 1928—30 juni 1929 utgå till lärarpersonalen vid kommunala flickskolor med följande belopp:

till ordinarie manlig ämneslärare med 600 kronor;
till ordinarie kvinnlig ämneslärare med 500 kronor; samt
till extra ordinarie ämneslärare och timlärare med belopp, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med de i sådant hänseende för motsvarande lärare vid kommunala mellanskolor nu gällande grunder bestämmer;

b) för ändamålet anvisa för budgetåret 1928—1929 ett extra förslagsanslag av 8,000 kronor.

II att riksdagen i anledning av därom i ämnet väckta motioner må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes verkställa utredning i fråga om beredande av ordinarie anställning åt lärare i övningsämnen och praktiska ämnen vid kommunala flickskolor samt i fråga om kompetensvillkor för sådan befattning ävensom med det snaraste för riksdagen framlägga det förslag, vartill sagda utredning må giva anledning.

III att

herr Lindhagens motion I: 285,

fröken Hesselgrens motion I: 286,

densammas motion I: 287,

herr Möllers m. fl. motion I: 288,

herr Pålssons motion I: 289,

herrar Sandegårds och Norlings motion I: 290,

herr Holmdahls motion II: 459, och

herr Hanssons i Stockholm motion II, 461,

i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet här ovan anfört och hemställt, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 22 maj 1928.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, Olof Olsson, J. L. Widell, O. Bergqvist, C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *J. G. Waller, C. A. Carlsson* i Gävle, *E. A. Hallin, J. B. Johansson* i Fredrikslund, *Oscar Olsson, I. Hj. E. Pauli* och *K. A. W. Björck*;

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *K. V. Rydén, C. R. Jansson* i Falun, *S. Bengtsson* i Norup, *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *A. Å:son Törnkvist* i Karlskrona, *E. Kristensson* i Göteborg, *O. Nilsson* i Örebro, *S. Persson* i Fritorp, *C. Lindskog, O. E. F. Järte* och *C. A. Anderson* i Storegården.

Bil.

Till riksdagens statsutskott.

Sedan skolöverstyrelsen av Kungl. Maj:t den 27 april 1928 anbefallts att avgiva yttrande med anledning av de kostnadsberäkningar, som framlagts i två likalydande motioner angående statsbidrag till kommunala flickskolor, väckta den ena inom första kammaren (nr 288) av herr G. Möller m. fl. och den andra inom andra kammaren (nr 461) av herr P. A. Hansson i Stockholm m. fl., får överstyrelsen härmed anföra följande.

Motionärerna ha i samband med sin granskning av Kungl. Maj:ts proposition till innevarande års riksdag angående statsbidrag till kommunala flickskolor m. m. sökt åvägbringa en ungefärlig uppskattning av de kostnader, som skulle kunna föranledas av ett genomförande av den av Kungl. Maj:t föreslagna flickskoleorganisationen. De ha därvid till en början utgått från en jämförelse mellan kostnaderna för en 8-klassig flickskola (Södertälje) och en kommunal flickskola med förenad 7-årig och 6-årig lärokurs och med teoretisk och praktisk linje och på grundvalen av denna jämförelse beräknat merkostnaden per lärjunge, i händelse av flickskolans kommunalisering, till 180 kronor för staten och 91 kronor för vederbörande kommun. Under hänvisning till att de privata flickskolor, som kunna förutsättas fortbestå, sistlidna läsår i klasserna 2—8 hade omkring 16,000 lärjungar anse sig motionärerna med ovan angivna utgångspunkt nödgas räkna med att en fullständigt genomförd kommunalisering av flickskolorna skulle föranleda en utgiftsstegring för staten av $(16,000 \times 180 =)$ 2,880,000 kronor och för kommunerna av $(16,000 \times 91 =)$ omkring 1,500,000 kronor.

Vid beräkningen av den totala merkostnaden hava motionärerna tagit till utgångspunkt den av dem på angivet sätt härledda merkostnaden för lärjunge. Förutsättningen för att ett sådant beräkningssätt skall leda till ett användbart resultat är, att statens kostnad för de olika här avsedda skolorna kan antagas vara proportionell mot antalet lärjungar i desamma. Enligt överstyrelsens åsikt förefinnes denna förutsättning icke alls i fråga om de nuvarande högre flickskolorna, och även i fråga om de i propositionen föreslagna kommunala flickskolorna skulle nu nämnd proportionalitet endast i inskränkt mån komma att äga rum. Vidare är att märka, att motionärerna förutsatt samtliga skolor inrättade med såväl teoretisk som praktisk linje, under det att man torde kunna antaga, att i verkligheten ett ej ringa antal skolor skulle erhålla blott teoretisk linje. Därtill kommer, att en ombildning av de enskilda flickskolorna till kommunala skulle i de större städerna, i varje fall i Stockholm och Göteborg, föranleda en minskning av skolornas antal och sålunda en betydande av motionärerna icke beaktad kostnadsminskning för statsverket.

I fråga om det av motionärerna tillämpade tillvägagångssättet torde vidare böra anmärkas, att motionärerna gjort sin jämförelse mellan 8-klassig flickskola och kommunal flickskola i anslutning till den i propositionen sid. 118 meddelade översiktstabellen, angivande en jämförelse mellan kostnaderna för en 8-klassig flickskola, en kommunal mellanskola och en kommunal flickskola. Därvid hava de emellertid vidtagit den korrekturen, att de uppskattat antalet lärjungar till 140 i stället för det i proposi-

tionen beräknade antalet, 175. Denna korrektion, om vars berättigande i och för sig överstyrelsen icke i detta sammanhang torde hava anledning att uttala sig, får en betydande räckvidd därigenom, att det genom jämförelsen mellan kostnaderna för de båda skolorna vunna resultatet på sätt, som ovan relaterats, lägges till grund för en beräkning av den totala merkostnaden vid en fullständigt genomförd kommunalisering av flickskolorna. Därest man, i likhet med motionärerna, förutsätter att elevantal av 140 i den kommunala flickskolan, vilket antal vid jämförelsen svarar mot ett antal av 263 i den 8-klassiga flickskolan, synes man jämväl vid den fortsatta beräkningen av den totala merkostnaden böra med motionärernas utgångspunkter förutsätta en motsvarande reduktion av det totala lärjungeantalet i klasserna 2—8 av flickskolorna. Därest man åter vill utgå från ett lärjungeantal av 16,000, d. v. s. ett oförändrat totalantal lärjungar, borde motionärerna enligt överstyrelsens mening hava gjort den till grund för beräkningen liggande jämförelsen mellan tvenne skolor med samma antal lärjungar.

På grund av det anförda finner överstyrelsen den nu avsedda av motionärerna utförda beräkningen, som de själva anse mycket grovt approximativ, icke kunna giva någon som helst föreställning om storleken av de merkostnader för statsverket, som ett bifall till propositionen skulle medföra.

Vad överstyrelsen här anført framgår även av den detaljkalkyl, som motionärerna verkställt och vars huvudresultat meddelas i fortsättningen av motionen.

Motionärerna hava nämligen, under förutsättning av en allmän ombildning av de privata flickskolorna till kommunala, beräknat kostnaderna för varje särskild skola och därvid tillämpat de kalkyler, som framlagts i propositionen, dock med de avvikelserna, att ålderstilläggen förutsatts i medeltal utgöra 2 för varje lärare, att de kvinnliga lärarna äro en, respektive två fler än de manliga, allteftersom hela antalet ämneslärare är udda eller jämnt, samt att vid halva antalet skolor manlig rektor är anställd. Även om överstyrelsen finner starka skäl tala för att förhållandena snarare komma att gestalta sig i enlighet med de i propositionen antagna förutsättningarna, har överstyrelsen dock intet att erinra mot att beräkningarna göras med den säkerhetsmarginal, som erhålles genom de av motionärerna tillämpade beräkningsgrunderna.

Såsom ett resultat av den verkställda detaljkalkylen har framgått, att den totala merkostnaden för statsverket icke skulle kunna sättas lägre än till 2,321,000 kronor, en summa, som med något mer än en halv million understiger den enligt det föregående beräkningssättet härledda. Av den i motionen sid. 15 meddelade översiktstabellen framgår emellertid därjämte, att i den nämnda summan inräknats jämväl kostnaden för de till ett antal av 11 uppgående skolor, vilka förutsatts till nedläggande (Enköping m. fl.). Då det med hänsyn till de föreslagna statsbidragsbestämmelserna måste anses föreligga ringa sannolikhet för att ifrågasvarande skolor komma att ombildas till kommunala, torde kostnaderna för desamma näppeligen böra inräknas i totalsumman. Detta har ej heller skett vid den föregående beräkningen. Med hänsyn härtill synes den nämnda summan böra minskas med omkring en halv million, utgörande den för ifrågasvarande 11 skolor beräknade kostnaden.

Vidare har överstyrelsen anledning att förmoda, att, ehuru därom ingen- ting nämnes i motionen, motionärerna räknat med samma antal flicksko-

lor i Stockholm och Göteborg efter kommunaliseringens genomförande som för närvarande. Såsom överstyrelsen emellertid redan förut påpekat, torde det kunna förutsättas, att kommunalisering av flickskoleväsendet i nämnda städer skulle föranleda en minskning av skolornas antal, vilket åter skulle vara ägnat att nedbringa kostnadssiffran.

Vederbörande kommuners kostnader skulle enligt den av motionärerna verkställda detaljkalkylen uppgå till ett totalbelopp av 1,800,000 kronor. Huru stor del härav som utgör merkostnad i jämförelse med de nuvarande kommunala utgifterna för motsvarande ändamål, kan ej angivas. Enligt det tidigare beräkningssättet skulle emellertid den kommunala merkostnaden uppgå till omkring 1,500,000 kronor. Då kommunernas kostnader för närvarande vida överstiga 300,000 kronor, synes sålunda jämväl härav framgå, att den enligt det tidigare beräkningssättet härledda merkostnadssiffran är för hög. För övrigt torde det böra beaktas, att även i fråga om kommunernas beräknade totalkostnad enligt detaljkalkylen en minskning bör ske med omkring 225,000 kronor, utgörande kommunalbidraget för de 11 till nedläggande förutsatta skolorna.

Motionärerna hava därefter, i anslutning till i motionen uppdragna grundlinjer för den kommunala flickskolans organisation, sådan den enligt motionärernas uppfattning bör utformas, framlagt en kostnadsberäkning för en organisation med 5-klassiga kommunala flickskolor, varvid, liksom vid den ovan behandlade detaljkalkylen rörande regeringsförslaget sannolika kostnader, förutsatts en allmän ombildning av de privata flickskolorna till kommunala. Beräkningen, vars huvuduppgift är att möjliggöra en jämförande uppskattning av de sannolika kostnaderna enligt Kungl. Maj:ts och motionärernas förslag och som verkställdt enligt samma grunder, som av motionärerna tillämpats i fråga om regeringsförslaget, ådagalägger, att ett genomförande under ovannämnda förutsättning av motionärernas förslag skulle föranleda en kostnad för statsverket av 3,985,925 kronor. En jämförelse mellan slutsiffrorna för statens kostnader vid de olika alternativen ger följande resultat (motionen sid. 22):

Kungl. Maj:ts förslag	kronor	5,721,626
Motionärernas »	»	3,985,925
	<u>Skillnad</u>	<u>1,735,701</u>

Av samma skäl, som av överstyrelsen anförts i fråga om motionärernas beräkning av kostnaderna för regeringsförslaget genomförande, synes kostnadssiffran för genomförande av motionärernas förslag något för högt tilltagen. På grund härav synes jämväl skillnaden mellan kostnaderna för de båda alternativen komma att något minskas.

Givet är emellertid, att en kostnadsskillnad måste uppstå mellan de båda förslagen, då det ena räknar med 7 årsklasser, det andra med 5. Emellertid synes det överstyrelsen kunna ifrågasättas, huruvida skillnaden i verkligheten skulle bli så stor som den ovan angivna. Vid beräkningen av kostnaderna för ett fullständigt genomförande av motionärernas förslag har nämligen, såsom också av motionärerna framhållits, hänsyn icke tagits till den valfria ettåriga fortsättningskurs, som efter motionärernas mening skulle kunna förekomma efter prövning i varje särskilt fall. Kostnaderna för en dylik kurs beräknas uppgå till omkring 6,000 kronor inklusive löneförbättring och dyrtidstillägg. Det synes överstyrelsen sannolikt, att en dylik sjätte klass skulle komma att inrättas i ej så få fall. Här-

för talar bl. a. den omständigheten, att de nuvarande flickskolorna, från att ursprungligen ha varit högst 7-åriga, numera undantagslöst utvidgats med en åttonde klass.

I särskild bilaga till motionen har framlagts en detaljerad utgifts- och inkomststat för 5-årig kommunal flickskola. Vid jämförelse av ifrågasvarande stat med den, som meddelas i bil. 5 till propositionen (sid. 114—115), konstatera motionärerna, att statens kostnader för varje skola nedbragts från 30,150 kronor till 21,225 kronor. Det torde emellertid böra erinras, att den åsyftade bilagan i propositionen gäller skola med såväl teoretisk som praktisk linje. Då det icke obetingat kan förutsättas, att i varje särskilt fall kommunal flickskola kommer att vara försedd med båda dessa linjer, synes jämförelsen lämpligen böra utsträckas jämväl till den stat, som återfinnes i bil. 6 till propositionen och som gäller skola med enbart teoretisk linje. Vid en dylik utsträckning av jämförelsen kommer skillnaden i kostnad mellan Kungl. Maj:ts och motionärernas förslag att bliva i någon mån reducerad.

Stockholm den 5 maj 1928.

AUG. FALK.

NILS HÄNNINGER.

Ingeborg Blomberg.

Reservationer:

1) beträffande *Kungl. Maj:ts proposition i dess helhet* av herrar *Olof Olsson, Waller, Oscar Olsson, Pauli, Björck, Anderson* i Råstock, *Rydén, Jansson* i Falun, *Törnkvist* i Karlskrona, *Kristensson* i Göteborg och *Nilsson* i Örebro, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Utskottet, som beträffande vad till stöd för de i motionerna I: 285, I: 286, I: 287, I: 289, I: 290 och II: 459 framförda förslagen hänvisar till respektive motioner, anser sig böra återgiva vad i motionerna I: 288 och II: 461 anföres för det i dessa motioner framlagda yrkandet:

»Kungl. Maj:ts proposition nr 116 angående statsbidrag till kommunala flickskolor åsyftar att inom vårt lands undervisningsväsen giva åt flickundervisningen nya former, delvis även ett nytt innehåll. Det sätt, varpå denna uppgift tänkes löst, är emellertid ägnat att ur olika synpunkter ingiva synnerligen starka betänkligheter. Med hänsyn härtill och på grund av den uppmärksamhet, som av oss ägnades det föreliggande spørsmålet i samband med skolfrågans behandling vid 1927 års riksdag, har det syntts oss nödvändigt att ställa hela problemet i en närmare belysning.

Tidigare överväganden.

Då vid 1918 års lagtima riksdag frågan om utredning rörande åtgärder för att statens undervisningsverksamhet måtte kunna utvidgas att omfatta jämväl den kvinnliga ungdomen motionsledes hade bragts under riksdagens prövning, framkom under de ganska vidlyftiga överläggningar, som i ärendet fördes inom första kammaren, från socialdemokratiskt håll det uppslaget, att de nuvarande privata flickskolornas uppgifter borde övertagas av läroanstalter, *vilka gemensamt upprätthöllos av stat och kommun*. Samma tanke skymtar jämväl i de av dåvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet uppdragna direktiven för skolkommissionens utredningsarbeten, då det angavs, att privatskolorna borde regelmässigt ombildas till *stats- eller kommunala skolor*.

Det organisationsförslag, som framgick av skolkommissionens arbete, uppbars emellertid helt av den tankegången, att den högre allmänbildande undervisningen borde utgöra en statens angelägenhet. I detsamma upptogs ett antal statliga flickläroverk, vilka avsågos övertaga de nuvarande privata flickskolornas uppgifter.

Vid remissbehandlingen av kommissionsförslaget vann likväl tanken på kommunala 6-klassiga flickskolor understöd. Så var förhållandet i det utlåtande, som den 14 november 1923 avgavs av skolöverstyrelsen. I det av generaldirektör Bergqvist den 21 december 1923 till Kungl. Maj:t överlämnade yttrandet, har i förbigående en liknande uppfattning kommit till uttryck, i det att vid sidan av de av skolkommissionen föreslagna flickskoltyperna »åtminstone tills vidare» utrymme ansetts böra beredas för en något friare ställning för vissa skolor såsom statsunderstödda kommunala eller enskilda.

I propositionen nr 116 till 1927 års riksdag uppehöll sig föredragande departementschefen vid ifrågavarande spørsmål och uttalade sig därvid för en närmare utredning av frågan. Därefter fortsatte departementschefen (sid. 148):

»Då emellertid förslag i detta avseende blivit framställt, anser jag mig böra påpeka, att om en organisation med kommunala flickskolor kommer till stånd, *densamma i stor utsträckning måste bli överensstämmande med de kommunala mellanskolornas. Ifrågavarande skolor böra alltså bygga på genomgången 6-årig folkskola,**) och kommun skall ansvara för skolas bestånd samt besluta om dess ekonomiska förhållanden. — — — — —
För inträde i skolan skulle som antytts förutsättas kunskaper, motsvarande dem, som inhämtas i någon av folkskolans huvudformer. Skolan borde omfatta fem eller sex årsklasser, och statsbidrag borde utgå med samma belopp och efter i huvudsak samma grunder som nu gälla i fråga om kommunal mellanskola.»

En närmare utformning erhöll tanken på kommunala flickskolor i de motioner, som i anledning av förenämnda proposition avgåvos av Gustav Möller m. fl. (I: 254) och P. Albin Hansson m. fl. (II: 417). I desamma yrkades nämligen, att ett ordinarie förslagsanslag till dylika skolor av 15,000 kronor skulle anvisas, och i samband därmed påkallades särskilt beslut angående skolans ekonomiska och organisatoriska förhållanden. Ur motiveeringen för detta yrkande må följande framhållas:

»Den ändamålsenligaste formen härför torde vara den i propositionen anvisade, ekonomisk samverkan mellan stat och kommun vid anordnande av *kommunala flickskolor. I väsentlig anslutning till den principiella ståndpunkt, departementschefen* intagit till denna fråga, torde dylik läroanstalt kunna organiseras såsom *en femårig skola, byggande på den sexklassiga folkskolans sjätte klass.* Med hänsyn till vad under utredningsarbetet framkommit, torde en så organiserad flickskola kunna väntas *leda fram till i huvudsak det bildningsmål, som realskolan avser att bibringa, och den nuvarande flickskolor tillkommande friheten från avgångsexamen kunna upprätthållas.»*

Den av departementschefen och motionärerna intagna ståndpunkten vann riksdagens gillande, ehuru riksdagen icke ansåg sig böra fatta definitivt beslut i saken och anslå medel för ändamålet. Riksdagen anförde härvid i skrivelse nr 262 sid. 72 följande:

»*Mot en tillämpning i huvudsak av de allmänna grundlinjer för den kommunala flickskolans organisation m. m., som angivits såväl av departementschefen som av motionärerna, har riksdagen intet att erinra.»*

Riksdagen hemställde ock, att Kungl. Maj:t »täcktes till 1928 års riksdag, *med beaktande av de synpunkter riksdagen här ovan anført och efter verkställd utredning, framlägga dels förslag om inrättande av kommunala flickskolor, dels ock en plan för inrättande av högre flickläroverk i enlighet med vad riksdagen i det föregående angivit.»*

Den utredning, som riksdagen sålunda förutsatte böra komma till stånd före definitiva besluts fattande, uppdrogs i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 18 juni 1927 åt tre sakkunniga, vilka den 31 oktober 1927 avgåvo betänkande. I detta betänkande utformades den kommunala flickskolans organisation i flera betydelsefulla avseenden på ett sådant sätt, att densamma framträdde vitt skild från vad som under riksdagsbehandlingen avsågs och påkallades. Då emellertid de brister, som vidlåde sakkunnigutredningen,

*) Kursiveringen gjord av motionärerna.

ytterligare utökade, återfinnas i det på grundval av denna utredning utarbetade regeringsförslaget, torde det knappast vara erforderligt att i detta sammanhang särskilt uppehålla sig vid desamma. Här må allenast erinras därom, att i det utlåtande, som av skolöverstyrelsen avgavs över berörda betänkande, vissa av de ifrågavarande konstitutiva bristerna påyrkades undanröjda.

Inom överstyrelsen framträdde emellertid på flera viktiga punkter delade meningar. Det är karakteristiskt för handläggningen av detta ärende, att den kungl. propositionen i sin redogörelse för remissbehandlingen lämnar riksdagen i okunnighet härom.

Innan vi övergå till en kritisk granskning av det föreliggande förslaget, torde det vara av vikt att i korthet klargöra

innebörden av det av 1927 års riksdag fattade principbeslutet.

I detta avseende måste i fråga om det bildningsmål, som den kommunala flickskolan skulle förverkliga, uppmärksammas, att man ansett det böra närmast överensstämma med det, som hittills fullföljts av den s. k. åttaklassiga flickskolan, och sålunda i huvudsak motsvara det som realskolan uppställer. Härigenom ville man tillika fastslå, att skolan skulle kunna tjänstgöra såsom underlag för gymnasiestudier, en synpunkt som även annorledes kom till uttryck.

Beträffande det betydelsefulla spörsmålet om anknytningen till folkskolan konstaterar man fullständig överensstämmelse mellan 1927 års proposition, motionärerna samt riksdagen därutinnan, att anknytningen skall ske *uteslutande till folkskolans sjätte klass*.

Vad angår skolkursens längd, har riksdagsskrivelsen hållit frågan öppen, huruvida skolan skulle vara endast 5-klassig eller om vid sidan av denna organisationstyp även en sexklassig skola skulle förekomma. Och det kan erinras i detta sammanhang, att riksdagen funnit den föreliggande angelägenheten böra bedömas under hänsynstagande till den samtidigt prövade frågan om inrättande i vissa större städer av särskilda statsläroverk för flickor.

Slutligen vilja vi bemärka, att skolans ekonomiska förhållanden ansetts kunna regleras i nära anslutning till de kommunala mellanskolorna.

Sammanfattningsvis kan alltså i fråga om innebörden av 1927 års riksdags ståndpunktstagande fastslås,

att den kommunala flickskolan såsom allmänbildningsskola bör leda till ett mål, som i huvudsak motsvarar det genom realexamen vitsordade,

att skolan skall anknyta till folkskolans sjätte klass och omfatta 5 eller 6 årsklasser,

att skolan skall organiseras med beaktande av att ordnade övergångsmöjligheter till gymnasium öppnas, samt

att de ekonomiska förhållandena skola regleras i enlighet med i tillämpliga delar den ordning, som gäller om den kommunala mellanskolan.

Då beträffande vissa av de här angivna punkterna 1928 års proposition söker giva åt riksdagens ställningstagande en annan innebörd, torde det vara av vikt att erinra därom, att vederbörande departementschef under debatterna (första kammarens protokoll nr 31 sid. 61) klart och otvetydigt

sanktionerade den tolkning, som här framlagts. Han anförde nämligen bland annat:

»Den enda punkt, där utskottet ställt sig avvisande, hänför sig till de realskolelinjer, som Kungl. Maj:t velat räkna med vid ett antal flickskolor. Jag förstår emellertid utskottets skäl för detta ståndpunktstagande, men kan icke helt gilla det. Jag uttalar emellertid den förhoppningen, att kommunala flickskolor, särskilt anpassade för sin speciella uppgift, snarast möjligt skola komma till stånd, *varigenom de studiemöjligheter, Kungl. Maj:t velat bereda flickorna genom det förslag, utskottet icke velat biträda, komme att bliva tillfinnandes.*»

Genom detta uttalande har alltså en omisstyddbar bekräftelse i mycket betydelsefulla punkter vunnits på riktigheten av de slutsatser, som ovan angivits. Föredragande departementschefen har vid skolfrågans behandling i riksdagen den 18 maj 1927 varit fullt övertygad därom, att den kommunala flickskolan skulle i likhet med de föreslagna realskolelinjerna anknyta uteslutande till folkskolans sjätte klass, att dess bildningsmål skulle i huvudsak sammanfalla med realskolans och att, på sätt fallet är med realskolan, ordnad övergång till gymnasiet skulle beredas.

Det har sitt stora värde att hava i minnet dessa tre av föredragande departementschefen fastslagna grundsanningar, då man övergår att taga del av vad som i dessa punkter uttalas i 1928 års proposition.

Flickskolans bildningsmål.

Redan vid studiet av den framställning av den föreslagna kommunala flickskolans mål, som lämnas å sid. 9—13 av propositionen, stadgar sig den uppfattningen, att departementschefen numera företräder en helt annan grundsyn än den, som vägledde honom under fjolårets skoldebatt. Det lär icke kunna bestridas, att den hittills tillämpade anordningen med s. k. normalskolekompetens, en kompetens, som riksdagen aldrig varit satt i tillfälle att pröva, helt föranletts av 1904 års beslut om anordnande av realskolexamen. Att sagda kompetens i realiteten innebär lägre krav i de matematisk-naturvetenskapliga och något högre krav i de humanistiska ämnena än realskolexamen skänker, kan givetvis icke jäva det faktum, att flickskolans allmänna bildningsmål hittills i princip närmast anslutit sig till realskolans och alls icke till gymnasiet. Den skiljaktighet, som inför den allmänna meningen består mellan flickskolans och realskolans sätt att tillgodose angivna bildningsmål, ligger för visso icke på det teoretiska planet. Den betingas av den praktiska inriktning på kvinnans ställning i hemmet, som flickskolan på grund av sin längre kurs kunnat skänka sina lärjungar genom att bereda stort utrymme åt de i ämnet husligt arbete ingående grenarna kvinnlig slöjd och hushållsgöromål. Häri ligger den väsentliga karaktärsskillnaden och ingalunda i *omfånget* av den teoretiska allmänbildningen eller sättet för dess meddelande.

Anknytning till folkskolan och antal klasser.

I det föregående hava vi uppvisat, att den kommunala flickskolans anknytning till sjätte folkskoleklassen — och *uteslutande* till denna — utgjorde en av huvudpunkterna i 1927 års principbeslut. Detta faktum, för övrigt vitsordat av både de sakkunniga och skolöverstyrelsen, lär sannfärdeligen

icke kunna förnekas. När departementschefen nu för egen del går att intaga en helt annan ståndpunkt, vilken principiellt sammanfaller med den, som hävdades av reservanterna inom 1927 års skolutskott, *men av båda kamrarna underkändes*, söker han sitt formella stöd i det förhållandet, att, det i 1927 års proposition gjorda bindande uttalandet, som han säger, haft till »förutsättning, att den då ifrågavarande reformen komme att verkställas i huvudsak efter av mig i samma anförande närmare angivna allmänna riktlinjer. Nu har emellertid denna fråga inträtt i ett nytt läge, sedan genom riksdagens beslut väsentliga ändringar vidtagits i de av Kungl. Maj:t på mitt tillstyrkande framlagda förslagen.» På denna ohållbara grund bygger departementschefen den uppseendeväckande konklusionen »*Ett system med dubbla anknytningsmöjligheter bör under sådana förhållanden kunna tillämpas jämväl i fråga om den kommunala flickskolan.*»

Gentemot en dylik, dess bättre skäligen enastående, handläggning av allvarliga angelägenheter må det tillåtas oss att rikta en bestämd gensaga. För det *första* måste det uppmärksammas, att, såsom ovan visats, det varit så långt ifrån, att departementschefen vid riksdagsbeslutets fattande från sina utgångspunkter haft någon invändning att göra, att han direkt fann sig föranlåten erinra om att den kommunala flickskolan skulle bereda den kvinnliga ungdomen de studiemöjligheter, som de anvisade realskolelinjerna vid de privata flickskolorna avsågo att öppna. För det *andra* kan det omöjligt förbises, att genom riksdagens bestämda ståndpunktstagande här förevarande spörsmål upphört att utgöra en departementschefens personliga angelägenhet. I detta läge saknar det intresse att få del av motiven till föredragande departementschefens växlande av ståndpunkter. Det centrala kravet förblir effektuerandet på ett *lojalt* sätt av riksdagens fattade beslut. Det vill också synas som om denna verkligt betydelsefulla omständighet av departementschefen fullständigt förbisetts, att döma av det anmärkningsvärda faktum, att riksdagens ställningstagande icke med ett ord beröres å sid. 19—23 av propositionen. För det *tredje* måste det ihågkommas, att, även om departementschefen ägt fog för sitt här kritiserade betraktelsesätt ifråga om anknytningen, resonemanget å sid. 19 ff. lider av allvarliga brister. Det ordas där om »*den för reformen grundläggande principen* att å varje läroverksort tillfälle i skäligen utsträckning bör beredas till omedelbar övergång från folkskolans sjätte klass till läroverket». Underkastar man denna framställning en närmare undersökning, nödgas man konstatera, att den i väsentliga avseenden är ofullständig och vilseledande. De av 1927 års proposition hämtade orden avsågo nämligen icke att fastslå någon för reformen i dess helhet grundläggande princip, utan hänförde sig allenast till vad departementschefen den gången betecknade såsom »*en grundläggande synpunkt*» icke för reformen utan uteslutande *för omläggningen av de gamla läroverken.*

När det åter gällde *nybildningar*, hävdades i 1927 års proposition uttryckligen (sid. 130), att »*tungt vägande skäl* föreligga för att dessa läroverk anknyta uteslutande till sjätte folkskoleklassen». Även denna grundsats godtogs otvetydigt av riksdagen. Men detta faktum har uppenbarligen icke lämpat sig att i nu förevarande sammanhang bringa i erinran. Ingen lär nämligen kunna bestrida, att de kommunala flickskolor, som kunna uppstå genom privatläroverks ombildning, ur det allmännas synpunkt äro lika utpräglade nybildningar som de realskolor, vilka framgingo genom statens övertagande av kommunala mellanskolor.

Slutligen måste vi mot departementschefens uppläggning av den föreliggande frågan rikta en invändning, som onekligen träffar en kärnpunkt och på samma gång karakteriserar hela förslaget såsom ett klart avsteg från hela den senaste mansålderns demokratiska skolpolitik och följaktligen rättfärdigar omdömet, att propositionen avser att uppnå riksdagens medverkan till genomförande av ett reaktionärt förslag. När de privata flickskolorna år 1909 på framställning av den Lindmanska regeringen fingo sina anslagsförhållanden reglerade, fastslogs i propositionen den principiellt betydelsefulla grundsatsen, att staten ej borde tvinga de högre flickskolorna att upprätthålla med folkskolan parallella klasser utan i denna fråga *ställa sig neutral*. Läroverksöverstyrelsen hade nämligen föreslagit, att inga andra flickskolor än sådana som hade minst sju klasser skulle komma i åtnjutande av statsunderstöd. Mot denna ståndpunkt anmärktes i propositionen, att en flickskola skulle gå miste om statsunderstödet, om en eller flera av dess lägre klasser indroges. Och det var i anledning härav som propositionen formulerade anslagsvillkoret så, *att skolan skulle ha minst fyra årsklasser utöver den egentliga folkskolan*. Statsunderstödet skulle beräknas icke efter lärjungantalet utan efter antalet årsklasser *över* folkskolan. Såsom sådana räknades klasserna över den tredje elementarklassen, vilken med avseende på lärjungarnas ålder ansågs parallell med den egentliga folkskolans fjärde klass. Sju- och åttaklassiga flickskolor skulle således kunna erhålla statsunderstöd beräknat för fyra respektive fem årsklasser. Detta blev också riksdagens beslut.

Med här berörda grundläggande princip för statsunderstödet utgående har departementschefen visat sig förtrogen i 1927 års proposition, då han bland annat anförde, att villkoren för understöd till högre flickskola av riksdagen utformats på ett sådant sätt, att skolan erhåller direkt understöd allenast för klasser utöver folkskolans stadium. Det tillfogades, att den definitiva ordning, som inom en näraliggande framtid borde komma till stånd, *icke* i nu berörda *avseende kunde bygga på andra grundsatser* än de år 1909 fastställda. Som en konsekvens av gällande ordning föreslogs i propositionen jämväl att riksdagen såsom villkor för statsunderstöd till högre flickskola skulle uppställa, att skolan med avseende på det kunskapsmått, som erfordras för inträde i skolans första klass, skulle vara grundad *minst* på genomgången tredje klass i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer.

I nu berörda avseende skänkte riksdagen (skr. 262 sid. 96—97) sin avslutning i det hela till de synpunkter i fråga om privatläroverkens ställning för framtiden, som av departementschefen uttalats. I enlighet härmed skulle nämnda läroverk åtnjuta understöd av staten efter i stort sett samma grunder som hittills. Som en konsekvens av den förändrade organisationen av de allmänna läroverken krävdes emellertid, att anknytningen skulle ske till folkskolans fjärde klass, i den mån ej anknytning till högre folkskoleklass betingades av skolans organisation. Denna ståndpunkt kom till uttryck i riksdagens beslut, att sådan skola efter utgången av läsåret 1930—1931 skall vara grundad *minst* på genomgången fjärde klass i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer.

Sedan tjugu år har alltså den nuvarande privata flickskolan kunnat anordnas som en femklassig skola byggande på avslutad folkskola. I den mån vederbörande samhällen ställa ett dylikt villkor för sitt ekonomiska stöd åt flickskolan, kan när som helst bottenskoleprincipen vinna tillämpning på

detta område. Och man är helt visst berättigad förvänta, att åtgärder i sådant syfte skola komma till stånd i de städer, där en mera utbredd önskan om en sådan utveckling gör sig gällande. Begagnas sålunda den organisatoriska frihet, som grundlades genom 1909 års beslut och som bekräftades av 1927 års riksdag, kommer den privata flickskolan att bli femklassig. Och det lär svårligen stå i överensstämmelse med den fastslagna »neutraliteten» att förvägra en så beskaffad skola normalskolekompetens.

Det synes oss vara av fundamental vikt att jämväl fasthålla detta faktum, när man går att bedöma departementschefens ställning till den kommunala flickskolan. Departementschefen har »kommit till det resultatet, att en femklassig skola, byggd på folkskolans sjätte klass, icke skulle, även om den erhöles den av de sakkunniga föreslagna organisationen och kursläggningen, kunna förverkliga den nuvarande flickskolans studiemål». Och med stöd allenast av den auktoritet, som två reservanter inom skolöverstyrelsen (undervisningsråden Rydberg och Johansson) må kunna representera, går departementschefen, tvärtemot sina egna sakkunniga samt skolöverstyrelsens flesta ledamöter, att »helt övergiva tanken på upprättande av den femklassiga skolan». I 1927 års proposition deklarerade departementschefen, att skolan borde vara 5- eller 6-årig, nu har ståndpunkten förskjutits till att avse 7- eller 6-årig.

Undersöker man närmare, huru anknytningen tänkts reglerad, finner man, att den 7-åriga skolan, byggd på folkskolans fjärde klass, är avsedd att utgöra huvudtypen, i det att anknytning under alla omständigheter vid en s. k. förenad lärokurs skall anordnas till fjärde klassen, medan lärjungar, som genomgått folkskolans högsta klass, skola vinna inträde i skolans andra klass och där endast i mycket ringa utsträckning åtnjuta särskild undervisning. Härav följer alltså, att riksdagens medverkan påkallas till en principiellt djupt betydelsefull avvikelse såväl från tidigare bestående ordning som ock från den grundsats, på vilken fjolårets omorganisation av de allmänna läroverken byggde. I det föregående hava vi redan uppvisat, att staten icke direkt understöder flickskolornas klasser, i den mån dessa äro parallella med folkskolans högsta stadium. Detta skulle däremot bliva fallet, om Kungl. Maj:ts förslag vinner riksdagens bifall. Och i fjolårets proposition fastslogs uttryckligen, att läroverk med enkla klassavdelningar skulle anknyta uteslutande till folkskolans sjätte klass. Denna grundsats godtogs jämväl av riksdagen, och undantag i tillämpningen medgavs blott, där särskilda omständigheter ansågos föreligga — i alla utom ett fall dessutom allenast *tills vidare*.

I ytterligare ett avseende strider det nu föreliggande förslaget mot den ställning föredragande departementschefen intog i 1927 års proposition. Vi åsyfta härvid de sinsemellan i detaljer något avvikande anordningar, som man under den föregående skoldiskussionen betecknat såsom övergångskurser eller övergångsklasser. En sjuårig skolas andra klass blir nämligen för de från folkskolan nyintagna lärjungarna i realiteten ingenting annat än en sådan övergångsklass. Av det propositionen vidfogade timplanförslaget inhämtar man sålunda, att de från folkskolan kommande lärjungarna skola delta i all klassens undervisning, bortsett från 1 veckotimme i vardera av ämnena modersmålet och matematik, samt därjämte undervisas i tyska 8 veckotimmar, mot övriga lärjungars 5 timmar. Inför detta projekt torde det finnas fog för att erinra om det välgrundade omdöme, som föredragande departementschefen avgav i fjolårets proposition om de då under övervägande varande övergångsklasserna: »— — — lära så välgående skäl kunna

anföras mot anordningen, att den enligt min åsikt icke bör ifrågakomma till vidtagande. Såsom de skolsakkunniga påvisat, skulle *undervisningsplanen, liksom även undervisningen, knappast kunna tillfredsställande ordnas. Och själva tanken*, att vissa lärjungar från folkskolan, måhända de ekonomiskt ogynnsammast ställda, skulle sammanföras i en särskild avdelning och under en helt visst *mycket ansträngande och pressande snabbkurs* bibringas nödortfoga kunskaper för att bestå inträdesprovet till läroverket, ter sig för mig *föga tilltalande*. Redan med hänsyn härtill har jag icke ansett lämpligt att ifrågasätta statens medverkan till anordnande av dylika övergångsklasser eller -kurser». Riktigheten i dessa omdömen synes oss obestridlig och kan icke rubbas av det förhållandet, att departementschefen nu övergivit sin tidigare position.

Då sålunda det nu föreliggande förslaget i vad det gäller flickskolans anknäpning till folkskolan och skolkursens längd på alla väsentliga punkter strider mot det principbeslut 1927 års riksdag fattat, måste vi bestämt påyrka, att propositionen i dess nu avhandlade del icke måtte vinna riksdagens godkännande.

Linjedifferentieringen.

Den förut här lämnade framställningen ådagalägger, att Kungl. Maj:ts förslag i grundläggande avseenden befinner sig i flagrant strid med den ståndpunkt riksdagen nyligen intagit, och föredragande departementschefen har också varit hänvisad att därvid desavuera sina egna sakkunniga, de s. k. 1927 års skolsakkunniga. Om man har alla skäl att beklaga, att så är förhållandet, måste man däremot med bekymmer konstatera, att desavueringen icke tillika sträckt sig till en annan sida av skolans organisation, den s. k. linjedifferentieringen, beträffande vilken ett avståndstagande hade varit i hög grad befogat.

Förslaget innebär i korthet, att kommunal flickskola i sina två högsta klasser skall uppdelas å linjer, en teoretisk och en praktisk. I själva verket är detta en lek med ord så till vida, som den teoretiska linjen icke är avsedd att vara renodlat teoretisk och den praktiska heller icke renodlat praktisk. Man skulle snarast kunna karakterisera förslagets verkliga innebörd så, att ingen av de s. k. linjerna tillfredsställer de krav, som enligt vår mening måste ställas på en allmänbildande skola av här ifrågavarande slag. Den teoretiska ger för litet av praktisk utbildning för hemmet, den praktiska ger för litet av allmänbildning och alldeles för litet för att kunna gälla som yrkesutbildning.

Med den ståndpunkt vi i det föregående intagit beträffande skolans allmänna bildningsmål, måste vi i fråga om lärokursernas innehåll och anordning bestämt motsätta oss ett avsteg från vad som hittills gällt, bortsett givetvis från den anpassning av kursplanerna efter en ny tids pedagogiska krav, som enligt 1927 års riksdags beslut skall avse samtliga skolformer. Förslaget i nu berörda del har också mottagits med så gott som enstämigt ogillande. Ock då riksdagen krävt en särskild utredning om praktiska utbildningslinjer, föreligga alla skäl att tills vidare uppskjuta åtgärder för motsvarande grundsatsers tillämpning inom flickskolan, intill dess frågan kan bedömas i det större sammanhang, vari den måste skärskådas. Vid ett motsatt tillvägagångssätt löper man allvarlig risk att råka på villospår, att från början misskreditera en dylik utbildning till obotlig skada för det

fortsatta reformarbetet. Alldeles särskilt hava vi känt behov att höja ett varningens ord inför departementschefens reformiver på nu förevarande punkt med tanke därpå, att den praktiska linjen icke skulle meddela någon på förhand bestämd kompetens. De unga skulle lockas in på denna väg, utan att de i det praktiska förvärvsarbetet skulle kunna tillgodogöra sig utbildningen.

I anslutning till vad nu anförts och på grund av vår principiella ställning till flickskolans allmänna bildningsmål kunna vi ej giva vår anslutning till andra förslag än sådana, där undervisningen anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med vad i den hittillsvarande skolan skett, dock med stärkande av ämnena kvinnlig slöjd och hushållsgöromål, eventuellt därigenom att tillfälle till valfria tilläggskurser i dessa ämnen beredas.

Flickskolan och gymnasiet.

Den icke minst överraskande punkten i de sakkunnigas flickskoleprogram utgjorde den *principiella isolering*, som hävdades för denna undervisningsanstalt. Läsaren av de sakkunnigas betänkande kan svårigen undgå det intrycket, att de sakkunniga levat sig in i den föreställningen, att om flickskolans undervisningsprogram gjordes tillräckligt komplicerat, om dess kurser för de olika klasserna utformades under möjligast största skiljaktighet från realskolans, skulle den svenska kvinnan för framtiden vara räddad åt hemmet, och vägen till studentexamen, tack vare det anordnade spärrsystemet, göras alltmör oframkomlig för massan av kvinnlig ungdom. Och den som följt skolreformens behandling vid 1927 års riksdag, alldeles särskilt i den mån denna dirigerades av departementschefen, måste en smula förvånad göra sig den frågan om den återvändsgränd, som icke utan möda arrangerats, hörde hemma i den planritning för enhetsskolan, som vunnit statsmakternas godkännande. Var och en som har någon erfarenhet av livets och skolans realiteter måste därjämte säga sig, att de sakkunniga härvid blivit offer för en beklaglig felsyn. Så långt ifrån att isoleringsståndpunkten skulle bevara kvinnan åt hemmet och minska tillströmningen till studentexamen, torde denna väg leda till att flickskolan komme att undvikas av *alla* de flickor, vilkas föräldrar icke redan från början föresatt sig, att gymnasiestudier icke under några omständigheter skulle ifrågakomma. På så sätt skulle man uppnå raka motsatsen till vad man önskade. Realskolan, icke flickskolan bleve den normala skolformen för de unga flickor, vilka ville hålla olika utbildningsvägar öppna. Det säger sig självt, att en sådan tingens ordning icke överensstämmer med intentionerna hos dem, som med oro sett samundervisningen knäslättas som den normala skolformen för gossar och flickor.

Under dessa omständigheter har det icke varit ägnat att överraska, att de sakkunnigas en smula underliga reformplaner mötte motstånd redan hos flick- och samskoleföreningen, som påyrkat, att ordnad övergång till gymnasium skulle öppnas från den 7-åriga skolans femte klass. Ännu bestämdare underkännes sakkunnigaståndpunkten av skolöverstyrelsen, som uttalar bland annat följande:

För litet hänsynstagande i detta avseende komme otvivelaktigt att verka återhållande på skolans rekrytering, därigenom att de flickor, vilka önskade hålla gymnasievägen öppen, såge sig nödsakade att avstå från de fördelar, flickskolan kunde erbjuda i jämförelse med realskolan.

Vid sådant förhållande syntes det överstyrelsen nödvändigt att upprätthålla den grundsatsen, att undervisningen i flickskolan erhöi en sådan läggning, att från skolans fjärde klass inträde kunde vinnas i det fyraåriga gymnasiets första ring.

Överstyrelsen åtnöjer sig emellertid icke med detta krav. Den anser det därjämte med hänsyn till läroverksorganisationens och icke minst de statliga flickläroverkens organisation av nöden, att enahanda övergångsmöjligheter öppnades jämväl från femte klassen till det treåriga gymnasiets första ring.

Lika bestämt reses samma fordran från det praktiska livets målsmän, representerade av en så auktoritativ organisation som svenska stadsförbundet. I dess utlåtande finner man bland annat följande uttalande:

Med den skarpa gräns, de sakkunniga uppdragit mellan vägen till real- eller studentexamen å ena sidan och kommunala flickskolan å den andra, bleve följden antingen att valet finge ske på ett tidigare stadium än önskvärt vore eller att föräldrarna undveke kommunala flickskolan för att under alla förhållanden hålla möjligheterna öppna till en examen, som dock gäve åtminstone viss formell kompetens. Om det kunde befaras att den bristande kontakten med andra skolformer gjorde den föreslagna kommunala flickskolan mindre begärlig, måste man självfallet på kommunalt håll ställa sig avvisande mot tanken att begära inrättandet av sådana skolor.

Med kännedom om den ståndpunkt, departementschefen deklarerat i sitt förut återgivna uttalande under skoldebatten, skulle man onekligen haft skäl att vänta, att han åtminstone inför den från olika håll framförda kritiken mot de sakkunnigas organisationsprojekt skulle hava avböjt att medverka till dettas realiserande. I stället överraskas man att finna departementschefen förklara sig »förhindrad förorda, att *generella* anordningar vidtagas för att åstadkomma anknytning mellan flickskolan och gymnasiet». Det beaktande, som man kunnat förvänta, av de tungt vägande synpunkter, vilka i det föregående framhållits, inskränker sig till en platonisk förklaring att »utan större svårighet lämpliga *individuella* övergångsanordningar kunna läggas till rätta». Det ligger emellertid i sakens natur, att flickskolans lärjungar äro föga betjänade med att deras lärare skänka dem någon handledning i självstudier för en allvarlig inträdesprövning i ett stort antal ämnen. Vad de önska och behöva är i stället ett *avgångsbetyg* från läroanstalten, som för dem öppnar tillträde *utan inträdesprövning* till ett gymnasium. Och då den kommunala flickskolan skulle utgöra en offentlig läroanstalt, borde en sådan ordning med lätthet kunna åvägbringas under liknande former, som redan anlåtats beträffande den kommunala mellanskolan.

Vi skulle haft lättare att förstå den här kritiserade ståndpunkten, om kravet på ordnad förbindelse mellan flickskolan och gymnasiet utgjort någonting nytt inom vår skolorganisation. Men som allmänt veterligt är, gäller för närvarande, att den privata flickskolan låtit sig angeläget vara att anordna sin undervisning på ett sådant sätt, att en övergång utan större svårigheter kunnat äga rum. Och behovet blir givetvis ingalunda mindre, sedan möjligheterna för flickornas gymnasiestudier avsevärt ökats genom omläggning av det stora flertalet högre läroverk till samläroverk. Hittills har denna studiegång varit förbunden med mycket höga kostnader. För framtiden blir förhållandet ett annat. Och dock finner man, att år 1926 vid de 12 flickläroverk, som äro förbundna med gymnasier, ej mindre än 160 flickor övergingo till detta. Detta gör genomsnittligt i det närmaste 15 fic-

kor vid varje skola. Självfallet äro »individuella» studieanordningar under dylika omständigheter av rent praktiska skäl ogenomförbara. Vid övriga skolor, fränsett dem, som enligt 1927 års riksdagsbeslut förutsatts icke främdeles komma i åtnjutande av statsunderstöd, avgingo samma år ej färre än 123 lärjungar under uppgift att de hade för avsikt att söka inträde på gymnasiet.

I belysning av nu berörda förhållanden, vilka synas hava helt undgått departementschefens uppmärksamhet, ter sig den av Kungl. Maj:t intagna ståndpunkten fullständigt ohållbar. Och vi tveka icke att karakterisera det såsom ett ödesdigert missgrepp, om riksdagen skulle lämna sin medverkan till en ordning, som måste äventyra den kommunala flickskolans hela intellektuella och pedagogiska standard.

Reformens kostnader.

Om propositionen nr 116 i fråga om timplaner och pedagogiska detaljer präglas av en utförlighet, som man icke tidigare mött i liknande framställningar, utgör kapitlet »kostnadsberäkning» ett mycket detaljfattigt bidrag till belysande av en ur riksdagssynpunkt dock särdeles betydelsefull, man skulle utan överdrift kunna säga grundläggande sida av den föreslagna reformen. Det enda som i detta avseende bjuds å de tre sidor, vilka ägnas åt detta problem, är en översikt av kostnaderna för kommunala flickskolor av olika typer. Den för ett bedömande av statens och vederbörande kommuners totalkostnader ännu viktigare upplysningen, i vilken utsträckning flickundervisningen kan beräknas övertagas av den nya skolformen, söker man förgäves i propositionen.† »Man har nu, lika litet som vid de kommunala mellanskolornas tillkomst, några hållpunkter för att kunna beräkna, hur många skolor av nu ifrågasatt organisation som kunna komma att inrättas under de närmaste åren», är den föga klargörande upplysning, som departementschefen anser sig behöva tillhandahålla riksdagen.

Söker man till en början bilda sig ett omdöme om de hållpunkter för kostnadsfrågans prövande, som propositionen lämnar, nödgas man omedelbart rikta den invändningen mot desamma, att statens kostnader räknats i underkant. När en av förutsättningarna för skolans organisation anges vara, att minst halva antalet lärare skall utgöras av kvinnor, kan det icke vara berättigat att räkna med en fördelning av 5 kvinnliga och 2 manliga lärare eller såsom jämväl i ett fall skett 5 kvinnliga och 1 manlig lärare. Det låter sig icke heller försvara att konsekvent förutsätta kvinnlig rektor. Verkligheten skall för visso här, liksom i fråga om de kommunala mellanskolorna, ådagalägga, att fördelningen kommer att bli en annan, för stat och kommun vida dyrbarare. Anmärkas må ytterligare, att sättet för beräkningen av ålderstilläggens inverkan lämnar rum för befogade anmärkningar.

Om det än låter sig sägas, att det givetvis undandrager sig ett *säkert* bedömande, i vilken omfattning de nuvarande privata flickskolornas uppgifter kunna komma att övertagas av kommunala, borde det icke hava utgjort någon oöverkomlig uppgift att beräkna den inträdande kostnadsökningen, under den tänkta förutsättningen att den privata flickskolans verksamhet *fullständigt* övertoges av den kommunala. På så sätt skulle riksdagen dock erhållit åtminstone ungefärlig föreställning om den *maximikostnad*, som reformen skulle försäkra staten i främsta rummet, men även kommunerna.

Vissa, låt vara mycket grovt approximativa beräkningar i detta avseende, kunna åvägabringas i anslutning till propositionens jämförelse mellan kostnaderna för en 8-klassig flickskola (Södertälje) och en kommunal flickskola med förenad lärokurs och med teoretisk och praktisk linje (Bil. 8 sid. 118).

Vi meddela här ett sammandrag av den ifrågavarande översikten och tillfoga i anslutning till vad nedan närmare framhålles några korrigerade siffror.

Jämförelse mellan kostnaderna för en 8-klassig flickskola (Södertälje) och en kommunal flickskola.

	Elementarläro- verket för flickor 1926	Kommunal flick- skola med före- nad lärokurs
Statsbidrag	45,739: 60	49,619: 51
Kommunalbidrag	12,020: 19	19,132: 50
Antal lärjungar enl. propositionen	263	175
(korrigerat)	263	140)
Statsbidrag per lärjunge enl. propositionen (korrigerat)	173: 91	283: 54 354: 43)
Kommunalbidrag per lärjunge enl. propo- sitionen	45: 70	109: 33
(korrigerat)	—	136: 65)

Anm. Vid ovanstående jämförelse har man utgått från att skolbyggnad med inredning och uppsättning av undervisningsmaterieell och bibliotek m. m. finnes.

För att bliva rättvisande torde emellertid materialet tarva någon korrektion, en korrektion, som parentetiskt anges här ovan. Alldeles uppenbart är nämligen, att med ett maximiantal av 30 lärjungar i klassavdelning och ett minimalantal av 10 det beräknade totalantalet av 175 lärjungar i 7 klasser är allt för högt beräknat. Försiktigheten bjuder, att det genomsnittliga antalet för klass begränsas till 20. Kostnaderna måste alltså fördelas på 140 i stället för på 175 lärjungar. Man kommer under denna förutsättning till ett statsbidrag per lärjunge av 354 kronor och ett kommunalbidrag av 137 kronor. Detta innebär en stegring av det förra med 180 kronor eller mer än 100 procent och av det senare med 91 kronor eller omkring 200 procent. Och dock torde såsom förut nämnts siffrorna för läraravlöningar för att bliva rättvisande böra något höjas, varigenom nyss angivna siffror ytterligare stiga. Sistlidna läsår hade de privata flickskolor, som kunna förutsättas fortbestå, i klasserna 2—8 omkring 16,000 lärjungar. Under förutsättning att flickskolan genomgående kommunaliseras, skulle man alltså med angivna utgångspunkt nödgas räkna med att utgiftsstegringen uppgår för staten till $16,000 \times 180$ kronor eller omkring 2,880,000 kronor, för kommunerna till $16,000 \times 91$ kronor eller omkring . . . 1,500,000 kronor.

I sistnämnda siffra ingå emellertid icke kostnaderna för skollokaler och deras inredning.

Det är som synes högst avsevärda belopp, som reformen måste komma att kosta stat och kommun, utan att genom densamma, på grund av oklok och dogmbunden planläggning, en förbättrad flickundervisning uppnås. Och även om mot de härledda maximisiffrorna den invändningen riktas, att en

fullständig kommunalisering icke inträder, så lär det icke kunna jävas, att varje kommunal flickskola, som grundas i ersättning för en privat, kommer att för statsverket medföra en fördubbling av årskostnaden för varje lärjunge och för kommunen en tredubbling av motsvarande kostnad.

Då vi betrakta kostnadssynpunkten såsom utslagsgivande för bedömandet av Kungl. Maj:ts förslag, ha vi emellertid icke ansett oss kunna inskränka oss till den belysning, som de meddelade siffrorna kasta över den föreliggande organisationsfrågan. Vi ha ansett oss böra för all säkerhets skull söka åvägabringa även andra hållpunkter för en uppskattning och ha därför beräknat kostnaderna för varje särskild skola och meddela här de huvudsakliga resultat, som vid ett sådant beräkningssätt vunnits.

Kostnader för en organisation med kommunala flickskolor,

om de privata flickskolorna allmänt ombildas. Beräkningarna hänföra sig till höstterminen 1927.

	Stockholm	Göteborg	11 till nedläggande förutsatta skolor (Enköping m. fl.)	Övriga flickskolor utom Hindås	Summa
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
Förslagsanslaget till kommunala flickskolor . . .	883,388	410,300	331,637	1,948,075	3,573,400
Förslagsanslaget till tillfällig löneförbättring .	153,318	72,812	58,982	340,312	625,424
Dyrtidstillägg av statsmedel	371,035	175,775	146,577	829,415	1,522,802
<i>Statens</i> samtliga kostnader (utom pensionering)	1,407,741	658,887	537,196	3,117,802	5,721,626
Kommunalbidrag	402,898	198,258	224,315	988,842	1,814,313

Beräkningarna hava verkställt i full anslutning till de kalkyler, som framlagts i propositionen, dock med de avvikelserna, att ålderstilläggen förutsatts i medeltal utgöra 2 för varje lärare, att de kvinnliga lärarna äro en, respektive två fler än de manliga, allteftersom hela antalet ämneslärare är udda eller jämt samt att vid halva antalet skolor manlig rektor är anställd, vilket medför att vid var och en av dessa skolor biträdande föreståndarinna måste förekomma.

Såsom framgår av den tabellariska sammanställningen, skulle förslagsanslaget till kommunala flickskolor komma att belöpa sig till 3,573,400 kronor, och förslagsanslaget till tillfällig löneförbättring till 625,424 kronor, varjämte för dyrtidstillägg skulle erfordras 1,522,802 kronor. Statens sammanlagda kostnader för den kommunala flickskolan skulle alltså under angivna förutsättningar komma att uppgå till omkring 5,721,000 kronor. För närvarande draga motsvarande läroanstalter (klasserna 2—8) en kostnad för statsverket av omkring 3,400,000 kronor, inberäknat tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg. *Merkostnaden för statsverket* skulle således enligt den verkställda detaljkalkylen icke kunna sättas lägre än till 2,321,000 kronor.

Såsom synes avviker den sålunda framkomna siffran något från den, som vunnits genom den rent approximativa beräkningen. Emellertid torde

båda undersökningarna giva klart vid handen, att kostnadsökningen måste bli synnerligen betydande.

En enligt propositionens grunder verkställd beräkning av kommunens kostnader visar ett totalbelopp av 1,800,000 kronor. Några hållpunkter för bedömning av de nuvarande kommunala utgifterna för motsvarande ändamål hava vi icke kunnat förebriaga ur tillgängligt material. Emellertid må det framhållas, att de ifrågavarande kostnaderna i verkligheten komma att ställa sig vida högre än de här angivna. Ingen hänsyn har nämligen tagits till ränta och amortering å lån för skolbyggnader, kostnader för inredning och möblering m. m. Vidare gäller, att ersättningen till lärare för bostad och bränsle upptagits till alltför låga belopp. Det kan med ledning av i propositionen meddelade uppgifter beräknas, att sagda ersättning förutsatts utgöra för rektor (5 rum och kök samt bränsle) 1,400 kronor, för manlig lärare (4 rum och kök samt bränsle) 900 kronor och för kvinnlig lärare (3 rum och kök samt bränsle) 800 kronor. Då samtliga här ifrågavarande läroanstalter torde komma att bli förlagda till städer, flertalet till större städer, synes man på goda grunder kunna utgå ifrån, att de nämnda beloppen för att motsvara verkligheten måste väsentligt höjas. Härigenom komma givetvis kommunernas kostnader att avsevärt överstiga det belopp, som ovan erhållits genom konsekvent tillämpning av propositionens utgiftssiffror.

Såsom ovan erinrats, grunda sig de utförda beräkningarna på den förutsättningen, att samtliga privata flickskolor kommunaliseras. Även om denna förutsättning icke fullständigt förverkligas, komma givetvis statsutgifterna för flickornas undervisning att undergå en avsevärd relativ ökning. Ty de anförda siffrorna lägga i dagen, att *varje särskild skola* för staten lika väl som för kommunen *blir väsentligen dyrbarare än de nuvarande privata flickskolorna*. Belysande för den inträdande utgiftsstegringens omfattning är, att en kommunalisering av enbart flickskoleväsendet i Göteborg skulle draga en kostnad av grundanslaget nästan lika stor som hela det nuvarande reservationsanslaget till högre flickskolor. Detta faktum finnes ingenstädes i propositionen klart framlagt.

Sammanfattning av kritiken.

Den föregående framställningen har alltså ådagalagt, att Kungl. Maj:ts proposition på avgörande punkter befinner sig i strid med de grundlinjer, som av 1927 års riksdag uppdrogos för den kommunala flickskolans organisation. Den föreslagna skolans anknytningsförhållanden regleras sålunda på ett sätt, som gör skolformen otillgänglig för stora lärjungegrupper i städerna, liksom ock för landsbygdens ungdom. Undervisningens planläggning och anordning lämnar rum för tungt vägande anmärkningar av innebörd, att skolan icke kan skänka sina lärjungar erforderlig allmänbildning, på samma gång den på ett betänkligt sätt begränsar möjligheterna för meddelande av den på hemmet inriktade praktiska utbildning, som utgör den nuvarande flickskolans viktigaste säruppgift. Och genom isoleringen gentemot gymnasiet framtvings flickornas anlitande av realskolan i en omfattning, som måste ingiva de största betänkligheter, icke minst ur statsfinansiell synpunkt. Slutligen medför den föreslagna anknytningsprincipen i förening med den projekterade organisationen, att skolformen måste komma

att pålägga såväl stat som kommun så avsevärda kostnader, beträffande vilka dock Kungl. Maj:t underlåtit att framlägga erforderliga beräkningar, att det redan med hänsyn härtill synes oss uteslutet, att det föreliggande förslaget kan utgöra tillfredsställande grundval för ett riksdagsbeslut i ärendet.

Vi se oss under hänvisning till vad sålunda anförts nödsakade att påyrka avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Till denna vår ståndpunkt har jämväl bidragit, att, i enlighet med vad som anförts i 1927 års riksdags skrivelse nr 262, frågan om den kommunala flickskolans organisation och de statliga flickläroverkens fördelning mycket nära sammanhänger. Ehuru riksdagen hemställt om framläggande för 1928 års riksdag av en plan för inrättande av högre flickläroverk, har Kungl. Maj:t uraktlåtitt att effektuera riksdagens ifrågavarande begäran. Härigenom har riksdagen berövats möjligheterna att, såsom avsett var, pröva de nämnda frågorna i ett sammanhang. Efter vad vi från olika håll inhämtat, är detta läge ägnat att medföra betydande svårigheter för vissa av de samhällen, i vilka högre flickläroverk, enligt vad riksdagen uttalat, borde komma till stånd. Man anser sig flerstädes hava behov av ett högre flickläroverk, men önskar tillika i viss utsträckning bibehålla möjligheterna till erhållande av högre flickskolutbildning. Men därvid finner sig kommunen icke kunna påtaga sig utgifterna för tillhandahållande av lokaler för två olika läroanstalter för flickor. De förberedande övervägandena hava på dessa orter utmynnat däri, att undervisningsbehoven ändamålsenligast skulle tillgodoses genom ett högre flickläroverk, förbundet med en flickskolelinje. Det torde kunna förutsättas, att en dylik anordning av läroanstalten jämväl för statsverket framstår såsom den mest fördelaktiga. Men detta spörsmål låter sig på grund av Kungl. Maj:ts åtgöranden icke nu bedömas.

Det ligger i sakens natur, att genom ett avslag å propositionen nr 116 de möjligheter för ett samtidigt provande av här berörda närbesläktade organisatoriska angelägenheter, som 1927 års riksdag önskade bereda, skulle hållas öppna. Och vi ha jämväl i denna omständighet funnit ett starkt skäl föreligga för att riksdagen icke nu binder sig för en annan och väsentligen dyrbarare organisation än förslaget år avsågs.

Grundlinjer för den kommunala flickskolans organisation.

Inledningsvis hava vi låtit oss angeläget vara att noggrant fastställa innebörden av 1927 års riksdagsbeslut angående den kommunala flickskolans organisation. Jämväl i anslutning till den kritik, som vi funnit oss nödsakade att lämna av det föreliggande förslaget ur synpunkten av dess ytterst bristfälliga överensstämmelse med vad som sålunda fastställts, hava vi haft anledning att angiva vår ställning till skolans olika organisationsproblem. Med hänsyn till den fortsatta beredning av ärendet, som ett bifall till vårt framställda avslagsyrkande nödvändiggör, torde det få anses lämpligt, att vi sammanfattningsvis något utförligare framlägga vår syn på den föreliggande frågan.

I anslutning till vad som uttalades i de av oss framlagda motionerna vid 1927 års riksdag, hava vi genom att stödja tanken på den utbyggnad av den genomförda skolreformen, som den kommunala flickskolan skulle komma att utgöra, velat uppnå tre var för sig betydelsefulla förmåner. *Botten-skoleprincipen* skulle kunna vinna tillämpning även på detta undervisnings-

område. Vidare skulle *terminsavgifterna* komma att *bortfalla* eller i varje fall avsevärt begränsas. Och slutligen skulle *läroverksamheten* erhålla en *rättsligt tryggad ställning*.

Därest uppgiften så fattas — och att motiven för riksdagens ställningstagande sammanfallit med vad vi nyss angivit synes, såsom redan visats, icke lämna rum för något tvivel — torde någon tvekan angående de positiva reformlinjerna icke kunna föreligga.

Skolans bildningsmål bör icke avvika från vad som redan kan anses normaliserat genom den privata statsunderstödda högre flickskolan. Detta innebär en bildningsnivå i de teoretiska ämnena ungefärligen sammanfallande i det hela med realskolans, men med ett väsentligt starkare inslag av praktisk undervisning direkt inriktad på hemmet och kvinnans arbetsuppgifter därstädes. Skolan skall med andra ord å ena sidan skänka sina lärjungar det mått av allmän medborgerlig bildning, som ansetts erforderlig ur synpunkten av förvärvsarbetets krav, å andra sidan grundligt förbereda de unga för att fullgöra de särskilda plikter, som hemmet pålägger kvinnan.

Det är redan med hänsyn till denna skolans dubbla uppgift naturligt, att lärotiden utsträcker sig över den för realskolan fastslagna. I samma riktning talar det skälet, att man gärna önskat anordna flickskolan på ett sådant sätt, att studierna där kunna fullföljas under större lugn än realskolan ansetts möjliggöra. Härvid inställer sig jämväl kravet på frihet från särskild avgångsexamen, en förmån som givetvis måste förutsätta garantier för att kunskapsmålet verkligen väl inhämtats.

Då man med utgångspunkt från flickskolans här skisserade uppgift går att överväga dess organisatoriska förhållanden, torde till en början stå fast, att anknytningen till folkskolan måste anordnas till sjätte klassen. Till denna ståndpunkt når man vare sig man tager sikte på 1927 års riksdagsbeslut i denna punkt, eller om man till grund för bedömandet lägger den ordning, som avvägabragtes genom 1909 års beslut i fråga om privatläroverkens understödjande och som sedermera vid olika tillfällen konsekvent och med skärpa vidhållits vid prövningen av hithörande angelägenheter. Endast genom en dylik organisation vinnes syftet att öppna tillgång till här ifrågasvarande utbildning för barnen ur den stora massan svenska hem, i städerna likaväl som på landsbygden.

Därest den privata flickskolan anordnar sin förbindelse med folkskolan på det sätt, som 1909 års beslut förutsatt såsom möjligt, eller med anknytning till folkskolans sjätte klass, skulle skolan komma att omfatta 4- eller 5-årig lärokurs. Då emellertid några 7-åriga flickskolor icke längre existera, utan samtliga statsunderstödda skolor av denna grupp numera omfatta 8 klasser, synes det förstnämnda alternativet kunna lämnas ur räkningen. Vårt förslag till fjolårets riksdag upptog också krav på en 5-årig skola. Såsom vi redan uppvisat, torde ingen tvekan kunna råda därom, att med en lärokurs av denna längd de ovan angivna uppgifterna skola kunna väl tillgodoses. Kursen skulle komma att bli ett år längre än realskolans. Och genom den utsträckning av läsåret med 2 veckor, varmed årets proposition räknar, skulle i själva verket under hela skoltiden vinnas i det närmaste en termin i jämförelse med förhållandena i den nuvarande flickskolan. Vi anse oss också böra fasthålla vid att kompetensen bör bindas vid en dylik lärokurs. Skulle man emellertid inom vederbörande samhälle önska bereda flickorna tillfälle till ytterligare fördjupad utbildning på det teoretiska området och en grundligare förberedelse för det praktiska arbetet,

hava vi intet att erinra emot att, efter prövning i varje särskilt fall, anslag må kunna utgå till en sjätte fortsättningsklass med friare studiegång.

På samma sätt som vi anse oss äga grundad anledning kräva, att flickskolans ställning till folkskolan regleras så, att skolan blir en för *alla* barn tillgänglig läroanstalt, framstår det för oss synnerligen angeläget, att dess undervisningsplan så utformas, att förbindelse med gymnasiet upprätthålles. Först vid en sådan ordning kommer lärjungarnas val mellan flickskolan och realskolan att kunna försiggå fullt fritt och oberoende av störande bihänsyn. Och efter vår mening kan det i framtiden lika litet som hittills vara ägnat att medföra vanskligheter ur flickskolutbildningens synpunkter att bereda övergång från skolans fjärde klass till det fyraåriga gymnasiet första ring och från femte klassen till det treåriga gymnasiet första ring. Den sistnämnda fordran är en naturlig följd av det allmänna bildningsmål skolan skulle hava att fullfölja, den förstnämnda förutsätter allenast, att under fyra skolår i flickskolan inhämtas *minst* lika omfattande kunskaper som under tre år i realskolan. Däremot måste vi, under hänvisning till det förut anförda, avböja de lösligt motiverade uppslagen om linjedifferentiering i nu förevarande skolform.

I fråga om skolans ekonomiska förhållanden hava vi i fjolårets motion uttalat, att desamma i all huvudsak kunna regleras genom bestämmelser av samma innebörd och läggning, som utformats för den kommunala mellanskolan. Vi sakna anledning att i det hela modifiera denna ståndpunkt. Dock synes i ett avseende en avvikelse förtjäna övervägas, i syfte att uppnå en begränsning av det allmännas kostnader. Det synes oss riktigt, att kraven på antalet lärjungar i varje klassavdelning något skärpas, utöver vad som gäller för mellanskolan. I sådant avseende skulle vi vilja förorda, att genomsnittssiffran fastställes till 16 i varje klassavdelning, eller räknat för den femklassiga skolan i dess helhet till 80.

I syfte att i möjligaste mån begränsa utgifterna för denna del av undervisningsväsendet anse vi oss vidare böra framhålla, att upprättandet av kommunal flickskola å en ort städe måste förbindas med en motsvarande begränsning i de statsunderstödda flickskolornas antal inom vederbörande stad. Iakttages icke detta, löpa uppenbarligen det allmännas utgifter för här förevarande undervisningsändamål risk att över hövan växa.

Genom den organisation, som vi i överensstämmelse med 1927 års riksdagsbeslut önska giva den kommunala flickskolan, genom lärokursens förkortning till fem i stället för sju årsklasser, genom kravet på högre lärjungantal för klass och en indragning av statsunderstödet till redan existerande skolor med enahanda bildningsuppgift, skulle givetvis kostnaderna för en reform enligt de här uppdragna linjerna, vilka såsom redan nämnts innebära ett konsekvent fasthållande av fjolårets ståndpunkt, kunna väsentligen reduceras.

I detta avseende hava vi i syfte att lämna konkreta hållpunkter för bedömandet i särskild bilaga framlagt en detaljerad utgifts- och inkomststat motsvarande den, som återfinnes i bil. till propositionen, beräknad enligt enahanda allmänna grunder men med iakttagande av de korrigeringar i fråga om antalet manliga lärare samt ålderstillägg, vilka vi i det föregående framhållit såsom nödvändiga. Jämföres den ifrågavarande staten med den, som meddelades å sid. 114 och 115 av propositionen (Bil. 5), finner man, att statens kostnader för varje skola nedbragts från 30,150 kronor till 21,225

kronor, en nog så avsevärd reduktion i betraktande av att utgifterna för löneförbättring och dyrtidstillägg minskas i samma proportion.

För att närmare belysa den betydelsefulla kostnadsfrågan hava vi vidare verkställt en beräkning av statens maximikostnader för en organisation med kommunala flickskolor, där de privata flickskolorna förutsättas fullständigt kommunaliserade. Beräkningen är gjord enligt enahanda grunder, som tillämpats vid den förut meddelade översiktstabellen rörande regeringsförslagets sannolika kostnader (sid. 22), vadan alla siffror äro fullt jämförliga. Antalet manliga lärare har sålunda antagits vara 1 mindre än antalet kvinnliga, om hela antalet är udda, eljest 2 mindre. I medeltal har räknats med 2 ålderstillägg för varje lärare. Vid halva antalet skolor förutsättes rektor vara man. Ersättning för bostad och bränsle har däremot upptagits med samma belopp som skett i propositionen, men den beräknade siffran måste ligga rätt avsevärt i underkant.

Den ifrågasvarande beräkningen har givit följande resultat.

Kostnader för en organisation med 5-klassiga kommunala flickskolor,

om de privata flickskolorna allmänt ombildas. Beräkningarna hänföra sig till höstterminen 1927.

	Stockholm	Göteborg	11 till ped- läggande förutsatta skolor	Övriga flickskolor utöver Hindås	Summa
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
Förslagsanslag till kommunala flickskolor . . .	588,900	281,425	234,975	1,340,900	2,446,200
Förslagsanslag till tillfällig löneförbättring . . .	105,558	50,584	43,296	241,730	441,168
Dyrtidstillägg av statsmedel	261,825	125,218	109,266	602,248	1,098,557
<hr/>					
<i>Statens</i> samtliga kostnader utom pensionering . . .	956,283	457,227	387,537	2,184,878	3,985,925
Kommunalbidrag	346,010	165,285	204,175	873,610	1,589,080

Vad som förut sagts angående giltigheten av en dylik beräkning äger givetvis sin tillämpning jämväl å den här meddelade, så tillvida som totalantalet skolor icke kan med säkerhet bedömas. Men i ett avseende måste åt kostnadsberäkningen tillerkännas absolut giltighet och det är såsom utgångspunkt för en jämförande uppskattning av de sannolika kostnaderna enligt Kungl. Maj:ts och vårt här framlagda förslag.

En jämförelse mellan slutsiffrorna för statens kostnader vid de olika alternativen ger följande resultat:

Kungl. Maj:ts förslag	kronor 5,721,626
vårt förslag	» 3,985,925
	<hr/>
	Skillnad kronor 1,735,701

Redan i och för sig är denna skillnad, uppgående till över 1,700,000 kronor avsevärd nog. Ihågkommas måste vidare, att de restriktiva bestäm-

melser, vi ovan ansett oss böra förorda, äro ägnade att ytterligare öka kostnadsskillnaden mellan Kungl. Maj:ts och vårt förslag.

Vid ovan meddelade beräkningar har emellertid hänsyn icke tagits till den valfria ettåriga fortsättningskurs, som efter vår mening skulle kunna förekomma efter prövning i varje särskilt fall. Kostnaderna för en dylik kurs kunna med statsbidrag efter enahanda grunder, som gälla i fråga om skolan i övrigt, beräknas uppgå till omkring 6,000 kronor inklusive löneförbättring och dyrtidstillägg. I vilken utsträckning här berörda medgivande kan väntas utnyttjat låter sig givetvis icke bedöma.

Vad *kommunernas* kostnader angår, utvisar sammanställningen likaledes en väsentlig reduktion. Siffrorna ställa sig på följande sätt:

Kungl. Maj:ts förslag	kronor 1,814,313
vårt förslag	» 1,589,080
	<hr/>
Skillnad kronor	225,233

Härvid gäller emellertid att den verkliga kostnadsdifferensen blir vida större än vad denna siffra omedelbart giver vid handen. Skolbyggnaderna, vilka ligga helt utom kalkylen, ställa enligt vårt förslag mindre anspråk i fråga om såväl klassrum som specialrum; lärarantalet är lägre, varigenom de verkliga utgifterna för bostad och bränsle måste ställa sig åtskilligt gynnsammare enligt vårt förslag.

Den senast lämnade utredningen har klart ådagalagt, vilka betänkliga ekonomiska konsekvenser ett beslut i enlighet med det föreliggande regeringsförslaget äro ägnade att medföra för staten alldeles särskilt, men jämväl för kommunerna. Efter vår mening har riksdagen redan i detta förhållande ett tungt vägande skäl för att icke nu biträda Kungl. Maj:ts proposition.»

En ifrågakarande motioner bifogad bilaga är av följande lydelse:

Utgifts- och inkomststat för 5-årig kommunal flickskola.

Utgifter.

Lärlöner:

4 kvinnliga ämneslärare à 2,800: —	kronor 11,200: —	
2 manliga » à 3,300: —	» 6,600: —	
Ålderstillägg 8 à 300: — + 4 à 400: —	» 4,000: —	
Särskilt arvode åt rektor (kvinnlig)	» 1,200: —	
Ersättningar för bostad och bränsle	» 5,600: —	
Timlärare:		
teckning (10 t.), musik (5 t.), gymnastik (12 t.)		
à 85: —	» 2,295: —	
slöjd, 10 t. à 75: —	» 750: —	
hushållsgöromål, 9 t. à 80: —	» 720: —	32,365: —

Övriga utgifter:

Skolläkare	kronor 250: —
Bibliotekarie	» 250: —
Vaktmästare	» 1,800: —
Inventarier, undervisnings- och förbrukningsmaterie	» 1,000: —

Bibliotek	kronor	300: —	
Skolans andel i pensionsavgifter till lärare	»	1,160: —	
Ränta å förskott å statsbidrag	»	175: —	
Underhåll å byggnader	»	800: —	
Renhållning, lyse och bränsle	»	3,250: —	
Övriga utgifter	»	1,000: —	9,985: —
			<u>Kronor 42,350: —</u>

Inkomster.

Statsbidrag:

Grundanslag	kronor	14,000: —	
För manlig lärare	»	1,000: —	
Arvode åt rektor	»	800: —	
Ålderstillägg	»	4,000: —	
Undervisning i hushållsgöromål och slöjd 19 t. å 75: —	»	1,425: —	21,225: —
Kommunalt anslag och terminsavgifter	kronor	21,125: —	
			<u>Kronor 42,350: —</u>

Anm. Tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg ingå icke i staten.

Frågan om — — — — — föreliggande framställningen.

Utskottets
yttrande.

Departementschefen yttrar sig till en början om den kommunala flickskolans mål och angiver som sin uppfattning, att detta bör sammanfalla med det allmänna bildningsmål, som i vårt land hittills företräts av de högre flickskolorna.

Såsom ovan erinrats, framhöll riksdagen 1927, att vid sidan av de studiemål, som realskolexamen och studentexamen representerade, säkerligen komme för flickornas vidkommande att även för framtiden fortbestå de mera allmänna bildningsmål, som i vårt land av ålder företräts av de högre flickskolorna. Detta uttalande, på vilket det föreliggande förslaget i nu förevarande avseende bygger, torde emellertid enligt utskottets mening böra betraktas mot bakgrunden av den privata högre flickskolans nuvarande organisation och mål, sådana dessa under skolväsendets utveckling under de senaste årtiondena gestaltat sig. Den högre flickskolans allmänna bildningsmål ansluter sig praktiskt taget — om man bortser från vissa mindre skiljaktigheter i avseende å högre eller lägre krav i insikter i vissa ämnesgrupper — till det mål, som representeras av realskolexamen. Därjämte uppehåller den högre flickskolan i de högre klasserna en viss kontakt med gymnasialstadiet genom att förmedla vissa studieanordningar underlätta övergången från flickskolan till gymnasiet. Samtidigt med dessa teoretiska studiemål har den privata högre flickskolan därjämte en praktisk inriktning på utbildning för hem-

mets särskilda behov. Den organisation, som för närvarande kännetecknar den högre flickskolan, är betingad av förhållandenas egen utveckling; likställigheten, som det moderna samhället numera i flertalet hänseenden giver åt män och kvinnor, har skapat en strävan hos den kvinnliga ungdomen att genom sin studiegång under skoltiden vinna en kompetens, som innebär utgångspunkt antingen direkt eller genom vidare utbildning till vinnande av egna försörjningsmöjligheter. Den mot realskolans bildningsresultat närmast svarande s. k. normalskolekompetensen, möjligheten till övergång till gymnasiet och samtidigt härmed den praktiska inriktningen för hemmets behov äro konstitutiva drag i den nuvarande flickskoleorganisationen, vilka innebära värdefulla tillgångar och ej utan tvingande skäl böra övergivas, då fråga är om eu ny, av det allmänna mera direkt understödd organisation av flickskoleväsendet.

Kungl. Maj:ts förslag uppställer för den kommunala flickskolan ett bildningsmål, som visserligen enligt departementschefens uttalande skulle sammanfalla med den högre flickskolans, men som i verkligheten på grund av den kommunala flickskolans föreslagna organisation skulle leda till något helt annat. Förslaget söker realisera den ifrågasatta skolformens mål på ett sätt, som skulle föra eleverna på sidan om ungdomens vanliga studievägar och som skulle — fränsett härav betingade olägenheter av skilda slag för eleverna — äventyra skolformens existens eller i allt fall bidra till dess isolering och måhända successiva förtvining i vår skolorganisation. Då utskottet följaktligen icke kan annat än anse Kungl. Maj:ts förslag kännetecknas av felaktig och verklighetsfrämmande grundsyn på det föreliggande problemet, särskilt om det betraktas från synpunkten av den nutida utvecklingens krav, har utskottet ej kunnat ansluta sig till departementschefens uppfattning rörande den föreslagna skolformens bildningsmål, sådant det vid ett genomförande av förslaget skulle komma att gestalta sig.

I fråga om den kommunala flickskolans anknytning till folkskolan uttalar sig departementschefen för ett system med dubbla anknytningsmöjligheter på sådant sätt, att skolan skulle anknyta icke blott till folkskolans högsta klass utan även till dess fjärde. I den mån skolan byggde på fyraårig grundskola, skulle lärokursen bliva sjuårig, och i den mån den vilade på avslutad folkskola, skulle den bliva sexårig.

Då departementschefen till stöd för sitt förslag åberopar en till förmån för detta förslag utfallande tolkning av innebörden av 1927 års riksdagsbeslut, vill utskottet till en början med styrka hävda den uppfattningen, att den kommunala flickskolans anknytning till allenast folkskolans sjätte klass utgjorde en av huvudpunkterna i 1927 års principbeslut. Det grundläggande momentet i nämnda riksdagsbeslut, i vad avser anknytningen, var, att dåvarande läroverk med *en* linje, d. v. s. utan paral-

lellavdelningar, och nybildade läroverk eller läroanstalter skulle bygga på folkskolans sjätte klass, men att, där inom ett förutvarande läroverk parallellavdelningar komma att förefinnas, någon av dessa skulle anknyta till genomgången fjärde klass i folkskolan. Denna grundåskådning har nu i Kungl. Maj:ts föreligande förslag blivit i väsentlig grad åsidosatt, och utskottet har icke kunnat finna några som helst bärande skäl vara förebrogta för en uppfattning, som helt avviker från den principiella innebörden i 1927 års riksdags beslut i nu förevarande avseende.

Vid granskningen av det sätt, varpå anknytningen mellan den kommunala flickskolan och folkskolan enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle regleras, bör enligt utskottets mening uppmärksammas, att den sjuåriga flickskolan, byggd på folkskolans fjärde klass, skulle utgöra huvudtypen, i det att anknytning under alla omständigheter vid en s. k. förenad lärokurs skulle anordnas till fjärde klassen, och att om skolområde önskade vid sidan av den sjuåriga lärokursen anordna en fristående, på sjätte folkskoleklassen byggd lärokurs, detta skulle göras beroende på Kungl. Maj:ts beslut i varje särskilt fall. Enligt utskottets mening innebär förslaget härutinnan en betydelsefull avvikelse från den grundsats, på vilken 1927 års beslut angående omorganisationen av de allmänna läroverken byggde.

Även i ett annat hänseende innebär Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag beträffande anknytningen en principiellt betydelsefull avvikelse ej endast från 1927 års riksdags beslut utan även från en åskådning, som tidigare gjorts gällande. Redan år 1909, då anslagsförhållandena för den högre flickskolan reglerades, fastslogs den principen, att statsunderstödet skulle beräknas efter antalet årsklasser över folkskolan, vilket innebar, att man då utgick från den även sedermera beträffande dessa skolor hävdade grundsatsen, att staten icke hade anledning att direkt understödja klasser, i den mån dessa voro parallella med folkskolans högre stadium. Denna uppfattning har sedermera av riksdagen konsekvent vidhållits, och från samma principiella grundsyn utgår jämväl riksdagens beslut angående tjänstgöringsskyldigheten för privatläroverkens lärarinnor i dessa läroverks förberedande klasser. Nu berörda principiella uppfattning, som även var i väsentlig grad grundläggande för 1927 års beslut angående den nya läroverksorganisationen, har departementschefen ansett sig böra frångå beträffande de nu föreslagna kommunala flickskolorna. Utskottet har icke kunnat finna några skäl vara anförda för en dylik ändrad uppfattning, och än mindre kan utskottet med sitt förord biträda en åskådning, som helt strider mot de grunder, på vilka riksdagen hittills byggt, då det gällt att med allmänna medel stödja det enskilda eller kommunala skolväsendet över folkskolans stadium. Utskottet måste tvärtom på grund av vad sålunda anförts bestämt avstyrka Kungl. Maj:ts förslag i nu förevarande del.

Kungl. Maj:ts förslag innebär vidare, att inom de två högsta klasserna av sjuårig flickskola samt inom den högsta klassen av sexårig flickskola undervisningen skulle kunna anordnas antingen på både en teoretisk och en praktisk utbildningslinje eller på endera av dessa linjer. Beträffande den föreslagna linjedifferentieringen har under ärendets förberedande behandling en viss tvekan kommit till uttryck från de i ämnet hörda myndigheternas sida; utskottet delar till fullo denna tvekan. De ungas praktiska utbildning är ett alltför viktigt och för det allmänna betydelsefullt problem för att, i vad avser flickornas utbildning, kunna anses löst på det konturlösa och verklighetsfrämmande sätt, som präglar det nu föreliggande förslaget. Det är vidare ett problem ej endast av en fundamental betydelse för ungdomens utbildning i det moderna samhället utan även av en invecklad och synnerligen svårlöst beskaffenhet. Med aktgivande härå begärde också 1927 års riksdag en särskild utredning i denna fråga, och utskottet kan icke finna anledning förefinnas att, innan resultatet av en dylik utredning föreligger, inom en viss skolform införa en anordning, som kan äventyra för den kvinnliga ungdomens vidkommande en ändamålsenlig och praktisk lösning av frågan.

I anslutning till den uppfattning rörande den kommunala flickskolans allmänna bildningsmål, som utskottet ovan gjort gällande, håller utskottet före, att inriktningen på praktiska ämnen inom denna skolform bör, såsom skett i den högre flickskolan, koncentreras huvudsakligen på ämnena kvinnlig slöjd och hushållsgöromål, vilka ämnen måhända torde böra erhålla en något starkare ställning än den, som den högre flickskolan nu bereder dem.

I avseende å arbetets yttre och inre anordning inom den föreslagna kommunala flickskolan har departementschefen upptagit vissa av de av 1927 års riksdag för arbetet å gymnasiet framlagda grundlinjerna. Även gentemot det sätt, på vilket departementschefen velat tillämpa ifrågavarande anordning, synas berättigade invändningar kunna framställas. Särskilt vill det förefalla utskottet, som om den ifrågasatta ämnesdifferentieringen på flickskolans undervisningsstadium skulle leda till mindre önskvärda konsekvenser med avseende på den uppnådda kunskapsnivåns enhetlighet. Vidare är att märka, att medan strävandena till gymnasiets reformering inriktats på att begränsa de samtidigt lästa ämnenas antal, har departementschefen uttalat sig för en utökning av antalet ämnen i flickskolans högsta klasser. Denna departementschefens uppfattning kan utskottet så mycket mindre biträda, som utskottet beträffande vissa av de till införande ifrågasatta nya läroämnena måste hysa starka betänkligheter ur synpunkten av det flickskolans förelagda bildningsmålet. På nu anförda grunder måste utskottet även i denna punkt ställa sig avvisande

mot förslaget såsom innebärande en enligt utskottets mening mindre lycklig lösning av flickskolans allmänna undervisningsproblem.

I överensstämmelse med den uppfattning, som departementschefen gjort gällande i avseende å den kommunala flickskolans allmänna bildningsmål, står också det uttalande han gjort beträffande den nya skolformens anknytning till gymnasiet. Departementschefen, som anser individuella övergångsanordningar kunna komma i fråga, avvisar emellertid tanken på generella anordningar för anknytning mellan flickskolan och gymnasiet.

Under ärendets förberedande behandling har förslaget om flickskolans isolering från gymnasiet mötts av en enligt utskottets mening berättigad kritik; utskottet vill hänvisa till de utlåtanden som i detta avseende avgivits av skolöverstyrelsen och svenska stadsförbundet.

Skolöverstyrelsen framhåller, bland annat:

Även om överstyrelsen ville till fullo instämma med de sakkunniga däri, att flickskolan givé'vis i första hand borde organiseras för sitt huvudsyfte, syntes det överstyrelsen vara av stor vikt, att skolan ej komme att stå isolerad i förhållande till andra läroanstalter, och av särskild betydelse för skolans egen utveckling, att möjligheten till ordnad övergång, utan att skolans egentliga uppgift åsidosattes, bereddes från densamma till gymnasiet genom en ändamålsenlig inriktning av kursplanerna. För litet hänsynstagande i detta avseende komme otvivelaktigt att verka återhållande på skolans rekrytering, därigenom att de flickor, vilka önskade hålla gymnasievägen öppen, såge sig nödsakade att avstå från de fördelar, flickskolan kunde erbjuda i jämförelse med realskolan.

Vid sådant förhållande syntes det överstyrelsen nödvändigt att upprätthålla den grundsatsen, att undervisningen i flickskolan erhöle en sådan läggning, att från skolans fjärde klass inträde utan komplettering kunde vinnas i det fyraåriga gymnasiets första ring. Med hänsyn till läroverksorganisationens, och icke minst de statliga flickläroverkens, av 1927 års riksdag fastställda organisation syntes det vidare vara av nöden, att undervisningsplanen för femte klassen i den kommunala flickskolans teoretiska linje utformades med hänsynstagande till att enahanda övergångsmöjligheter öppnades jämväl från nämnda klass till det treåriga gymnasiets första ring. Sådana möjligheter kunde uppnås genom lämpligt utnyttjande av tillvalsrätten i förening med en ändamålsenlig inriktning av de skilda ämnenas lärokurser och syntes sålunda ej lägga hinder i vägen för de anordningar i fråga om ämnesdifferentiering och arbetets bedrivande, som överstyrelsen samtidigt förordade.

Styrelsen för svenska stadsförbundet har i denna fråga anfört följande:

De möjligheter, som enligt de sakkunnigas förmenande genom tillgängliga skolformer öppnats för den kvinnliga ungdomen att nå fram till realexamen eller studentexamen, bleve, säger styrelsen, mycket olika på olika håll, och det syntes önskvärt, att föräldrarna bereddes tillfälle att, när de så önskade, låta barnen taga de nämnda examina utan att därvid av en kanske teoretiskt riktig organisationsform tvingas att underkasta

sig eljest opakallade utgifter. Om i ett visst fall studentexamen kunde uppnås genom undervisning några år i en kommunal flickskola i den egna staden och sedan övergång till gymnasium i en annan stad, vore det självfallet av stor ekonomisk betydelse för vederbörande föräldrar, om dessa genom sättet för flickskolans anordnande tvingades att från början sätta barnen i grannstadens skolor. För föräldrar, som av antipati för samskolidén eller därför att de önskade en något lugnare arbetstakt för flickorna under pubertetsåldern, så långt görligt ville anlita den kommunala flickskolan för barn, som avsåges skola taga studentexamen, vore det heller icke tillräckligt, att väg till studentexamen genom annan skolform finnes att tillgå. Med den skarpa gräns, de sakkunniga uppdragit mellan vägen till real- eller studentexamen å ena sidan och kommunala flickskolan å den andra, bleve följden antingen att valet finge ske på ett tidigare stadium än önskvärt vore eller att föräldrarna undveke kommunala flickskolan för att under alla förhållanden hålla möjligheterna öppna till en examen, som dock gäve åtminstone viss formell kompetens. Om det kunde befaras att den bristande kontakten med andra skolformer gjorde den föreslagna kommunala flickskolan mindre begärlig, måste man självfallet på kommunalt håll ställa sig avvisande mot tanken att begära inrättandet av dylika skolor.

Utskottet har här ovan uttalat sin från departementschefen avvikande uppfattning rörande det allmänna bildningsmål, den kommunala flickskolan skulle företräda. Den åskådning utskottet där gjort gällande sammanhänger nära med den mening utskottet hyser i fråga om flickskolans anknytning till gymnasiet. Det torde framgå av vad förut anförts, och utskottet vill här yttermera betona, hurusom Kungl. Maj:ts förslag i denna del enligt utskottets mening ej beaktat de krav, som samhällsutvecklingen numera ställer på den kvinnliga ungdomens utbildningsgång. Den kommunala flickskolan är avsedd som en skolform, vilken genom en jämnare och för flickorna mera lämpad studieläggning skulle vara avpassad för den kvinnliga ungdomens behov och föra till samma allmänna mål som den högre flickskolan. Men härav bör icke följa, att den kommunala flickskolan skall vara en så att säga avslutande skoltyp; då eleverna befinna sig i de högsta klasserna, böra de eller deras målsmän få avgöra, huruvida den genomgångna flickskolan givit en tillfyllestgörande utbildning eller huruvida de anse denna utbildning böra ytterligare påbyggas för att genom gymnasiet föra till studentexamen. En möjlighet till övergång från flickskolan till gymnasiet är ett fullt legitimt krav, som det allmänna har så mycket större skäl att uppställa vid flickornas utbildning, som staten numera åt kvinnorna i flertalet avseenden berett full likställighet med männen. Erfarenheten från de privata högre flickskolorna, vilka i avsevärd utsträckning underlätta möjligheterna för övergång från flickskolan till gymnasiet, peka tydligt i den riktningen, att dessa möjligheter i allt större omfattning utnyttjas, en omständighet, som oförtydligt anger åt vad håll utvecklingen går.

Vidtagande av åtgärder, varigenom flickskolan skulle i förevarande

hänseende isoleras eller i allt fall de generella möjligheterna till övergång till gymnasiet försvåras, anser utskottet vara en anordning, som ej endast stode i bristande överensstämmelse med utvecklingens krav utan även vore ägnad att äventyra den ifrågasatta skolformens bestånd. Även i detta hänseende anser sig utskottet alltså böra avstyrka det föreliggande förslaget.

Med den allmänna ståndpunkt, som utskottet sålunda ansett sig böra intaga till de mera principiella delarna av Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag, följer, att utskottet icke ansett sig böra ingå på någon prövning av förslagets övriga detaljer, såsom frågor om den ifrågasatta skolformens ledning och arbetskrafter, lärarpersonalens avlöningsförhållanden och statsbidragsbestämmelser, ej heller av de olika motionsvis väckta förslag, som i dessa avseenden framkommit.

Endast i ytterligare en punkt anser sig utskottet böra göra ett uttalande, nämligen i frågan om kostnadsberäkningen.

I detta avseende har utskottet särskilt uppmärksammat den brist, som kännetecknar det föreliggande förslaget därutinnan, att detsamma icke är åtföljt av sådana beräkningar, vilka kunna giva en om också approximativ värdesättning av statens framtida kostnader för den nya skolformen.

Kungl. Maj:ts förslag upptager för de kommunala flickskolorna för nästkommande budgetår ett förslagsanslag av 50,000 kronor. Utskottet anser sig böra erinra därom, att då vid 1909 års riksdag förslag om de kommunala mellanskolorna framlades, det då föreliggande förslaget upptog för denna skolform ett förslagsanslag av 10,000 kronor; nu äro för samma ändamål å budgeten uppförda anslag, vilka, oberäknat dyrtidstillägg, överskrida 2 millioner kronor.

I ovanberörda motioner I: 288 och II: 461 hava kostnaderna för den ifrågasatta skolformens fullständiga genomförande, frånsett tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg, beräknat till 3,573,400 kronor. Utskottet har vidare uppmärksammat den kritik, som i fråga — — — (= utskottets utlåtande, sid. 44—46) — — — delvis 6:te årsklass».

Då såvitt utskottet kunnat finna, det av skolöverstyrelsen i ämnet avgivna utlåtandet ej giver någon vägledning för bedömande av kostnadsfrågan, har utskottet låtit genom en av de för ändamålet inom utskottet tillkallade experterna verkställa en ytterligare beräkning av de ekonomiska förhållandena för statsverket. Till denna ytterligare beräkning, vilken såsom bilaga åtföljer utskottets utlåtande (Bil. Alt. II), tillåter sig nu utskottet hänvisa.

Av den utredning, som sålunda åvägabragts, torde oförtydbart framgå, å ena sidan att med hänsyn till de obekanta faktorer, som i förevarande avseende äro för handen, en viss osäkerhet måste göra sig gällande, då

fråga är om uppnående av en mera exakt kostnadskalkyl, men å andra sidan, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle för flickskoleväsendet innebära, i förhållande till vad i ovanberörda motioner gjorts gällande, en avsevärd merkostnad för statsverket. Även för kommunerna skulle ett bifall till den i motionen hävdade uppfattningen ställa sig väsentligen billigare.

När följaktligen det av Kungl. Maj:t nu framlagda förslaget beträffande kommunala flickskolor innebär i principiella delar ett avståndstagande från den uppfattning, som i avseende å det allmänna skolväsendets organisation hävdades av 1927 års riksdag, och då dessutom detta förslag i fråga om kostnader för såväl stat som kommun skulle ställa sig dyrare än vad ett fullföljande av 1927 års principiella uppfattning av skolfrågan innebar, anser sig utskottet böra avstyrka det föreliggande förslaget. Samtidigt härmed vill emellertid utskottet betona önskvärdheten av att en ny utredning rörande de kommunala flickskolorna må komma till stånd, vilken utredning skall äga att taga i beaktande såväl den principiella åskådning, som beträffande dessa skolor gjordes gällande av 1927 års riksdag, som ock de synpunkter, som framkommit i de av utskottet återgivna motionerna.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må, med bifall till herr Möllers m. fl. och herr Hanssons i Stockholm m. fl. ovanberörda motioner (I: 288 och II: 461), avslå såväl Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition som övriga i ämnet väckta motioner.»

2) beträffande *elevantalet* i kommunal flickskola

av herr *Kristensson* i Göteborg, vilken ansett, att även med utskottets ståndpunkt i huvudfrågan utskottet bort tillstyrka det yrkande, som innefattas i mom. 3 av herr *Pålssons* motion I: 289.

av herrar *Widell*, *Bergqvist*, *Carlsson* i Gävle, *Hallin*, *Johansson* i Fredrikslund, *Bengtsson* i Norup, *Persson* i Fritorp, *Lindskog*, *Järte* och *Anderson* i Storegården, vilka ansett, att utskottets yttrande under avdelningen B. Ekonomiska förhållanden 3. Statsbidrag a. Statsbidrag till fullständigt organiserad skola (sid. 40 i utskottets utlåtande) bort hava följande lydelse:

»De föreslagna — — — — härutinnan ifrågasatt.

Vad angår det i ovanberörda motion framförda yrkandet om villkor om minst 15 lärjungar i varje klass för erhållande av statsunderstöd, finner utskottet sig sakna anledning att i denna punkt avvika från den i detta avseende för kommunala mellanskolan gällande principen och avstyrker

förty motionen i berörda del. I fråga om det i samma motion väckta förslaget — — — — för statsbidrags utgående.»

ävensom att utskottet bort i anslutning härtill hemställa,

I. att riksdagen må

A — — — —

a) — — — —

5. Kommunal flickskola skall — — minst 70 lärjungar.

— — — — —

d) — — I. — —

— — — — —

II.

Till skolområde — — under villkor:

a) att skolan i medeltal har minst 10 lärjungar i varje årsklass.

— — — — —

II. — — — —

III. — — — —

3) beträffande *avlöningsbelopp för vissa lärare* vid kommunal flickskola av herrar *Widell, Bergqvist, Hallin, Johansson* i Fredrikslund, *Bengtsson* i Norup, *Lindskog, Järte* och *Anderson* i Storegården, vilka ansett, att utskottets yttrande under avdelningen B. Ekonomiska förhållanden, 2. Avlöning, avlöningsbelopp (sid. 35 i utskottets utlåtande) bort hava följande lydelse:

»I fråga om avlöningarna för lärare vid kommunala flickskolor har utskottet intet att erinra mot vad Kungl. Maj:t härutinnan föreslagit».

ävensom att utskottet bort i anslutning härtill hemställa,

I. att riksdagen må

A — — — —

a) — — — —

b) — — — —

1 — — — —

rektor särskilt arvode av 1,200 kronor;

biträdande föreståndarinna särskilt arvode av 300 kronor;

— — — — —

vikarierande rektor särskilt arvode av 600 kronor;
vikarie för biträdande föreståndarinna särskilt arvode av 300 kronor;

— — — — —

II. — — — —

III. — — — —

Bil. till den av herr Olof Olsson
m. fl. avgivna reservationen.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 116 såväl som i motionerna I: 288 och II: 461 har man för kostnadsberäkningar tänkt sig stater uppgjorda för varje särskild skola. Då totala kostnaderna äro jämförelsevis lätta att beräkna och statsbidraget framgår av vissa stadganden, erhållas kommunens kostnader jämte terminsavgifter som det belopp, som fordras utöver statsbidraget för utgifternas täckande. Fixerar man dessutom terminsavgifterna på sätt som skett i propositionen, blir kommunalbidraget exakt bestämt.

Vid den kostnadsberäkning, som utförts av undervisningsrådet Wallin och undertecknad, uppgjordes icke stater för varje skola utan kommunbidraget uppskattades i förhållande till antalet klassavdelningar.

För att vinna en något så när riktig uppfattning av kommunens kostnader har jag därför gjort upp en stat för varje särskild skola på sätt som framgår av bilagorna 2 och 3¹⁾, av vilka den förra omfattar 7-åriga den senare 5-åriga skolor. Därjämte har jag tillåtit mig räkna med ett något mindre antal extra ordinarie lärare och en motsvarande ökning i de ordinarie lärarnas antal. Antalet extra ordinarie lärare har i alla händelser förutsatts vara avsevärt stort.

En annan avvikelse, som jag vidtagit består däri, att jag å den 7-åriga skolan räknat med ett visst antal praktiska linjer. Det förefaller, som om Kungl. Maj:t fäst en särskild vikt vid ifrågavarande studieriktning, och det synes erbjuda synnerligt stora svårigheter att ens tillnärmelsevis uppskatta kostnaden för dylika linjer. Att döma av överskriften till bilaga 4, sid. 113 av statsrådsprotokollet synes man ha tänkt sig, att en skola med fristående 7- och 6-åriga lärarekurser samt med teoretisk och praktisk linje skulle omfattar 13 klassavdelningar. Det förutsatta lärjungeantalet 250 skulle, såsom framgår av bilaga 1¹⁾ till denna skrivelse, under vanliga förhållanden endast erfordra 11 klassavdelningar. Man synes alltså ha räknat med en uppdelning av klassen även då lärjungeantalet icke överskrider 30, när det är fråga om uppdelning i praktisk och teoretisk linje. På grund härav har jag, såsom bilaga 2 kol. 4¹⁾ utvisar, antagit, att skilda linjer skulle förekomma, så snart antalet klassavdelningar går upp till 11 och i ett fall (Kristianstad), då det endast uppgår till 10.

*Den 7-åriga
kommunala
flickskolan.*

Av den sist anförda bilagans kol. 4 framgår, att jag räknat

med skild teoretisk och praktisk linje vid 36 skolor

» enbart teoretisk linje vid 44 skolor.

Beräkningarna hava gjorts under enahanda förutsättningar som i Kungl. Maj:ts proposition nr 116 till innevarande års riksdag angående statsbidrag till kommunala flickskolor m. m., sid. 113 ff. Det torde böra påpekas, att *kommunernas kostnader i verkligheten ställa sig vida högre än de beräknade*, enär ingen hänsyn tagits till ränta och amortering å lån för skolbyggnader m. m. Vidare förefaller det, som om ersättning till lärare för bostad och bränsle, nämligen 1,400 kronor för rektor, 900 kronor för manlig och 800 kronor för kvinnlig ämneslärare, vore väl knappt tilltagen, åtminstone i Stockholm, Göteborg och större städer.

¹⁾ Bil. 1—3 hava här uteslutits.

Vad statens kostnader beträffar, torde böra uppmärksammas, att det räknats, som om i medeltal endast 1 ½ ålderstillägg tillkomme varje ordinarie lärare. Dyrtdistillägget har antagits utgöra 35 procent av dyrtdisunderlaget, i överensstämmelse med förhållandena under innevarande års första och andra kvartal.

Lärjungeantalet i klasserna 2—8 utgjorde vid flickskolor

i Stockholm	4,393
» Göteborg	2,236
» 11 till indragning ifrågasatta flickskolor	1,336
» alla övriga utom Hindås	9,909
	17,874

Lärarpersonalen har beräknats till följande antal lärare med full tjänstgöring.

	Ordinarie		Extra ordinarie		Summa ämneslärare
	Manliga	Kvinnliga	Manliga	Kvinnliga	
Stockholm	39	136	12	35	222
Göteborg	21	65	5	16	107
11 till indragning ifrågasatta skolor	22	55	—	11	88
Alla övriga utom Hindås	99	293	23	85	500
Summa	181	549	40	147	917

Antalet klassavdelningar.

	I klasserna 2—8 i flickskolorna	I kommunala flickskolor
Stockholm	204	204
Göteborg	94	97
11 till indragning ifrågasatta	77	77
Alla övriga utom Hindås	456	455
	831	833

Avvikelsen beror på att vid Kjellbergsska flickskolan i Göteborg, där vissa klasser för närvarande saknas, antagits, att intagning av lärjungar kommer att äga rum varje år. Vidare har förutsatts, att antalet avdelningar i några fall kommer att minska med en, i några fall ökas med en.

En sammanställning av de sålunda beräknade kostnaderna återfinnes i följande tabell.

Om samtliga nuvarande högre flickskolor ombildats till kommunala flickskolor, skulle kostnaderna ställa sig på följande sätt. Beräkningarna hänföra sig till höstterminen 1927.

1	2		3		4		5		6	
	Stockholm		Göteborg		11 till in- dragning ifrågasatta skolor		Övriga flick- skolor utom Hindås		Summa	
	Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.	
Från förslagsanslaget till kom- munala flickskolor	825,187	50	383,150	—	309,787	50	1,824,825	—	3,342,950	—
Från anslaget till tillfällig löneförbättring	149,568	—	71,062	—	57,882	—	333,172	—	611,684	—
Dyrtidstillägg	349,510	35	165,466	61	138,545	14	784,219	89	1,437,741	99
Kommunernas bidrag	402,897	50	198,257	50	224,315	—	988,842	50	1,814,312	50
Terminsavgifter	137,070	—	69,750	—	41,610	—	309,000	—	557,430	—
Summa	1,864,233	35	887,686	11	772,139	64	4,240,059	39	7,764,118	49

Bilaga 3 innehåller stater för var och en av de femåriga kommunala flickskolorna. I staten har ingen hänsyn tagits till en eventuellt inrättad praktisk avslutningsklass. Vid staternas uppgörande har bilagan å sid. 23 i motionen I: 288 tjänat som utgångspunkt.¹⁾ Å sid. 32 samt i nedanstående tabell lämnas en sammanfattning av det huvudsakliga innehållet i bilaga 3.

Om samtliga nuvarande högre flickskolor ombildas till 5-åriga kommunala flickskolor, skulle kostnaderna ställa sig på följande sätt.

Den 5-åriga kommunala flickskolan.

1	2		3		4		5		6	
	Stockholm		Göteborg		11 till in- dragning ifrågasatta skolor		Övriga flick- skolor utom Hindås		Summa	
	Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.	
Förslagsanslag till kommunala flickskolor	557,275	—	264,175	—	215,325	—	1,277,975	—	2,314,750	—
Anslag till tillfällig löneför- bättring	104,942	—	50,384	—	42,196	—	242,072	—	439,594	—
Dyrtidstillägg	248,702	83	119,364	—	102,003	83	548,667	18	1,018,737	84
Kommunernas bidrag	346,485	—	161,005	—	202,465	—	872,875	—	1,582,830	—
Terminsavgifter	99,870	—	51,360	—	29,910	—	227,250	—	408,390	—
Summa	1,357,274	83	646,288	—	591,899	83	3,168,839	18	5,764,301	84

I bilaga 4 i den av hr Wallin och undertecknad avgivna P. M. upptagas statens kostnader för 7-åriga kommunala flickskolor med praktisk linje till 5,323,600 kronor, varvid kostnaden för sistnämnda linje uppskattats till 110,000 kronor. Den summa, vartill jag här kommit, utgör 5,392,376 kronor, d. v. s. 68,776 kronor mera. Skillnaden, som relativt sett är obetydlig (1,3 procent), beror förmodligen på att jag räknat med ett mindre antal extra ordinarie lärare samt att jag kommit till en något större kostnad för den praktiska linjen.

Jämförelser.

¹⁾ För ernående av överensstämmelse med förutsättningarna i Kungl. Maj:ts proposition har dock räknats med 1 manlig och 5 kvinnliga ordinarie ämneslärare samt med 1^{1/2} ålderstillägg för varje lärare.

Vad åter den 5-åriga skolan angår, upptager vår P. M., om man icke räknar med en sjätte årskurs, statens kostnader till 3,786,042 kronor, eller ungefär enahanda belopp, till vilket jag här kommit, eller 3,773,082 kronor.

Såsom i början av denna skrivelse anförts, var det beräkning av kommunernas kostnader, som gav anledning till föreliggande undersökning. Detaljerna framgå av bilagorna 2 och 3, varav en sammanfattning återfinnes å sid. 31. Om samtliga skolor kommunaliseras, skulle kommunernas kostnader för den 7-åriga skolan uppgå till 1,814,313 kronor och för den 5-åriga till 1,582,830 kronor, under det att gårdagens P. M. upptager respektive 1,982,300 kronor och 1,815,400 kronor.

Antal ämneslärare, timlärartimmar i övningsämnen, klassavdelningar och lärjungar m. m. vid 5-klassiga kommunala flickskolor.

	Antal ämneslärare med full tjänstgöring					Antal veckotimmar			Antal flickskolor	Antal klassavdelningar		Antal lärjungar i kl. 3-7 ht 1927
	Ordinarie		Extra ordinarie		Summa	i slöjd (handarbete)	i hushållsgöring	i övriga övningsämnen		ht 1927 i flickskolornas kl. 3-7	i kommunala flickskolor	
	Manliga	Kvinnliga	Manliga	Kvinnliga								
Stockholm	38	103	3	19	163	294	261	777	16	147	147	3,202
Göteborg	18	46	4	11	79	144	117	368	8	69	71	1,646
11 till indragning ifrågasatta skolor	11	55	—	—	66	110	99	297	11	55	55	959
Alla övriga utom Hindås	93	243	2	40	378	666	549	1,727	45	333	333	7,288
Summa	160	447	9	70	686	1,214	1,026	3,169	80	604	606	13,095

Motionerna
I: 288 och
II: 461.

Då alla ingående detaljer i det föregående föreligga, erbjuder det intet större arbete att undersöka den kostnadsökning, som skulle föranledas, i fall förhållandet mellan manliga och kvinnliga lärare ändrades, om vidare ålderstilläggens antal ökades samt om slutligen halva antalet rektorerna antoges vara män, allt i överensstämmelse med yrkanden i de socialdemokratiska motionerna. Jag inskränker mig till att utföra beräkningar för den 7-åriga flickskolan.

Å sid. 9—12¹⁾ återfinnes antalet lärare av olika kategorier för varje särskild skola. Detaljerna sammanfattas i nedanstående tabell.

Ämneslärarnas fördelning i manliga och kvinnliga enligt motionärerna.

	Ordinarie		Extra ordinarie		Summa
	Manliga	Kvinnliga	Manliga	Kvinnliga	
Stockholm	72	103	27	20	222
Göteborg	37	49	10	11	107
11 till indragning ifrågasatta skolor	33	44	—	11	88
Alla övriga utom Hindås	163	227	53	57	500
Summa	305	423	90	99	917

¹⁾ Dessa sidor i manuskriptet hava här uteslutits.

Den ändring, som inträder i ämneslärarnas fördelning i manliga och kvinnliga genom motionärernas förslag jämfört med den tidigare, sid. 30, på grundval av Kungl. Maj:ts förslag utarbetade, återges av följande tabell.

Ändring i ämneslärarnas fördelning i manliga och kvinnliga.

	Ordinarie		Extra ordinarie		Summa	Biträdande föreståndarinnor	Antal flicklärverk
	Manliga	Kvinnliga	Manliga	Kvinnliga			
Stockholm	+ 33	— 33	+ 15	— 15	0	8	16
Göteborg	+ 16	— 16	+ 5	— 5	0	4	8
11 till indragning ifrågasatta skolor	+ 11	— 11	—	—	0	5	11
Alla övriga utom Hindås	+ 64	— 66	+ 30	— 28	0	23	45
Summa	+ 124	— 126	+ 50	— 48	0	40	80

På grundval av sist anförda tabell har kostnadsökningen uträknats. Detaljerna återfinnas å sid. 13 och 14.¹⁾ En sammanställning upptages i nedanstående tabell.

Ökning i kostnaderna genom vissa ändringar i förut utförda beräkningar.

1	2	3	4	5	6
	Stockholm	Göteborg	11 till indragning ifrågasatta skolor	Övriga flickskolor utom Hindås	Summa
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Förslagsanslaget till kommunala flickskolor					
1. För ökat antal manliga lärare	21,000	9,500	5,500	41,000	77,000
2. Biträdande föreståndarinnor	2,400	1,200	1,500	6,900	12,000
3. Ålderstillägg	34,800	17,150	14,850	75,350	142,150
Summa	58,200	27,850	21,850	123,250	231,150
4. Tillfällig löneförbättring . .	3,750	1,750	1,100	7,140	13,740
5. Dyrtidstillägg	21,525	10,307 50	8,032 50	45,195 50	85,060 50
6. Totalökningen av statens kostnader	83,475	39,907 50	30,982 50	175,585 50	329,950 50

Om man nu adderar de i förestående tablå upptagna beloppen till motsvarande belopp i den å sid. 31 upptagna tablå, så kommer man till summor, som nära överensstämmer med de å sid. 15 i motionen I: 288 upptagna. Skillnaden överstiger icke å någon punkt 700 kronor.

¹⁾ Dessa sidor i manuskriptet hava här uteslutits.